

T.C.

**ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
TASAVVUF ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TASAVVUF KÜLTÜRÜ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**KÂTİBZÂDE ZEYNELÂBİDİN (ZEYNÎ EFENDİ)'NİN *ENVÂRÜ'L HÜDÂ*
İSİMLİ ESERİNİN ÇEVİRİ ve İNCELEMESİ**

Şeyda ÖZKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi F. Cangüzel GÜNER ZÜLFİKAR

İstanbul- 2025

İÇİNDEKİLER

Özet:.....	ii
Abstract:.....	iii
Transkripsiyon Alfabeti	iv
1. GİRİŞ	1
1.1. Tezin Konusu ve Amacı.....	1
1.2. Tezin Kapsamı ve Sınırlamaları	2
1.2. Çalışmanın Yöntemi	2
2. KÂTİBZÂDE ZEYNELÂBİDİN (ZEYNÎ EFENDİ) HAYATI ve ESERİ	4
2.1. ENVÂRÜ’L-HÜDÂ	6
2.1.1. Adı	6
2.1.2. Fiziki Özellikleri	6
2.1.3. Türü	7
2.1.4. Yazılış Sebebi	7
2.1.5. Yazılış Tarihi.....	8
2.1.6. Beyit Sayısı	8
3. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	9
3.1. Tertibi.....	9
3.2. Eserde Yer Alan Bâbların Konusu, Hikâyeler ve Kaynakları	10
3.3. Mesnevîdeki Âyet ve Hadisler.....	10
Hadisler	13
3.4. Günümüzden Hikâyelere Bakış	14
3.4.1. Birinci Bap (Havf).....	16
3.4.2. İkinci Bap (Recâ)	18
3.4.3. Üçüncü Bap (Tevbe).....	20
3.4.4. Dördüncü Bap (Cömertliğin Övülmesi).....	21
3.4.5. Beşinci Bap (Hasedin Kötülenmesi)	23
3.4.6. Altıncı Bap (Kibrin Kötülenmesi)	24
3.4.7. Yedinci Bap (Yumuşak Söz Söyleme).....	26
3.4.8. Sekizinci Bap (Allah’ı Zikretmenin Fazîleti).....	27
4. SONUÇ.....	30
ENVÂRÜ’L- HÜDÂ	32
Kaynaklar.....	150
Ekler.....	151
Bilimsel Etik Sayfası	177

(ÖZKAN, Şeyda, Yüksek Lisans, İstanbul, 2025)

Kâtibzâde Zeynelâbidin (Zeynî Efendi)'nin *Envârü'l- Hüdâ* İsimli Eserinin Çeviri
ve İncelemesi

Özet:

Bu çalışma XVI. yüzyılda yaşamış bir medrese hocası olan Kâtibzâde Zeynelâbidin (Zeynî Efendi) tarafından kaleme alınan *Envârü'l- Hüdâ* isimli mesnevinin çeviri ve incelemesi üzerinedir. Eser mesnevî türünde olup, 8 bâbdan oluşmaktadır. Dînî, tasavvûfî hikayeler, âyet ve hadisler ışığında konular anlatılmaktadır. Öncelikle metnin transkripsiyonu yapılmış, ardından içinde bulunan hikâyeler günümüz ışığında incelenerek tahlil edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca mesnevîde bulunan hikâyeler bugünüme ve eğitim sistemimize nasıl katkı sağlar konuları da sonuç kısmında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 16. Yüzyıl, Mesnevî, Zeynî Efendi, Tasavvûfî Hikâye

(ÖZKAN, Şeyda, MA, İstanbul, 2025)
Kâtipzâde Zeynelâbidin (Zeynî Efendi)'s Envârü'l- Hüdâ Translation and Analysis
of the Masnavi

Abstract:

This study is a translation and an analysis of the masnawi named Envârü'l- Hüdâ written by Kâtipzâde Zeynelâbidin (Zeynî Efendi), a madrasah teacher who lived in the 16th century. The work is written in masnawi genre and consists of 8 chapter. The topics are explained in the light of religious and mystical stories, verses and hadiths. Firstly, the text was transcribed and then the stories in the text were analysed in the light of the present day. In addition, the issue of how the stories in the masnawi can contribute to the present day and our education system is evaluated in the conclusion part.

Keywords: 16th century, Masnavi, Zeynî Efendi, Sufi story

Transkripsiyon Alfabesi

ا (ā)	a, ā	ص	ʃ
ا (ā)	a, e, ɪ, i, u, ü	ض	ʒ, ɖ
ب	b, p	ط	ɬ
پ	p	ظ	ʒ
ت	t	ع	ʕ
ث	ʃ	غ	ɡ
ج	c, ɟ	ف	f
چ	ɟ	ق	k
ح	ħ	ك	k, g, (ñ)
خ	ħ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ʃ	ی	y, ɪ, i, ī
		ء	ʔ

1. GİRİŞ

1.1. Tezin Konusu ve Amacı

Tarihî bir metni çalışmanın en güzel yanlarından biri bugünden geçmişe bir pencere aralamasıdır. Aradan geçen zamanın hâdiselerin üzerlerine örttüğü örtüye rağmen devri anlamak için bize çeşitli olanaklar sağlar. Asırlarca çok büyük bir coğrafyada hüküm sürmüş olan Osmanlı devletini ve bünyesinde barındırdığı çok katmanlı toplumu analiz etmemize yardımcı olur. Klasik metinler yazıldığı dönemin ürünleridir. Bu metinler üzerine çalıştıkça yazarlarının hayatlarına, dönemin şartlarına daha yakından bakmaya çalışırız.

Bu araştırmamızda XVI. yy'da bir medrese hocası tarafından yazılmış bir metnin tetkikini yaparak eserin yazıldığı dönemi ve şartları ortaya çıkartmaya çalıştık. Araştırmamızın soruları şöyle sıralanabilir; Yazar eserini neden ve kime hitaben yazmıştır? Yazarın yaşadığı dönemde etkilendiği muhitleri keşif mümkün müdür? Yazar eserinden sonraki literatürü etkilemiş midir?

Bu soruların cevaplarını ararken bir yandan da eserin muhtevasına yeni sorular sormak gayemizdir. 16. Yüzyılda bir medrese hocası olan müellifin üzerinde durduğu hususlar nelerdir? Onun söylediklerinden günümüze ne gibi dersler çıkarabiliriz?

Araştırmamızın birincil kaynağı olan eser Hacı Selim Ağa Kütüphanesi Kemankeş 00423 numarasında kayıtlıdır. Dili Osmanlı Türkçesidir ve nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Metin üzerine daha önce bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır, fakat o çalışmada metin dil yönünden incelenmiştir, içeriğine dair bilgi verilmemiştir.¹ Yazarın hayatı, aldığı eğitim, hocaları ve görev yaptığı medreseler, temel kaynaklardan etkilendikleri ve metnine alıntı yaptığı eserler üzerinde durulacaktır.

¹ Murtadha S. Najmuldeen, *XVI. Yüzyıla Ait Olan Zeynî Efendi'nin Envârü'l-Hüdâ Adlı Eseri Üzerine Dil İncelemesi*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017)

Ardından metnin üslûbu ve konuların işlenişi, bâb başlıkları ve bu başlıklar altındaki konuların anlatıldığı hikâyeler incelenecektir. Çeviri yazıda takip edilen yöntem ve metnin içeriğinin incelenişi hakkında bilgi verilecektir.

Bilgi vermeyi gerekli kılan son husus ise metinde geçen ihtiram ifadeleri ve niyâz cümleleridir. Akademik çalışmalarda bu tür ibâreler kullanılmamaktadır ancak metnin orijinal muhtevâsına hürmeten bu ifadeler parantez içerisinde kısaltılarak gösterilecektir.

1.2. Tezin Kapsamı ve Sınırlamaları

Bu çalışmada *Envârü'l-Hüdâ* isimli 16.yy'da yazılmış tasavvufî bir mesnevînin transkripsiyonu yapılmış. İçerisinde bulunan sekiz bâb konularına göre incelenerek hikâyeleri analiz edilmiştir. Metnin içerisinde geçen âyet ve hadisler ayrı bir başlık altında incelenerek konuların içinde hangi bağlamda geldikleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Zeynî Efendi'nin kaynak göstererek alıntı yaptığı önemli şahsiyetler de yine ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Çalışmada eserin yalnızca Osmanlı Türkçesi ile yazılmış Hacı Selimağa, Kemânkeş 00423 nolu nüsha esas alınmıştır. Başka bir nüsha bulunamamıştır. Eserdeki dil ve üslup analizi yapılırken yalnızca tasavvufî kavramların anlam derinliğine odaklanılmış, gramatik ve filolojik yönden değerlendirme yapılmamıştır.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmamızın kaynağını oluşturan *Envârü'l-Hüdâ* isimli eser transkripsiyon alfabesine uygun bir şekilde çevrilmiştir. Eserdeki orijinal yazım hatalarına çeviride sâdık kalınmıştır. Ancak okuyucular için anlaşılması amacıyla gerekli açıklamalar dipnotta verilmiştir. İçerisindeki hikâyelerin analizi yapılmaya çalışılarak tasavvuf kültürü ve edebiyatı açısından günümüze neler söylediği üzerinde durulmuştur. Hikâyelerin metaforik ve sembolik anlamlarının açıklanmasında ilgili tasavvuf literatüründen ve modern yorumlardan yararlanılmıştır. Ayrıca hikâye yorumlarında Mehmet Kaplan'ın *Hikâye Tahlilleri*², Cem Dilçin *Fuzûlî'nin Bir Gazelinin Şerhi*

² Mehmet Kaplan, *Hikâye Tahlilleri*, (İstanbul, Dergâh Yayınları, 2005)

ve Yapısal Yönden İncelenmesi, Emine Yeniterzi *Metin Şerhiyle İlgili Görüşler*,³ Tunca Kortantamer *Teori Zemininde Metin Şerhi Meselesi*⁴, kaynaklarından istifade edilmiştir. Metnin içerisinde geçen âyet ve hadisler ayrı bir başlık altında konu ile bağlamı açıklanarak topluca verilmiştir. Âyetlerin mealleri hususunda Diyanet İşleri Başkanlığı *Kur'ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli* esas alınmıştır.⁵

³ 17-18 Ocak 1992'de İLESAM tarafından düzenlenen I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu'nda sunulmuştur.

⁴ 17-18 Ocak 1992'de İLESAM tarafından düzenlenen I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu'nda sunulmuştur.

⁵ *Kur'ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli*, (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2015)

2. KÂTİBZÂDE ZEYNELÂBİDİN (ZEYNÎ EFENDİ) HAYATI ve ESERİ

Babası Sokullu Mehmed Paşa'nın sır kâtiplerinden olduğu için Kâtibzâde ismiyle anılan Zeynelâbidin, eserinde ve şiirlerinde Zeynî mahlasını kullanmıştır. Birincil kaynak olan eseri *Envârü'l-Hüdâ*'da hayatı hakkında bilgi vermez. İsminin geçtiği altı beyitte daha çok kendisine öğüt ve yakarış ifadeleri vardır.

3a/41 Takşîriñe ikrâr et bil 'acziñi izhâr et
Zeynî bunu tekrar et 'afv eyle beni Yâ Rab

11a/237 Ma'rifet ehli olana Zeyniyâ
Edelüm da' mâ keder huz mâ şafâ

17a/385 Gider Zeynî hevâ fikrin düşer kalbe Hüdâ fikrin
Bu derde kıl devâ fikrin unutma hâlet-i nez'i

18a/405 Zeyniyâ bu nefis-i zâlim pây-mâl itdi beni
Himmet itsünler baña yârân u ihvânım meded

32b/762 Yâ İlâhî Zeynî-yi bî-çâreyi
Haşr et ol kavmile bu âvâreyi

47b/1118 Zeynî özüñi hâk it gül gibi yağan hâk it
Ser-menzili eflâk it sür 'aşkla tevhibi

Hayatına dâir genel bilgiler birincil kaynaklarımız olan Nev'îzâde'nin *Şekâik Zeyli*, Kınalızâde Hasan Çelebi'nin *Tezkiretü's-Şuarâ* ve Mehmed Süreyya'nın *Sicill-i Osmânî*'si gibi eserlerde bulunur. Nev'îzâde'nin eserinde⁶ geçtiğine göre, babası Sokullu Mehmed Paşa'nın sır kâtibi olması dolayısıyla Kâtibzâde nâmıyla anılan Zeynî Efendinin asıl adı Zeynelâbidin'dir. İlmiye mesleği adaylarının meslekî

⁶ Atâyî, Nev'îzâde, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik*, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017), 1126-1127

stajları anlamına gelen mülâzımlık⁷ süresini Abdülganî Efendi'nin⁸ yanında geçirmiştir. İlmiye teşkilâtı içerisinde mülâzemet sistemine başvurulması imparatorluk coğrafyasının genişlemesinden dolayı lüzum görülen bir uygulamadır.⁹ Daha sonra sırasıyla, Pîrî Mehmed Paşa, Mahmud Paşa Külliyesi, Sahn-ı Seman, Şehzade Medresesi, Vâlîde Sultan Külliyesi, Vefa Camii Külliyesinde hocalık yapmıştır. *Sicill-i Osmânî*'de¹⁰ ise Nev'i-zâde'ye ek olarak, Mekke kadılığı, Dârü'l-Hadis muallimliği yaptığı, Ramazan 1011'de (Şubat 1603) vefât ederek Vefâ Camii'ne defnedildiği, dîvâne tabiatlı olup, bu hâlini kimisi kerâmetine kimisinin de cinnetine verdiği bilgileri aktarılır.

Kınalızâde Hasan Çelebi'de¹¹ ise dîvâne tabiatlı oluşuna daha çok vurgu yapılmıştır. Akıl ve sağduyunun sınırlarını aşan bir düşüncenin ikliminde gezindiğini kaydetmiştir. Ayrıca Kınalızâde eriştiği yüksek makamlara babasının nüfuzundan dolayı geldiğini belirtir.

Kur'ân-ı Kerîm ve hadîs-i şeriflerden yaptığı iktibaslar ve bâbları açıklarken aralara konulan türlü hikâyeler, peygamberler tarihinden eklediği hikâyeler bu düşünceyi destekler mâhiyettedir. Eserde bulunan naât, mesnevî, münâcât türüne örnekler yazarımızın edebî bilgisinin de olduğu fikrini verir. Aynı zamanda hikâyelerin ana teması incelendiğinde tasavvufî düşüncenin varlığı hissedilmektedir.

⁷ *Kubbealtı Lugati*, <http://www.lugatim.com> (et. 28.12.2024)

⁸ Müderris, kadı ve kısa bir süre Anadolu kazaskerliği ve Mekke kadılığı yapmıştır. (Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, (İstanbul: Kültür bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı,1996), 108

⁹ Mehmet İpşirli, *Osmanlı İlmiyesi*, (İstanbul: Kronik, 2021), 365

¹⁰ Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i Osmânî*, İstanbul, Kültür bakanlığı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1996

¹¹ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü 'ş-Şu'arâ*, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017), 409-410

2.1. ENVÂRÜ'L-HÜDÂ

2.1.1. Adı

Zeynî Efendi eserine *Envârü'l-Hüdâ* ismini vermiştir. 11a 234, 235, 236 ve 237. beyitlerde risâlesini sekiz bâb üzerine tertîb ettiğini, sözü uzatmadan asıl anlatmak istediğini, anlatacağını söyler.

Yazmadım hiç ihtirâ'ât-ı 'avâm
Şol sözi yazdım k'ola vezni tamam

Hem sekiz nûr üzre tertîb eyledim
Terk edüb tatvîli tehzîb eyledüm

Çünkü zihne virdi envâr-ı zîyâ
Dediler namına Envârü'l Hüdâ

Ma'rifet ehli olana Zeyniyâ
Edelüm da' ma'keder huz mâ şafâ

2.1.2. Fizîki Özellikleri

Eser Hacı Selimağa, Kemânkeş 00423 numarada kayıtlıdır. 48 varaktan oluşur, her bir varakta 13 satır vardır ve 2 sütun şeklinde yazılmıştır. Boyutlar 224x150-142x85 mm'dir. Metin siyah mürekkep ile yazılmıştır, bölüm başlıkları ve konular içinde geçen âyet ile hadisler kırmızı mürekkep ile belirtilmiştir. Sayfa kenarları çift siyah kalem ve ortaları altın ile cetvelenmiştir. 1b'de serlevha tezhibi ve kitabın Mührü bulunmaktadır.

“Vaḳf-ı hāze’l-kitāb es-seyyid ‘Abdülkādīr eş-şehīr bi-emīr ḥāce el-Üskūdārī bi-cāmi’i Vālide Sulṭān el-‘Atīḳ fi’l-Üskūdār şānehullāhi Te’āla ‘ani’l-ekdār”
Sene 1135

Mühür; 1b, 16a, 32a, ve 48b de bulunmaktadır. Metin 49b de bitiyor, 50a ‘ya daha sonradan eklenen yazılar metne dahil değildir

2.1.3. Türü

Dînî, tasavvûfî, destânî, menkıbevî, târihî, ilmî, mîzâhî ve öğretici konuların anlatılmasında kullanılan, birbiriyle kâfiyeli ikişerli mısralardan oluşan nazım şekli olan mesnevî¹² tertibine uygun yazılan eserde ahlâk, haram, helâl, Allah’a bağlılık, peygamber sevgisi, insan ve kulluk bilinci gibi konuların işlendiği ve bunların aktarımında âyet, hadis ve kıssalardan yararlanıldığı göz önüne alınırsa nasihat-nâmeler grubunda değerlendirilebilir. Bölümlerin içinde aralara müstakil olarak eklenen gazel ve temsil başlığı altında farklı türler de mevcuttur.

2.1.4. Yazılış Sebebi

Zeynî Efendi risâlesinin 10b sayfasında 223 ve 224. beyitlerde ‘Umûm-ı Hıṭāb Der Beyān Sebeb-i Nazm-ı Kitāb bölümünde eserini III. Murad’ın vezîriâzamlarından Özdemiroğlu Osman Paşa’nın isteği üzerine 40- 50 gün içinde yazdığını anlatarak paşayı övgü dolu kelimelerle anar;

Nazm u te’lîfe budur çünki sebeb
Bu sebebdür çekmege bunca ta’ab

Özdemiroğlu o ğāzî-yi güzîn
Hem seḥî vü hem şücā’ ra’yî razîn

Bî-rîyā teklifî eyledi bana
Kim hüdā envârı göster bu yana

Dimeginüz birkaç cüz envār-ı faḳîr

¹² İsmail Ünver, “Mesnevî”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 29, 2004, 322- 324

Emriyle eyledim taḥrīr-i teysīr

Dört beş on gün içre eyledüm tamam

Üç ma'nide çoğ ittüm tamam

2.1.5. Yazılış Tarihi

Zeynî Efendi 1147, 1148, ve 1149. beyitlerde *dokuz yüz doksana on eklenecek* diye yazmıştır. Dolayısıyla yazılış tarihi 1000'dir.

Bilmek istersen eger tārīh-i sāl

Tut kulaḳ benden yaña ey hoş ḥiṣāl

Onu zamm eyle toḳuz yüz toḳsana

Tā ki ma'lūm ola saña ol sene

Şehr-i Şevvālde olupdur bu tamām

Hāḳḳa çok ḥamd ü Rasūlüne selām

2.1.6. Beyit Sayısı

Zeynî Efendi eserin içerisinde beyit sayısına dair herhangi bir bilgi vermemiştir. Nazma raġbet etmediğini ve çokluk sevdasında olmadığını, sözü uzatmadan kısa ve öz yazdığını söyler.

Nazmla yokdur o deñlü ülfetim

Olmamışdır aña çokluk raġbetim

Līk şol sözler kim itdüm intiḥāb

Her birisini yazupdur bir kitāb

Yazmadım hiç iḥtirā'āt-ı 'avām

Şol sözi yazdım k'ola vezni tamam

Eserdeki beyit sayısı 1148'dir.

3. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

3.1. Tertibi

Envârü'l-Hüdâ 1148 beyitten oluşur, Türk ve İran edebiyatlarında yerleşmiş bir edebî tür olan mesnevînin, divandaki ilk gazel veya kasidenin teberrüken Arapça bir beyit veya mısra ile başlatılması hususunu burada da görürüz,¹³ eserde besmeleden sonra Arapça olarak yazılmış yedi beyitlik bir kısım vardır, herhangi bir alt başlık verilmeden yazılan 22 beyit “tevhit” mâhiyetindedir. *Münâcât-ı ‘Azze İsmuhû* ve *Münâcât-ı Bârî ‘Azze ismuhû* bölümleri de tevhit üslûbunda yazılmıştır. Hz. Peygambere na’t, dört halifeye medhiye ve Sultan III. Murad’a övgüyle giriş bölümü tamamlanır. “*Umûr-u Hitâb Der Beyân-ı Sebeb-i Nazm-ı Kitâb*” başlığı altında eseri yazış sebebini ve ismini, sekiz nûr (bap) başlığı altında işleyeceğini açıklar.

Daha sonra “*en-Nûru’l-Evvel*” başlığı altında birinci bölüm başlar. Her bölüm kırmızı mürekkep ile birbirinden ayrılır. İşleyeceği konu hakkında genel bir bilgi verdikten sonra onunla bağlantılı bir hikâye, Kur’an’dan kıssa veya âyet aktararak konuyu destekler. 1143. Beyitten 1449’a kadar kapanış, dua ve yazılış tarihini verir.

Bilmek istersen eger târîh-i sâl
Tut kulağ benden yaña ey hoş hîşâl

Onu zamm eyle toğuz yüz toğsana
Tâ ki ma’lûm ola saña ol sene

Şehr-i Şevvâlde olupdur bu tamâm
Hakka çok hamd ü Rasûlüne selâm

¹³ Emine Yeniterzi, *Behiştî’nin Heşt behişt Mesnevîsi*, (İstanbul, Kitabevi, 2001), 61.

3.2. Eserde Yer Alan Bâbların Konusu, Hikâyeler ve Kaynakları

Nasihat-nâme türünde bir eser olan *Envârü'l-Hüdâ* sekiz baptan oluşur. Her bâbın konusu ayrıdır ve başlıklar kırmızı mürekkep ile belirtilmiştir. Baplar sırasıyla; korku, recâ, tövbe, cömertliğin fazileti, hasedin zemmedilmesi, 'ucb'un (kibir) zemmedilmesi, kibarca konuşmak, Allah'ı zikretmenin fazileti şeklindedir.

Mesnevîde bulunan sekiz bölüm daha önce benzer eserler yazan müellifler tarafından da bu şekilde tasnif olunmuş, antik çağlardan itibaren sekiz sayısı uğurlu kabul edilmiştir. Gezegenlerin yedi göksel küresinin ötesinde, sabit yıldızların sekizinci göksel küresinin olduğu düşünülürdü. "Tanrıların sayısı" olarak kullanılışı kadim Bâbil'e kadar uzanır. Müslüman inancına göre ise, Tanrı'nın merhameti gazabından daha büyük olduğu için 7 cehennem, 8 cennet vardır.¹⁴ Ayrıca Sâ'dî'nin *Gülistân*, Molla Câmi'nin *Bahâristân* ve Ali Şîr Nevâ'î'nin *Mecâlisü'n-Nefâ'is* adlı eserlerinin de sekiz bölüm hâlinde tertip edilmelerinin edebî eserlerde bu tarzdaki tertibi yaygınlaştırdığı düşünülebilir.¹⁵

Bab başlıkları eserlerde dikkatle incelendiğinde yazarın düşünce dünyasına, önem verdiği konulara ve yaklaşım şekline ışık tutabilir. Buna güzel bir örnek büyük hadis âlimi İmam Buhârî'nin Kur'ân'dan sonra en güvenilir kaynak kabul edilen *el-Câmi'u's-sahîh* isimli eseridir. Öyle ki bazen konu başlığı olarak bir âyetin tamamını bazen hadisin bir kısmını bazen de sadece muhtevâsını almıştır ve bu husus birçok araştırmacının inceleme konusu olmuştur.

3.3. Mesnevîdeki Âyet ve Hadisler

Mesnevîde toplam 18 âyet ve 6 hadis bulunmaktadır.

(1a) *“فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ”* (Her kim bunu işittikten ve kabullendikten sonra vasiyeti değiştirirse günahı onu değiştirenleredir.” (Bakara 2/181) yer alır. Bu âyetin özellikle vakıf eserlerinin başına yazılmasının sebebi onlara zarar gelmesini önlemek ve amacına aykırı kullanımın önüne geçmektir.

¹⁴ Annemaria Schimmel, *Sayıların Gizemi*, (İstanbul, Kabalcı, 1998), 169.

¹⁵ Yeniterzi, *Behiştî'nin Heşt behişt Mesnevisi*, 2001, 62.

(14b)) وَذَكَرَ فَإِنَّ الدِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ “*Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt mü’minlere fayda verir*” (Zâriyât 51/55) yer alır. Öğüdün inananlara fayda verdiğini anlatan bu âyet, öğüt vermeye de devam edilmesini emreder. Aynı bâbın devamında peygamber efendimize gösterilen mü’minlerden cehennemlik olan bir grubun hali anlatılır. Yaptıklarından dolayı pişman olarak efendimizden şefaât talebinde bulunurlar ve onun yüzü suyu hürmetine affedilirler, bunu gören kâfir topluluk keşke bizde dünyada iken imân etseydik diye hayıflanırlar, bu konu şu âyet ile desteklenir;

(21a) رَبِّمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ “*İnkâr edenler zaman zaman, keşke biz de Müslüman olsaydık diye arzu ederler.*” (Hicr 15/2).

(22a) لَوْ اَطَّلَعْتُ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتُ “*Onları sağa sola çevirirdik.*” وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ “*Eğer onların durumuna muttali olsa idin dönüp onlardan kaçardın ve gördüklerin yüzünden için korku ile dolardı.*” (Kehf 18/18).

Kehf Sûresinin âyetleri ikinci bâbda recâ başlığı altında geçer. Allah’tan hep ümitvâr olma konusunun işlendiği bu bölümde, Ashâb-ı Kehf kıssası üzerinden Allah’ın kullarını yalnız bırakmayacağı anlatılır.

(23b) خَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ “*Derken Karun, ihtişamı içinde kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını arzulayanlar: Keşke Karun’a verilenin benzeri bizim de olsaydı; doğrusu o çok şanslı dediler.*” (Kasas 28/79).

(24a) وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ تَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقِيهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ “*Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle dediler: Yazıklar olsun size! İman edip iyi işler yapanlara göre Allah’ın mükâfatı daha üstündür. Ona da ancak sabredenler kavuşabilir.*” (Kasas 28/80).

(24b) فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ “*Nihayet biz onu da sarayını da yerin dibine geçirdik. Artık Allah’a karşı kendisine yardım edecek avenesi olmadığı gibi, o kendisini savunup kurtarabilecek kimselerden de değildi.*” (Kasas 28/81).

Yine recâ konusunun içinde geçen Kasas Sûresi âyetleri, gücünü, kuvvetini, kibrini sahip olduğu dünya hazinlerinde zanneden Kârun ve ona özenen bir grup insan örneği ile anlatır.

(26b) إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ “Allah tevbe edenleri de sever, temizlenenleri de sever.” (Bakara 2/222) Bu âyet üçüncü bâb olan tevbe bahsinde geçer.

(31b) وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُوفٌ بِالْعِبَادِ “İnsanlardan öyleleri de var ki, Allah’ın rızasını almak için kendini fedâ eder. Allah da kullarına şefkatlidir.” (Bakara 2/207).

Cömertliğin methedildiği dördüncü bölümde, Hz. Ali’nin hicret gecesinde peygamber efendimizin yerine yatması konusu anlatılırken bu âyet ile desteklenmiştir.

(35a) لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْنَاهُ خَاشِعاً مُّتَصَدِّعاً مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ “Eğer biz bu Kur’an’ı bir dağa indirseydik muhakkak ki onun Allah korkusundan baş eğerek parça parça olmuş görürdün. Bu misalleri insanlara düşünsünler diye veriyoruz.” (Haşr 59/21).

Hasedin kötülendiği beşinci bölümde zikredilen bu âyet hased, kibir taşıyan kalbin taştan daha sert olduğunu anlattıktan sonra verilir. Âyetten sonra hased duygusu taşıyan bir adamın hali anlatılır.

(38a) وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ “Muhakkak ki, Rabbinin nezdinde bir gün sizin saymakta olduklarınızdan bin yıl gibidir.” (Hac 22/47).

(38a) وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا “Ne yana bakarsan bak, (yığınla) nimet ve ulu bir saltanat görürsün.” (İnsan 76/20).

Yukarıdaki iki âyet Hz. Âdem’in cennet nimetleri karşısındaki şaşkınlığı ve Rabbinin ona tüm bunlar senin demesi üzerine kalbine gelen kibrinin anlatıldığı bir hikâyede geçer.

(39a) *“O (Kur'an, şüphesiz değerli, güçlü ve arşın sahibi (Allah'ın) katında itibarlı bir elçinin (Cebrâil'in) getirdiği sözdür.”* (Tekvîr 81/19-20).

(39b) *“Şüphesiz Allah ımsıkıktır, göklerin ve yerin, nizamı bozulmasın diye tutuyor. Andolsun ki onların nizamı eğer bir bozulursa, kendisinden başka hiç kimse onları tutamaz. Şüphesiz o Halîm'dir, çok bağışlayandır.”* (Fâtır 65/41).

Tekvîr ve Fâtır sûresindeki bu âyetler Cebrâil'in Lut kavmini helâk ile görevlendirildiği esnâda duyduğu kibir üzerine Allah (cc) ile aralarında geçen bir diyalog arasında verilmiştir.

(39b) *“Oraya giren emniyette olur.”* (Âl-i İmrân 3/97).

(39b) *“Tavaf edenler, ayakta ibadet edenler, rükû ve secdeye varanlar için evimi temiz tut”* (Hac 22/26).

(40b) *“Allah dilediğini siler, (dilediğini de) sabit bırakır. Bütün kitapların aslı onun yanındadır.”* (Ra'd 13/39).

Âyet bahsimizde geçen bu son üç âyet ise Kâbe ve olacakları Levh-i Mahfûz'a yazması için Allah (cc)'den emir alan kalemin kibrinin anlatıldığı hikâyelerde geçer.

Hadisler

(2a) *“Senin lââyık olduğun övgüleri ben saymam; sen kendini nasıl övdünse öylesin.”* (Ebu Davud, Tefriu' ebvabî'l-vitr, 5).

(29a) *“İnsanların en hayırlısı, insanlara en faydalı olandır.”* (Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, VI, 58, No: 5787).

(40a) *“Ebû Süfyan'ın evine giren güvendedir.”* (Müslim, Cihad ve Siyer, 84).

”أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ فَقَالَ لَهُ اكْتُبْ فَجَرَى بِمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى الْآبِدِ“ Allah önce kalemi yaratmış, sonra ona yaz emri vermiştir. O da kıyamete kadar olanları yazmıştır.” (Ebu Davud, Sünne, 16).

(40b) جَفَّ الْقَلَمُ بِمَا هُوَ كَائِنٌ “Kıyamete kadar olacaklar hakkında kalem kurumuştur.” (İbn Hanbel, II, 196).

3.4. Günümüzden Hikâyelere Bakış

Çalışmaya kaynaklık eden eser 16. yy’da bir medrese hocası, aynı zamanda kadılık görevinde bulunmuş, devletin yüksek kademesindeki kişilerle yakın temasları bulunan bir şahsın kaleminden çıkmıştır.

Araştırmamız bünyesinde eser yeni yazıya transkripsiyon harfleriyle çevrildi, baplar konularına göre ayrılarak içinde geçen hikâyeler hakkında kısa bilgiler verildi. Bu bölümde ise konular açıklanırken anlatılan hikâyelere biraz daha yakın bir gözlükle bakılmaya çalışılmıştır. Eserin bize bugün ne söylediği sorusu üzerinde durulmuştur.

Hikâye ile anlatım bizim kültürümüzde çok eski bir gelenektir. Birçok ahlâkî öğreti tarih boyunca hikâyeler, masallar, fabl örnekleri ile verilmeye çalışılmıştır. Kur’ân-ı Kerîm’de bize bu konuda çok çeşitli örnekler sunar. Anlatılan mevzuların ardından peygamber hayatlarından veya eski kavimlerden örnekler verilir.

Tasavvuf kültüründe ise hikâye menkıbe türünün çok ayrı bir yeri vardır. Remz ve sembole diğer branşlardan daha fazla vurgu yapılır çünkü âlemin tamamı remizlerden ibârettir ve hakikat dediğimiz şey tek bir düzlem değil katmanları olan bir yapıdır.¹⁶

Eserin bap başlıkları ve içeriğini incelemeye geçmeden önce başlangıç kısmında bulunan bölümlere kısaca değinmek gerekirse, Besmele ’den sonra altı beyitlik

¹⁶ Mahmud Erol Kılıç, *Tasavvufa Giriş*, (İstanbul, Sûfî Kitap, 2022) 117-118.

Arapça bir dua ile başlar, Allah (cc) adı ile başlar, onun tevfiğiyle bitirmeyi niyâz eder, kitabın sırlarının keşf olmasını, perdelerin kalkmasını diler.

Yetmiş dördüncü beyitte Süleyman Çelebi'nin mevlidine atıf vardır: *Enbiyâ hep saña 'uşşâk oldılar , Ümmetüñ olmağa müştâk oldılar*. Ardından Mi'râc gecesinin tasviri yapılır ve altıncı gökte Hz. Mûsâ ile görüşme sahnesine değinilir. Hz. Mûsâ Peygamber Efendimize dua eder, ümmetinin çokluğunu diler. Peygamberimizin ashâbıyla konuşma bölümünde ona Allah (cc)'dan Süleyman mülkünü, Yusuf' un güzelliğini dilemesini isterler o da hepsinin ziyadesinin kendinde olduğunu söyler. Na'tın kalan kısmında Peygamber efendimizden şefaât talebi ile yakarış vardır. *Piştâmuzsun o yola ey Habîb, Saña uyanlar olur aña karîb* gibi beyitler incelendiğinde derin bir peygamber sevgisiyle karşılaşılır.

Sözlükte *na't* kelimesi, “nitelemek, iyi ve güzel şeyleri abartılı biçimde dile getirmek, nitelik, vasıf” mânâlarında kullanılır.¹⁷ Edebî ve tasavvûfî açıdan bakılırsa *na't* Sezâî Karakoç'un tâbiriyle: “İnsanın ufku mü'mindir. Mü'minin ufku Peygamber, Peygamber'in ufku da mutlak gerçeklerin habercisi...Peygamber nasıl insanın ufkuysa, *na't* da şiirin ufkudur... *Na't* insanın kendisini Hz. Peygamber'de araması, gerçeği onun çevresinde dolaşarak bulmaya çalışması, o'na yaklaştırmaya çalışarak yaratılışın sırrına erileceğini idrâk işidir.” Türk edebiyatında *na't* teriminin bu denli yaygın oluşuna mukâbil; Arap edebiyatında bu tür için “medh”, Fars edebiyatında da “sitâyiş” kelimeleri kullanılmıştır.¹⁸

Bundan sonraki bölümlerde baplar tanıtılacak ve içinde geçen hikâyelere kısaca değinilecektir. Konular açıklanırken başlıkların altında verilen örnekler, anlatılan hikâyelerin içerikleri tasavvûfî, ahlâkî açıdan incelenecektir. Bunların tasavvuf kültürü ve bu kültürün yaşanan haline, bugün hayatımıza ne gibi etkileri olabileceği üzerinde tefekküre çalışılacaktır.

¹⁷ Mustafa, Çiçekler, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 32, 2006, 435-436.

¹⁸ Emine, Yeniterzi, *Divan Şiirinde Na't*, (Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı, 1993), 2.

3.4.1. Birinci Bap (Havf)

Allah korkusunun kişiye yol arkadaşı, ehl-i sülûka önder, havf ve recânın cennete uçmak için iki kanat gibi olduğunu söyleyerek başlar. Hanefî fıkıh âlimi ve tasavvufî zühd döneminde yaşamış Ebû Leys Semerkandî'den¹⁹ alıntı ile devam eder, *Tenbîhü'l Gâfilîn* isimli eserinden her gün beş meleğin yeryüzüne inerek insanlara nasihatte bulunduğunu anlatan hadisi nakleder. Arada Temsîl diye adlandırılmış kısa bir bölümde son nefesini vermekte olan bir âbidin dilinden öğütler yer alır.

Babdan ayrı bölüm olarak eklenmiş *Hitâb-ı Nefs-i İnsânî*'de gaflet uykusundan uyanması için nefse uyarılarda bulunur. Bu dünyanın tüm güzelliklerinin eğlencesinin sonunda üzüntü ve kederlerin olduğunu söyler. Önden gidenlerin hallerini dinlemesini, çoklarının bütün varlığının düşmanına kaldığını, Âdemoğlu'nun tüm bunları bildiği halde kalbinden dünya sevgisinin neden gitmediğini sorar. Konunun devamında iki hikâye anlatır. Ayrıca yine bu bölümde Peygamber efendimiz (sav) ile Cebrail (as) arasında cehennem ahvâli hakkında bir görüşmeden bahseder: Peygamberimiz (sav) bir gün Cebrail'e cehennemin tasvîrini yapmasını ister. O da; Allah (cc)' ın bin yıl yeri kazarak renginin önce la'l taşı kırmızısı, bin yıl daha kazarak bembeyaz bir renk, en son bin yıl daha kazarak cehennemin kapkara bir yer olduğunu anlatır. Cemresinin ve yangınının hiç ışık vermediğini söyler. Ardından Peygamberimize onu bunun için var ettiğini ve kendisini de vahye bu sebeple memur kıldığını bildirir. Oradaki cehennem halkının giydiği kaftanlardan birinin dahi yeryüzüne gelmesiyle gök ve yerin kirleneceğini söyler. Cebrail (as) tasvirlerine şöyle devam eder; yedi kapısı vardır ve her birisinin rütbesi arasında yetmiş yıllık yol vardır. Günahkarlar kapılara toplanınca onları Zebânîler karşılar. Efendimiz burada Cebrail'e o kapılarda kimlerin olduğunu sorar. Cebrail; En aşağıda Hâviye'de münafıklar, sonra Cehîm'de müşrikler, Üçüncü

¹⁹ Fakih, müfessir ve sûfî. Hanefî mezhebinin meşhur fakihlerinden. *Tefsîrû'l Kur'ân-ı Kerîm* isimli tefsir kitabı İşârî tefsir olarak anılır. *Tenbîhü'l-Gâfilîn* ve *Bustânu'l 'Ârifîn* adında en bilinen iki eseri hem ahlâk hem tasavvuf hem de şeriat kitapları olarak zikredilir. (Yazıcı, İshak, "Semerkandî Ebû'l-Leys", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 36, 2009, 473-477).

makam olan Sekar'da Sâibînler, dördüncü kat olan Lezâ'da İblis ve askerleri, Beşincide Yahudiler, altıncıda Hristiyanlar. Peygamberimiz yedinciye sorunca Cebrail onu anlatmayı istemiyor Peygamberimiz tekrar sorunca, orada büyük günah işleyenlerin ve tövbe etmeden âhirete intikâl edenlerin olduğunu söylüyor. Bunun üzerine Efendimiz ağlamaya başlıyor, yanında da Cebrail ağlamaya başlıyor. Ağlamak için isyanın çokluğundan ziyade irfânın bolluğu gerekir diyerek bölüm biter.

Semerkindî'nin eseri tasavvufun erken dönemlerindeki zühd geleneği üzerine yazılmış bir metindir, dolayısıyla hikâyelerin âhiret bilinci ve nefis terbiyesi üzerine olduğu gözlemlenmiştir. Allah korkusunun bir yol arkadaşı havf ve recânın²⁰ iki kanat olarak ifade edilmesi, tasavvufun korku ve ümit kavramları üzerine öğretilerini temsil eder. Bu iki kavram tasavvûfî yolda yürüyen birisinin dünyayı tamamen terk etmeden buradaki vazifeleri de tamamlayarak Hakk'a doğru yolda olmayı sağlar.

Dünya sevgisi insana yaratılıştan verilmiş bir eğilimdir fakat fazlası insanı hakikatinden uzaklaştırır. Tasavvufta dünya malına bağlanmak emânetin sahiplenilmesi olarak görülür ve bu durum ancak nefis terbiyesiyle kontrol altında tutulur. Bölümde anlatılan hikâyeler insanın içsel uyanışını sağlamak için ölümü ve ahiret hayatını hatırlatmalarıyla gaflet uykusundan uyandırılmasını amaçlar. 12/a da temsil başlığı altında anlatılan hikâyede, ölüm döşeginde son nefesini vermek üzere olan bir âbidin hali anlatılır. Onun yanında bulunan sadıklar ondaki üzüntü ve pişmanlık halini görürler. Yeterince ibâdet ve zikir yapmadığı için dünyadaki zamanını boşa geçirdiğine hayıflanır. Son iki beyitte Allah'tan hakkıyla korkan adamlar, küçük günahsız çocuklar ve hayvanlar olmasaydı azabın geleceğini söyleyerek hikâye sona erer.

²⁰ Havf ve Recâ başlığı altında, Kasas Sûresi 79-80 ve 81. Âyetlere vurgu yapılmıştır. Bknz. S.14

3.4.2. İkinci Bap (Recâ)

Recâ ümit demektir. Bir önceki bölümde anlatılan cehennem ehlinin halleri ve azapları üzerine âdetâ bunları dengelemek isteyen yazar peşine bu bölümü eklemiştir. Konu Mûsâ (as)’ın Tur dağında Allah (cc) ile konuşması, peygamberlik ve mucizeler verilmesi ²¹ ile başlar. Bu bapta dört hikâyeye anlatılır.

Birinci hikâyede âyetler ile Ashâb-ı Kehf kıssası²² anlatılır. Ardından yine konu ile bağlantılı Muâviye ile İbn Abbas’ın Rum illerine yaptıkları bir sefer dönüşünde Ashâb-ı Kehf mağarasının yanına geldiklerinde Muâviye’nin içeri girmek istemesi üzerine İbn Abbas’ın onu engellemeye çalıştığı tam bu esnada beklenmedik bir rüzgârın eserek ortalığı yıkıp geçtiği ve görmelerine engel olduğu anlatılır. İkinci hikâyeye Mûsâ (as) ile Kârûn üzerinedir. Mûsâ (as) hutbede iken Kârûn üzerinde birçok ziynet olduğu halde meclise gelir, kalbinde dünya sevgisi olan kişiler de ona özenirler içten içe onun gibi olmayı dilerler: Mûsâ (as) Kârûn’un yaptıklarından dolayı secdeye kapanarak Allah Teâla’dan onu helâk etmesini ister. Ve cevâben Cenâb-ı Hak’tan nidâ gelir: ‘yeri sana râm ettim maksudun ne ise ona söyle’ der. Mûsâ (as) yere üç defa üst üste ‘Kârûn’u tut’ der ve o atıyla birlikte toprağa gömülüp helâk olur. Bunun üzerine Allah (cc) ‘ben olsaydım onu affederdim sen niçin rahm etmedin’ diye sorar.

Bölümde geçen son hikâyeye ömrünü kötülük üzerine geçirmiş bir gencin kabirdeki halinin anlatıldığı hikâyedir. Sâdıklardan bir kimse bir gün yolda giden bir tabuta rastlar taşıyanlardan üçü erkek birisi kadındır. Kadının yerine geçip tabutu omzuna

²¹ Tâ Hâ, 20/11 *Oraya vardığında kendisine (tarafımızdan: Ey Musa! Diye seslenildi.*

20/12 *Muhakkak ki ben, evet ben senin Rabbinim! Hemen Pabuçlarını çıkar! Çünkü sen kutsal vâdi Tuvâ’dasın.*

20/13 *Ben seni seçtim. Şimdi vahyedilene kulak ver.*

20/17-23, *Nedir o sağ elindeki, ey Mûsâ?*

Dedi ki: “O benim asâmdır. Ona dayanırım, onunla koyunlarıma yaprak silkelerim, ona başkaca ihtiyaçlarım da var.” Allah buyurdu: “Onu yere at ey Mûsâ!

Hemen attı. Bir de ne görsün, o akıp giden bir yılan oluvermiş!

Allah, “Tut onu ve korkma, biz onu hemen eski haline döndüreceğiz” buyurdu.

Şimdi de elini koynuna sok, bir hastalık yüzünden olmaksızın, bir başka mucize olarak elin bembeyaz çıkacaktır.

Böylece sana büyük mucizelerimizden bir kısmını göstermiş olalım.

²² Kehf 18/18 bkn s.14

alır, defin işlemi tamamlanana kadar oradan ayrılmaz. Cenazeden sonra kadına ölenin kim olduğunu sorar; kadın oğlu olduğunu, işinin gücünün kötülük, fitne olduğunu bu sebeple cenazeyi taşımaya dahi komşulardan kimsenin gelmediğini anlatır. Aradan zaman geçince adam ona para, giyecek kıyafetler verir ve üzülmemesini dün gece beyazlar giymiş ay yüzlü bir kişinin yanına geldiğini, kendisinin dün defnettiği genç olduğunu, halkın ona hakaret etmesinin Hakk'ın rahmetine sebep olduğunu söyler.

*Yā ilāhī rahmetiñ vāsi 'senün / Cümle halka şefkatiñ şāyi 'senüñ
Zerrece mihrin cihānı nūr ider / Göñlümüz vīrānesin ma 'mūr ider
Bizi mücrim itme andan yā mu ĩn / Dāimā lutfuñ bize olsun qarīn
Cümle dillerde senüñ lutfuñ revān / Lutfuñ ile devr eder heft āsmān*

Hikâyelerde Allah'ın rahmetinin genişliği, affediciliği ve kullarına olan yakınlığı vurgulanarak kişinin Allah'a olan bağlılığı güçlendirilmek istenir, insanın ümitvâr bir şekilde Allah'a yönelmesi teşvik edilir. Cehennem azabına dâir hikâyelerle korkuyu harekete geçiren önceki bölümün ardından bu hikâyeler Allah'a olan güveni ve ümidi pekiştirir mâhiyettedir.

Mağara hikâyesi Kur'an'da anlatılan en dikkat çekici kıssalardan biridir ve inançları için her türlü dünyevî imkânı terk eden bir grup genci anlatır. Muâviye ve İbn Abbas'ın içeriye girememesi, insanın kendi sınırlarını bilmesi, mânevî sırları çözmeye uğraşmaktansa Allah'a teslimiyetle yaklaşmanın önemi vurgulanır. Burada âdetâ Allah'a olan sadâkate dünyevî meraklardan arınmalıdır, mesajı verilir.

Hız. Mûsâ ve Kârûn kıssasında dünya sevgisinin, mal hırsının insanın mânevî yolculuğunda nasıl bir engel oluşturabileceği anlatılır. Kârûn zenginliği ve gösterişiyle dünya hayatına olan aşırı bağlılığı temsil eder. Mûsâ (as)'ın onun helâkini istemesi üzerine Allah (cc)'tan aldığı uyarı ise bağışlamanın ve merhametin Hak katındaki değerine vurgu yapar. Bu ifade tasavvuf geleneğinde sıklıkla vurgulanan 'Rahmet-i İlâhî' kavramına da atıftır. Hikâyede insanın ne kadar

hatalı olursa olsun, Allah (cc)’a karşı rahmet dileyerek teslimiyet göstermesi vurgulanır.

3.4.3. Üçüncü Bap (Tevbe)

“*Āb-ı tövbeyle yunur ħarîñ gül, Āb-ı tövbeyle gider yüzden siyāh*” mısralarıyla bölüm başlar ve uzun bir hikâye anlatılır. Bir grup hilebaz soyguncu Kûfe hacılarının mallarını gasp etmek için plan yapar. Bu sırada onların işbirlikçisi olan bir kişi kafiye basmaya gerek olmadığını, gözleri görmeyen eşiyile birlikte yaşayan bir yaşlı kadından bahseder ve hacca giden kimselerin değerli tüm eşyalarını onlara emanet ettiklerini, kılık değiştirip derviş kıyâfetine bürünerek onların yanına gitmelerini söyler. Yaşlı hanım bu derviş kılığındaki eşkıyaları görünce sevinç ve ta’zîm ile onları kapıda karşılar, ayaklarını yıkar sonra bu sudan arta kalanı beyinin yanına götürür ve dervişlerin kendileri için birer ihsân olduğunu, bu suyu gözlerine sürmesini onların yüzü suyu hürmetine şifa bulacağını söyler;

*Bunlarıñ yüzi şuyuna o, ħabîr Umarım kim eyleye seni başîr
’İtikâdile ol âbı sürdü ol, Nice evvel kördi ise gördi ol*

Bu hali gören haramiler yaptıklarından büyük bir pişmanlık duyarak tövbe ederler ve Kâbe’ye doğru yola çıkarlar, Kâbe’de Allah (cc) tarafından onlara yaklaştırılır. Bunu gören bir azîz kişi²³ siz kimlersiniz diye sorar, bir bölük asiler olduğunu affedilmek için Hakka yalvardıklarını söylerler. Sultânın lütfuna mazhâr olduklarını Kâbe’nin tavâf etmek üzere onların yanına geldiğini belirttikten sonra, âh ediporada can verirler. Cenâzeleri defn etmek için aradığında ise bir türlü bulamaz sonunda hâtifden duyduğu nidâ ile onların kurbete eriştiğini anlar.

Bölümde anlatılan diğer bir hikâye ‘Hz. Dâvud’a vahy etti Hüdâ’ diye başlar. Talihin kendisine yüz çevirdiği kişiler Allah’ın onlara olan rıfkını (yumuşaklığını) bilseler şevklerinden helâk olacaklarını, Allah aşkının onları çâk edeceğini söyler.

²³ Hikâyede bu kişi İbn Mübârek olarak geçer. Tebeu’t-tâbiînin ileri gelenlerinden, muhaddis, zâhid ve fakih.

Bu kısa hikâyeden sonra cömertliğin methedilmesi diye ayrı bir başlık altında, Vedûd olanın lütfuna ermek için vermenin faziletini, imkan varken cömertliği kendine rehber etmenin gerekliliğini, anlatılır ve Efendimizin *İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır*²⁴ hadisi ile bitirilir.

Bu hikâye tasavvufun insana kazandırmayı amaçladığı en temel değerlerden olan tövbe, tevâzu ve Allah (cc)'a olan teslimiyetin mânevî gücünü işler. Soyguncular başta kötü hedeflere doğru hareket eden, haram kazancın peşinde olan kişiler olarak betimlenir. Ancak yaşlı kadının gösterdiği sevgi, sâfiyet ve dervişlere olan saygı hırsızların kalplerinde bir değişimin başlamasına sebep olur. Tövbe sonrası Kâbe'ye doğru yola çıkmaları Allah'a (cc) yönelme ve af dilemenin sembolüdür. Hac yolculuğu sadece fiziksel bir yolculuk değil aynı zamanda mânevî bir arınma ve yaklaşma çabasıdır. Hikâye sonunda ruhlarının Allah'a (cc) yakınlaşarak kurbete ermeleri, tasavvûfî anlamda insanın Allah'a (cc) olan bağlılığı ve teslimiyetiyle dünyevî varoluşunun ötesine geçebileceğini ve ilâhî yakınlığa ulaşabileceğini anlatır.

3.4.4. Dördüncü Bap (Cömertliğin Övülmesi))

Cûd arapça bir kelimedir ve el açıklığı, ihsanda bulunma, cömertlik anlamlarına gelir.²⁵ Bu bâbda cömertliğin fazîleti anlatılır. Üç hikâye ve bir temsilden oluşmuştur. İlk hikâyede zenginlikte Kârûn ile yarışır bir adamın hali anlatılır. Her gece sofrasından arta kalanlar dışarıya silkelendir ve âbid ve düşkün bir kimse gelip dökülenleri toplayıp onlarla kendisine sofraya kurar, karnını doyururdu. Bu zât vefât edince Allah (cc) ona 'kimse dünyada sana merhamet göstermedi mi diye?' sorar, o da 'bir kulun vardı sofrasını silkelerdi ben de ondan arta kalanlarla karnımı doyururdum' diye cevap verir. Ve Allah (cc) Mâlik'e emreder ikisi birden cennetin yolunu tutar.

İkinci hikâyede hicret gecesinden bahsedilir. Burada asıl konu edilen Hz. Ali'nin kendi canını Peygamber (sav) için feda etmesidir. Bu olay gerçekleştikten sonra

²⁴ Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, VI, 58, No: 5787

²⁵ Kubbealtı Lugatı, <https://lugatim.com/s/C%C3%9BD> , (et 13.10.2024)

Allah u Teâlâ Cebrâîl ve Mîkâîl'i çağırarak birinizin ömrünü uzun diğerinizin ömrünü ise ona nispetle daha kısa kıldım hanginiz ömrünü diğeri için îsâr eder diye sorar ikisi de bunu kabul etmez.

Bölümün son hikâyesini Fudayl b. İyaz'dan²⁶ nakleder, fakir bir karı koca iplik eğirerek günde bir akçe karşılığında bunu satarak geçinirlerdi. Kocasını ipliği satmak üzere çarşıya gittiği bir gün yolda kavga eden iki adam görür yanlarına yaklaşıp kavgalarının nedenini sorar, adamlardan birinin diğerine bir akçe borçlu olduğunu öğrenince o günkü nafakalarını alacaklı olana vererek aralarını bulur. Eve dönünce o geceyi açlık ve sıkıntı ile geçirirler. Ertesi gün tekrar bir akçeyi alarak çarşıya gider ve balıkçı tezgâhından bir balık alarak eve döner hanımına acele ile bunu temizleyip pişirmesini söyler. Balığın karnını yardıklarında büyük, paha biçilmez bir incinin olduğunu görürler. Bozdurup onunla ticaret yaparak zorluk günlerini geride bırakırlar.

Bu bölümün hikâyelerinde cömertlik konusu farklı bakış açılarıyla işlenmiştir. İlkinde dünyalık nimetleri paylaşmanın önemine vurgu yapılırken kişi farkında olmadan dahi bir iyiliğe sebep olunca karşılığında aldığı mükâfat anlatılarak bunun bilinçli yapıldığında nasıl sonsuz bir rahmete kavuşulacağı vurgulanmak istenir. İkinci hikâyede Hz. Ali'nin Peygamber Efendimiz (sav) uğruna canını feda etmesi örneğiyle vermenin farklı bir boyutu olan diğerkâmlık başkasını kendine tercih etme ahlâkı vurgulanır.

Son hikâye ise ilâhî lütuf ve sonsuz bereket kavramlarına dikkatlerimizi çeker. Cömertlik, isâr gibi değerlerin günlük hayatın içerisinde nasıl yaşanabileceğine dâir bir örnek üzerinden anlatır. Hikâye boyunca çiftin yaşadığı sıkıntılara rağmen sabretmeleri ve Allah'a güvenmeleri önemli bir ders sunar. Geceyi açlık içinde geçirirler de ertesi gün tekrar çarşıya gitmeleri ve umutsuzluğa kapılmamaları, tevekkülün her şart altında devamına dikkat çeker.

²⁶ Ebû Ali el-Fudayl b. İyaz b. Mes'ûd et-Temîmî el-Yerbû (ö.187/803) Horasanlı sûfi. Detaylı bilgi için bk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 13, 1996, 208-209.

3.4.5. Beşinci Bap (Hasedin Kötülenmesi)

Beşinci bap hasedin kötülüğü hakkındadır. Bir temsil ve üç hikâyeden oluşmuştur. Temsil kısmında şeytan ve Firavun'un bir konuşması verilir. İlk hikâyeye İmam Gazzâlî'den rivâyet edilmiştir. İblis Mûsâ (as)'a gelerek kendisi için af dilemesini istemiştir. Hz. Mûsa onun için münâcât eyler. Allah (cc) Âdem (as)'ın kabrine secde etmesi kaydıyla bağışlanacağını söyler, Hz. Mûsâ bunu İblis'e bildirince sağ iken secde etmediğini öldüğünde ise bunu hiç yapmayacağını söyler. Fakat kendisine bu iyiliği yaptığı için karşılık olarak kendisi hususunda dikkat etmesi gereken üç mevzu söyler. İlki, bir kimseye gazap ettiği vakit o anda iblisin âdeta onun nefesi olduğu, ikincisi, nâmahrem ile aynı mekânda kaldığın vakit bil ki bana bakıyorsundur der, üçüncüsü ise, kâfirlerle savaş yapıldığı esnâda mü'minlerin kulağına malını evlâdını anarak kendisine uydurmak istediğini anlatır.

Bölümdeki ikinci hikâyeye yine *İhyâ*'dan nakl olunur. Bir kimse ilim ehli bir kişinin nâmını duyar ve onun yanına varır, çeşitli konular hakkında sorular sorar ve cevaplarını alır.

Son hikâyeye yine *İhyâ*'dan alıntılanır. Bir şâhın hizmetinde olan yardımcısı ve onun kuyusunu kazan hasetçi bir kimse hakkındadır. Şâhın hizmetçisi güvenilir ve iş bilir bir kimsedir. Dâima dilinden düşürmediği bir söz vardır:

“Eylük eyle eyülere dâimâ Kem olana kemlügi pesdür belâ”

Gönlü haset ile dolu olan kişi emirin yanına gidip yardımcısı hakkında şikâyetle bulunur ‘sizin için ağzı kokuyor der, ey emir’ der. İşin gerçeğini öğrenmek için hizmetçisini huzuruna çağırır. Bu sırada şikâyetle bulunan kişi diğerini yoldan çevirerek ne zamandır görüşemediklerini bu akşam kendisine sohbet gelmesini ister. İkram olarak hazırladığı yiyeceklerin tamamına sarımsak koyar, emirin hizmetçisi hatır için hepsinden yer ve sabah olunca çağırıldığı için huzûra çıkar. Yine o meşhûr beytini söyler. Şâh kendisine biraz yaklaşmasını söyler. Bütün gece sarımsaklı yemekler yediği için ağız kokusu şâhını rahatsız etmesin diye ağzını tutarak yaklaşır. Bu hal şâhı çok öfkelenendirir. Kendisinden tiksindiği için bu şekilde davrandığını sanır. Derhal bir pusula yazarak yardımcısına verir bunu adresine ulaştırmasını söyler. Pusulada yazan mesaj ise ulaştıran kişinin derhal boynunun

vurulmasını emretmektedir. Yolda kendisinin kuyusunu kazan şahısla karşılaşır, padişahın özel mektubunu taşıdığını öğrenince bu lütfi kendisi nâil olmak için yalvarır yakarır ve mektubu ondan alarak kendi sonunu hazırlamış olur.

İhyâ'dan nakledilen ilk hikâyede İblis ve Mûsâ (as)'ın diyalogu aktarılır. Temalar, İblis' in af dilemesi, secde emri, şeytanın insan aklını çeldiği noktalar, mânevî mücahede ve tehditler olarak sıralanabilir. Anlatı içinde insanın çıkmazlarını ikilemelerini barındırır. İblis' in aslında af dilemek istemesi ancak inadı ve kibri yüzünden yapamadığını görürüz.

İkinci hikâye insan ruhunun derinliklerine önemli mesajlar verir. Haset ruhu kirleten bir duygudur ve insanı kendi özünden uzaklaştırır. Şâhın hizmetçisi zorluklarla karşılaşmasına rağmen her durumda 'iyiliğe yönelme' ilkesini sürdürür. Sürekli tekrarlanan beyitle verilen mesaj ise, kişinin niyetlerinin ve eylemlerinin eninde sonunda kendine döneceğini âlemde bir tür mânevî dengenin olduğudur.

3.4.6. Altıncı Bap (Kibrin Kötülenmesi)

Bu bölüm kibrin kötülüğü hakkındadır ve beş hikâyeden oluşmaktadır. İlk hikâyede Hz. Âdem'in cennetteki ahvâli anlatılır. Cennet nimetleri yaratılıp onun emrine verilince bu durumun onda gurura sebep olduğu, daha sonra tövbe ederek cennet nimetlerine tekrar kavuştuğu anlatılır.

İkinci hikâye Cebrâil (as) hakkındadır. Lut kavmini helâk emri alınca kanadıyla arzı kavrayarak havaya kaldırır, gücünden dolayı büyüklük hayali gelince gökte bir nidâ duyulur, çek kanadını yerin altından diye, o kanadını çektikten sonra da zemin yere düşmez havada asılı durur. Bu da Fâtır suresindeki²⁷ âyetler ile anlatılır.

Üçüncü hikâye levh-i mahfûz üzerine yazı yazan kalem hakkındadır. Allah (cc)'dan 'kâinâtın cümlesini yaz' diye emir gelince onun kalbinde ne kadar yüce bir menzilde

²⁷ Fâtır 35/41, *Gerçek şu ki Allah, koyduğu düzenden sapmamaları için gökleri ve yeri tutmaktadır. Şayet sapacak olsalar artık O'ndan başka hiç kimse onları tutamaz. Şüphesiz O Halîm'dir, çok bağışlayıcıdır.*

olduğuna dâir bir hâlet zuhûr etmesi ve bundan nedâmet duyarak af dilemesi anlatılır.

Dördüncü hikâyede Yusuf (as)’ın güzelliğinden ötürü Kudüs’e uğradığı bir zaman halkın güzelliğine hayran kalmasından ötürü kalbine kendini beğenme hissi gelmesini ve bundan ötürü Hak tarafından uyarı alması ve tövbesi anlatılır.

Son hikâyede ömrünü ibâdet ile geçiren bir âbid anlatılır. Canını secdede alması için Hakk’a yalvarır ve kabul edilir. Allah u teâlâ ‘fazlım ile koyun onu cennetime’ der. Âbid o anda ‘ben onca yıl Hakk’a ibâdet ve tâ’at eyledim onlar boşa mı gitti’ diye sorar. Çünkü o yapıp ettiklerine o kadar çok güvenir ki kıldığı namazlar, tuttuğu oruçlar ile zaten cenneti hak ettiğini düşünür. Fakat kişi yaptığı ibadetler ile sağlıkla nefes alış verişinin dahi şükrünü veremez, Allah (cc) kullarına o kadar lütufkârdır ki, kişi ömrü boyunca secdeden kalkmasa dahi bunların birisine hakkıyla şükür edemez. Ama o her dâim lütfuyla verendir. O âbide cevaben, nice yüzyıl ettiği ibâdetin ancak cihâna bir kez bakmanın karşılığı olacağı söylenir. Ayrıca beş yüz yıl ibâdet etme kudretinin de yine Hak’tan olduğu hatırlatılınca Allah’ın lütfuna sığınarak tövbe eder.

Bölümlerin içinde en çok hikâyeye nakledilen bâb bu bölümdür. Hz. Âdem’in mâcerâsı tüm insanlığın ortak hikâyesi olması sebebiyle bölümdeki her hikâyeye üzerinde tek tek durulmadan Hz. Âdem ekseninde incelenecek. Ve ortak bir yorum getirilmeye çalışılacak. Kibir konusu ilk olarak Hz. Âdem’in cennetteki durumu üzerinden anlatılır. Kendini beğenme, gurur ve kişinin iyilikleriyle kendini üstün görme halinin tehlikelerine dikkat çekilir. İnsanın başarı, nimet veya ihsanlarla kendini yüceltecek olması halinde mânevî kayba uğrayabileceği anlatılır. Sûfî öğretiyeye göre kişinin her türlü ilâhî lütfu birer emânet olarak değerlendirmesi gerekir, başarıları kendinden bilmesi yolculuğunu sekteye uğratar. Kibir hali insanın varoluşunun özünden kopup dışsal bir güce kapılmaya iter ve sonuç olarak Allah’a yakınlığını kaybettirir. Bu hikâyeye kendini beğenmenin, gururun, insanı nasıl bir yalnızlığa ve ilâhî rahmetten uzaklaşmaya götürebileceğini gösteren sembolik bir uyarıdır.

Hz. Âdem'in tövbesi tasavvufî anlayışta ruhun saflığını yeniden bulma çabası olarak görülür. Nitekim insan hata yaptığında veya ilâhî emirlerden uzaklaştığında tövbe yoluyla asıl kaynağına dönme fırsatı bulur. Bu hal mânevî yolculukta bir yeniden doğuş olarak adlandırılır. Kişinin mâneviyât yolunda tevbe, tevâzu ve teslimiyet ile kendini yenileme kapısı ise hep açıktır.

3.4.7. Yedinci Bap (Yumuşak Söz Söyleme)

Yumuşak kelâm etme hakkında olan bu bölümün girişinde Hz. İshak'ın iki oğlu Yâkûb ve Ayyaş arasında geçen bir olay anlatılır. İlk hikâyeye Yâkûb ve Ayyaş (Esav olarak da geçer) arasında geçer, İslâm ve Yahudi kaynaklarında geçen bilgiye göre İshak'ın hanımı Rebeka Yakub'u, İshak ise Ayyaş'ı daha çok severmiş. Bir gün İshak Ayyaş'a kendisine av eti getirmesini karşılığında onu kutsayacağını söyler. Rebeka bunu duyunca Yakub'a Ayyaş'dan önce davranmasını tembihler. Artık çok yaşlanan ve gözleri düzgün görmeyen İshak geleni Ayyaş zannederek onu kutsar. (Tekvin, 27/1-28/5)²⁸ Ve Yakub bu olay üzerine Kenan'ı terk eder uzun yıllar sonra ailesiyle geri dönerken çocuklarına amcaları Ayyaş'a karşı güzel kelâm etmelerini ve yumuşak davranmalarını öğütleyerek yanına gönderir. Ve hitâbetlerinin güzelliği sayesinde amcaları tarafından şehre kabul edilirler.

Yâkûb ve Ayyaş arasındaki olaylar insanın içsel zayıflıklarını temsil eder. Yâkûb Allah'a yakınlığı ve mânevî arınmayı temsil ederken, Ayyaş dünyevî arzuları, nefsin özelliklerini ve dünyaya bağlılığı temsil eder. Bu iki kardeş arasındaki ilişki insanın kendi ruhânî bakış açısı ile nefsânî arzuları arasındaki mücâdeleyi sembolize eder. Yâkûb'un Ayyaş'a karşı olan sevgi dolu yaklaşımı her türlü insanî çabada sevgi ve hoşgörünün önemini vurgular. Kardeşler arasındaki sevgi ve anlayış âdetâ toplumun birliğinin temelini oluşturur.

Bölümün ikinci hikâyesi Nûşirevân ile bir yaşlı adamın konuşmaları üzerinedir. Buharî şârihi Şeyh Kirmânî'den naklen bir hikâyeye anlatılır. Nûşirevân bir gün zeytin

²⁸ Ömer Faruk Harman, İshak, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 22, 2000, 519-521.

fıdanı diken yaşlı bir adama rastlar, zeytin fidanı dikildikten çok sonra hasat edildiği için ihtiyar adama neden bunca zahmet çektiğini belki ağacın yemişini verdiğini görecektik kadar bile yaşamayacağını söyleyince yaşlı adam, ‘biz bizden evvelkilerin diktiklerini yedik bizden sonrakiler de bunları yerler,’ diye cevap verince Nûşirevân çok beğenir ve âdeti olduğu üzere bu güzel kelâmı dört bin akçe ile ödüllendirir.

Bu bölümün hikâyelerinde cömertlik, fedakârlık ve nesiller arası yardımlaşmayı yücelten bir anlatım görülür. Yaşlı adamın kendisinden sonra gelecek kuşaklar için bir zeytin ağacı dikme çabası, “Biz bizden öncekilerin diktiklerini, sonrakiler de bizim diktiklerimizi yerler” sözü dünya nimetlerinin paylaşımı ve ilerlemenin anahtarıdır aynı zamanda. Yaşlı adamın davranışı, torunlarını, kendinden sonra gelecek insanları düşünerek zeytin fidanı dikmesi, kendinden sonrakilere de fayda sağlamak amacıyla kendisi görmese bile karşılık beklemeden hizmet etme arzusunu gösterir. Bu davranışın İslâm literatüründe adı ihsan’dır, yani iyiliği yalnızca Allah’ın rızası için yapma anlayışı.

Nûşirevân’ ın bu davranışı takdir edip yaşlı adamı ödüllendirmesi ise adalet ve cömertlik kavramlarına işaret eder. Adâletli bir hükümdar olarak bilinen Nûşirevân yaşlı adamın kelâmında derin bir hikmet görür ve bu hikmeti takdir eder.

3.4.8. Sekizinci Bap (Allah’ı Zikretmenin Fazîleti)

Sekizinci ve son bâb Allâh’ı zikretmenin fazîleti hakkındadır. Hz. Mûsâ’nın münâcâtıyla başlar ve üç hikâye ile devam eder. Mûsâ (as) Allah (cc)’a ibâdetlerin en makbulü nedir?’ diye sorar. Allah (cc) tüm ibadetlere tercih edilenin onu tevhit ve tesbih etmek olduğunu bildirir.

İlk hikâye Fahreddin er-Râzî’nin tefsirinden naklolunur, bir mürîd şeyhine vesveselerden dolayı kalbinin helâk olduğundan yakınıyor, şeyhi müridine kalb-i insânînin mâ’nâda demir gibi olduğunu onu vesveseden temizleyenin seyf illallah kapısında durmak olduğunu söyler.

İkinci hikâyede Bişr-i Hâfî hazretlerinin yerde besmele yazısını görüp ona hürmet ederek kaldırdığı için hidâyet bulduğu anlatılır. Son hikâyede Cehennemlik olan bir

zâtın dünyada Hakk'ı ism-i Mennân ile zikrettiği için affedilip cennete konulması anlatılır.

Eserin son bölümü tasavvufun en önemli bahislerinden biri olan zikir hakkındadır. Konunun başında Hz. Mûsâ ile giriş yapılır, burada asıl vurgulanan, ibadetlerin özünün ve maksadının Allah'ın birliğini (tevhid) kabul etmek ve O'nu yüceltmek (tesbih) olduğudur. Tasavvuf öğretisine göre, ibadetin nihai gayesi, insanın kendini Allah'a yakınlaştırmasıdır ve bu yakınlık ancak Allah'ın birliğini tanıyarak gerçekleşebilir. Bu nedenle tevhid, insanın Allah'a tam bir teslimiyetle bağlanmasını ve O'nun dışında hiçbir varlığa ya da nesneye gönül vermemesi işaretidir. Bu cevap aynı zamanda Allah'a ibadetlerin amacının sadece şekilsel ibadetlerde değil, hakikatte tevhid bilincinde ve O'nu tesbih etme haline sahip olmada olduğunu vurgular.

İkinci hikâyede bir mürîd ve mürşidinin konuşması nakledilir. Müridin kalbinin vesveselerden dolayı "helâk olduğunu" düşünerek, kalbinin saflığını ve sükûnetini kaybedişini şeyhine anlatır. Tasavvufî anlayışta kalp, Allah'a giden yolda en önemli merkezdir. Mânevî kemâle ermek, olgunlaşmak için kalbin arınması ve vesveselerden kurtulması gerekir. Vesvese, kalbin Allah'tan gayrı düşüncelere yönelerek asıl gâyesinden uzaklaşması ve huzurunu kaybetmesidir. Mürîd, vesveselerden şikâyetçi olduğunda, şeyhi ona kalbin aslında "demir gibi" sağlam olduğunu, vesveselerin ise geçici ve yüzeysel olarak orada bulunduğunu söyler. Kalbin mânevî anlamda "demir gibi" olması, onun Allah tarafından sağlam yaratılmış olduğunu ifade eder. Bu, insanın aslında sağlam bir yapıya sahip olduğunu ve vesveselerin onu özden koparamayacağını işaret eder. Ancak bu sağlamlık kişinin kalbini dünya sevgisinden, kibirden, bencillikten ve vesveselerden arındırmak için çaba göstermesiyle ortaya çıkar. Bu çaba da zikrullahtan geçer. Şeyhi dervîşe, kalbin vesveseden temizlenmesi için "seyf-i illallah kapısında durmayı" önerir. "Seyf illallah" yani "Allah'ın kılıcı", tüm vesveselerin kesilip atılması, kalbin bütün dünyevî bağlarından ve benlik düşüncelerinden kurtulması anlamına gelir. Bu kılıç, mânevî disiplin, ibadet ve zikirle, özellikle de Allah'ı sürekli anarak kalbi vesveselerden arındırmayı simgeler.

“Kapıda durmak” terimi ise bu yolda daimî bir dikkat, Allah'a sürekli yöneliş, sabır ve teslimiyettir. Özetle, şeyh müride kalbini temizleme gücünün kendisinde zaten mevcut olduğunu ancak bu temizliğin süreklilik ve istikrarla devam etmesi gerektiğini öğütler.

Üçüncü hikâyede anlatılan Bîşr-i Hâfî'nin yerdeki besmele yazısını kaldırdığı için hidayet bulması çok bilinen bir olaydır. Bap başlığı altında inceleyecek olursak Allah'a saygı ve muhabbetin en küçük görünen davranışlarla dahi tezahür edebileceğini gösterir. Bu küçük sayılabilecek eylem, aslında kişinin kalbî inceliğini, Allah'a ve kutsal olana karşı duyduğu içten sevgiyi ortaya koyar. Bîşr-i Hâfî'nin bu davranışı sayesinde hidayete erişmesi tasavvufta bir anlamda "niyetin saflığı ve derinliğini" vurgular. O ince ve hassas yolda yürüyenlerin, yolun sonunda bir şekilde güzelliklerle karşılaşacağını anlatır. Basit ama derin anlamlı bir hürmet, insanın içinde bulunan iman nurunun hidâyete doğru yol almasını sağlar.

Son hikâyede ise Mennân ism-i şerîfini zikretmenin fazîleti anlatılır. Bu ism-i şerîf Allah'ın kullarına karşılıksız ikrâmını anlatır. Bütün nimetler O'ndandır, teşekkürler O'nadır. Kullar birbirinden fayda gördüğünde karşısındaki kişiye teşekkür ederler, halbuki iyiliği gönle ilhâm eden de Allah(cc) tır.²⁹ Dünyada ism-i Mennân ile Allah'ı zikreden kişinin cehennemlik olmasına rağmen affedilerek cennete kabul edilmesi, Allah'ın merhametinin, tüm eksiklik ve kusurlarımıza rağmen O'na yönelişimizi nasıl ödüllendirdiğini ve Allah'ın isimlerinin zikri, insanın iç dünyasını nasıl arındırdığını ve aydınlattığını anlatır.

Bu iki hikâye birlikte değerlendirildiğinde, tasavvufî ve ahlâkî uygulamalarda Allah'a bağlılığın ve saygının sadece büyük ibadetlerle değil, kalpten yapılan küçük ve içten bir hürmetle de çok değerli olduğu mesajı verilir. İlâhî merhamet, her türlü samimi niyet ve küçük iyiliği dahi karşılıksız bırakmaz;

²⁹ Mehmet Nusret Tura, *O'nun Güzel İsimleri*, (İstanbul, İnsan Yayınları,2016), 128.

Bâblar böylece tamamlanır. Eserin son kısmında dört beyit boyunca Allâh Teâlâ'nın Esmâ ü Hüsnâ'sından mübârek isimlere değinilir. Bitişte de bir Pençgâh başlığı altında “elvedâ Ramazan” şiiri vardır.

4. SONUÇ

Tasavvuf ve Divan edebiyatının önemli eserlerinin verildiği ve ünlü birçok şâir mutasavvıfın yetiştiği bir dönem olarak kabul edilen XVI. yüzyılda yaşamış Zeynî Efendi'nin çok bilinmeyen ve üzerinde çalışılmamış bir eseri olan *Envârü'l- Hüdâ* isimli mesnevîsini incelediğimiz bu tezde, metnin çevirisi yapıldıktan sonra incelenen hikâyeler ışığında varılan bulguları şu şekilde özetleyebiliriz.

Öncelikle tasavvûfî hikâyelerin bireyler ve toplumlar üzerindeki etkileri düşünüldüğü zaman geçmişten günümüze gelen bir mîras vardır. Bu aktarım sayesinde âdetâ bir mânevî eğitim modeli sağlanmak istenmektedir. Örneğin “nefis terbiyesi”, “sabır”, “şükür”, “tevâzu” gibi tasavvûfî değerler hikâye halinde sunulmuş, dolayısıyla soyut kavramlar somut olaylarla anlatılarak daha anlaşılır hale getirilmiştir. Bu durum, hikâyelerin toplumda geniş bir kitle tarafından benimsenmesini sağlamış ve mânevî eğitimin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlamıştır.. Eserdeki hikâyeler, günümüzde huzur ve bilgelik arayanlara ışık tutarlar. Çalışma boyunca incelenen hikâyeler, İslâm tasavvufunun derin öğretilerini sembolik anlatımlar yoluyla aktarır. Hikâyeler insanın nefsini terbiye etmesini teşvik ile sabır, tevâzu, cömertlik gibi erdemlere yönelmesini amaçlar. Özellikle tasavvufun temel ilkeleri olarak sayılan erdemleri içeren bu hikâyeler kişilerin hayatı üzerinde yaşamları boyunca olumlu değişimlere yol açar. Hikâyelerde anlatılan karakterlerin mücadeleleri ve sonuçları okuyucunun kendi hayatında da benzer durumlarla başa çıkma becerisini artırır. Bu da olayların sadece birer anlatım değil aynı zamanda eğitimsel bir araç olduğunu da gösterir.

Duygusal ve mânevî derinlik açısından tasavvûfî hikâyeler okuyucuya yalnız eğitici bir yön değil, aynı zamanda duygusal bir deneyim de sunar. İçlerinde geçen evrensel temalar yaşanan içsel yolculuklara anlam katar ve okuyucunun kendi

yolculuğunda bir aynalama etkisi meydana getirir. Bu yöntem yüzyıllar boyunca topraklarımızda uygulanagelmıştır. Hz. Mevlânâ'nın *Mesnevî*'si, İbn Arabî Hazretlerinin *Füsûs*'u, Yûnus Emre şiirleri tekkelerde, medreselerde, câmilerde okunarak âdeta onların içindeki hikâye ve peygamber kıssalarıyla mânevî eğitim modeli oluşturulmuştur. Toplumun ortak değerlerinin pekişmesine katkıda bulunarak farklı düşünce iklimlerinde yaşayan insanların bu hikâyeler aracılığıyla ortak düşünce paydalarında birleştiği görülebilir.

Çalışmamızın sonuçları, tasavvufî hikâyelerin daha geniş ve kapsamlı olarak incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle bu tür hikâyelerin modern eğitim sisteminde nasıl yer alabileceği, ruhsal gelişime nasıl katkıda bulunabileceği üzerine araştırmalar derinleştirilebilir. Bu hikâyelerin sunduğu derin süreç ve öğretileri, eğitimin bütünlüğünde veya bireysel mânevî gelişimde nasıl uygulanabilir olduğu hakkında tavsiyeler sunmak önemlidir. Meselâ, bu hikâyelerin hikâye anlatım yöntemleriyle sınıflarda paylaşılması, gençlerin mânevî gelişimlerine katkıda bulunabilir. Ayrıca günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorluklar, bu hikâyelerden örnek alınarak daha derin bir bakış açısı geliştirmelerine sebep olabilir. Bu sebeple eğitim müfredatlarında tasavvufî hikâyelere yer verilmesi, genç nesillerin mânevî değerlerinin yerleşmesine, bu kıymet hükümlerini içselleştirmelerine katkıda bulunabilir. Kısa metrajlı çocuk filmlerine konu ve kaynaklık edebilecek ecdâd yâdigârının günümüze mesajları bilgisayar oyunları ile daha aktif kullanıma sunulabilir. Tasavvuf derin bir bilgi kaynağıdır. Bu tür hikâyeler bu bilgileri erişilebilir kılan köprüler gibidir.

ENVĀRÜ'L- HÜDĀ

- 1a** Bu ḥaḳīr u faḳīr u pūr-taḳṣīr es-Seyyid el-Ḥācc ‘Abdü’l-ḳādir el-ma’rūf bi-Emīr ḥāce Kemān-keṣ el-Üsküdārī bu kitāb-ı müsteṭābı mülkümden iḥrāc idüp Üsküdar’da vāḳi’ Vālide-i ‘Atīḳ cāmi’i ṣerīfine ṣol ṣarṭla vaḳf eyledüm ki ṭalebe-i ‘ulūmeden her kime iḳtizā ider ise rehn-i ḳavī ve yāḥud kefil-i millī ile verilüp tā ḳırā’atı tamām olunca ḥıfṣ idüp niṣān içün kāḡıdın bükme ve cildin sökmeye ve uṣaḳ eline vermiye ve tebdīl ü taḡyīr etmeye eger ṣarṭlardan birinüñ ḥilāfı zuḥūr iderse tazmīn oluna “Femen beddleḥū ba’de mā semi’ahū fe innemā ismuhū ‘alellezīne yubeddilūnehū” nazm-ı kerīmi feḥvāsınca iṣm olmayalar.

1b

Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm

- 1 Bismike’l a’lā bedenā fi’l-kitāb
A’tinā yā Rabbenā faṣle’l-ḥiṭāb³⁰
- 2 Yā ilāhe’l-ḥalkı ḥallāḳu’l-verā
Naḥnu nercū minke Envāru’l-hüdā³¹
- 3 Yā ilāhi ente settārū’l- ‘uyūb
Kāṣife’z-zerrā’i ḡaffārū’z-zünüb³²
- 4 Ente Yā Rabbī ḥalaḳte’l- ‘ālemīn
Ente Yā ḥaseni medeḥte’l- ‘ālemīn³³
- 5 Rabbī elḥiḳnī bihim yā Ḥāliḳī

³⁰ Yüce isminle yazmaya başladık
Ey Rabbimiz bize Hak ile bātılı ayıran sözü ver

³¹ Ey yaratılmışların ilāhi
Senden doğru yolun ışıklarını dileriz

³² Ey İlāhî sen günahları örtensin
Sıkıntıları kaldıran günahları bağışlayansın

³³ Ey Rabbim sen âlemleri yarattın
Ey bana yeten âlemleri (âlimleri) sen övdün

Minke ercū ‘işmeten yā Rāzıkı³⁴

6 Ente Zü’l-ihsān ve’l-fazli’l-veffı
Cūd ‘aleynā Rabbī bi’l-fehmi’z-zekı³⁵

7 Yā ilāhī başladum nāmuñla ben
Kıalmasun nākış ‘ināyet eyle sen

8 Dest-i tevfiķiñle keşf olsun kitāb
Keşf-i ta’līmiñle ref’ olsun hicab

9 Dilde işrāk eylesün nūr-ı hüdā
Pertev-i mihrüñle olsun pür-ziyā

10 Zikriñi vird-i zebān eyle baña
Fikrüñi rûḥ u revān eyle bana

11 Şer’üñi kıl baña her yerde delıl
İstikāmet yolın it baña sebıl

12 İt zebāñum şem’-veş pür-süz u şevk
Büy-i verd³⁶ alsunlar andan ehl-i zevk

2a

13 Eylesün dilde tecellī nūr-ı zāt
Sözlerümde zāhir olsun vāridāt

14 Sensün ol Perverdīgār-ı zü’l-minen
Cümle ‘ālem ḥamdiñe açmış dehen

³⁴ Rabbim beni onlara kat ey yaratanım
Ey bana rızık veren senden gūnahtan korunma diliyorum

³⁵ Sen iyilik ve çok lütuf sahibisin
Akıllı anlayış konusunda bizlere cömert ol

³⁶ 12b verd: derd Y.

- 15 Bunca maḥlūkāt u ecrām-ı kibār
Bunca maşnū'āt u zerrāt-ı şıgār
- 16 Cümlesi tevḥīdiñe nāṭık seniñ
Şun'ıña hep şāhid-i şādık seniñ
- 17 Var mı bir dil k'anda zıkrüñ olmaya
Var mı bir cān k'anda fikrüñ olmaya
- 18 'Ācizim zıkrüñde ey ferd-i aḥad
Kāşırüm şükrüñde ey Ḥayy u Şamed
- 19 Lāl olur dil zıkrüñe kādır degül
Maḥv olur cān fikrüñe kādır degül
- 20 Ben neyüm ey pādişāh-ı lem-yezel
Kim gele benden anuñ gibi 'amel
- 21 Bil ki 'acַz izḥārıdır terk-i edeb
Tövbeye muḥtācdur bunlar da hep
- 22 Saña ḥamd itmeye 'āciz enbiyā
Senden olur zātuña lāyık şenā

Ḳāle 'aleyhi's-şalātü ve's-selām:

Lā uḥşī şenā'en 'aleyke ente kemā eşneyte 'alā nefsike

Münācāt-ı Ḳādi'l-ḥacāt

- 23 Yā ilāhī 'ācizem bī-çāreyem
Müstemend üftādeyem āvāreyem
- 24 Zilletüm bī-ḥad ḳuşūrum bī-şumār

Mātem ü 'iṣyān ile dil sū-güvār

25 Kāmetüm ham şiklet-i 'iṣyāndan
'Āciz oldum nefsile şeytāndan

26 Gitmedi bu nefs-i zālîmden gurūr
Topdoludur cürm ü 'iṣyān u şürūr

27 Olmadı ıslāhına sa'yim müfîd
Oldı gün geçdükçe tuğyānı mezîd

28 Emr ider dā'im baña şerr ü fesād
Haqq işitse ider ol kibr ü 'inād

29 Evvel añlardum ben ey Perverdigār
Eyleyem künc-i fenāyı ihtiyār

30 Kurtulam mekrinden ol mekkārenüñ
Şaklanam sihrinden ol sehḥārenüñ

31 Bildüm anı kim ḥalāş olmak muḥāl
Tākatüm tāk oldu kaldum bī-mecāl

32 Saña yüz tuttum İlāhî ol penāh
Ey belālar def idici pādişāh

33 Çāk tufūliyyet deminden ey Qadîr
Āsitānuñda yatardum ben faķîr

34 Şimdi redd itme kapuñdan bendeñi
Sürme dergāhuñdan ol efgendeñi

35 Ol ümīdi eylemişdir ol ğarīb
Kim ola günden güne saña ğarīb

36 Eyleme ħā'ib recāsından anı
Raḥmetile muttaşif bildi seni

3a

Münacāt-ı Bārī 'Azze İsmuhu

37 'İşyānuma ğāyet yok 'afv eyle beni yā Rab
Takşīre nihayet yok 'afv eyle beni yā Rab

38 Bir 'abd-i günahkārūm bir mücrim-i bī-'ārūm
Senden kerem umarūm 'afv eyle beni yā Rab

39 Ğam şerbetine ħandūm ħūn-ı dile boyandūm
Hecl āteşine yandūm 'afv eyle beni yā Rab

40 Yıllardur sulţānım bu derdile nālānum
Tā maḥv ola 'işyānum 'afv eyle beni yā Rab

41 Takşīriñe ikrār it bil 'acziñi izhār et
Zeynī bunı tekrār it 'afv eyle beni yā Rab

Mesnevī

42 Re'fet u ğufrān u 'afv u merḥamet
Cūd u en'ām u ħabūl u ma'zeret

43 Cümlesi vaşfuñdur ey Rabb-i Kerīm
Hep seniñ na'tuñdür ey şānı 'azīm

44 Her biri bir baḥrdur pāyānı yok

Her birinüñ mazhar-ı âşârı çok

45 Mevci var her birinüñ gerdün-şifat
Ėark ider ‘ummān olursa ma‘şiyet

46 Baħr-i ġufrānuñ ħabābıdur felek
İrmemişdür a‘rına anuñ semek

47 Yedi dūzaħ ħadur anda yok ġümān
Lk dār-ı raħmete nisbet hemān

3b

48 Bir kişiye virilen deñlü şahıħ
Olmaya dirler budur avl-i şarıħ

49 Bilün bu cād u tekvīne sebep
Raħmet-i Ėadur disem itme ‘aceb

50 Luf umar senden bu ‘abd-i pür-uşūr
Raħmetüñden eyleme miskīni dūr

51 Baña tevıķüñ refıķ it muttaşıl
Olmayam tā ma‘şiyet birle ħacıl

52 Māsivādan ıl derūnum şöyle pāk
Tā ola mihrüñle meh-veş tāb-nāk

53 Mevc urup eşk-i nedāmet baħr-vār
Ma‘şiyet ħāşākin itsin tār u mār

54 almasun dilde ruķūm-ı kibr ü kīn
İtmeyem tā ki ħesābından enīn

55 Vir baña ‘ilm ü ‘amelden bir libās
K’olmaya aña cehennemden hirās

56 Şıdk u ihlāşile vir baña ‘amel
Bulmaya dest-i riyādan tā ḥalel

57 Tā‘atüñ yā Rabbī maḥbūb it baña
Ḥidmetiñ yā Rabbī mergūb it baña

58 Nefs keydinden ḥalāş it cānumı
Mekr- i şeytāndan şakın imānumı

59 Sensin ol şultān-ı mülk-i lem yezel
Sensün ol Sübbūḥ u Ḳuddūs-ı ezel

60 Feyz-i cūduñdan eşerdür mümkināt
Ḳudretüñden şemmedür bu kā’ināt

4a

61 Kā’inātuñ n’idügin bilmez beşer
Biñde birinden anuñ virmez ḥaber

62 On sekiz biñ ‘ālemi söyler enām
Līk tafşilin anuñ bilmez tamām

63 Bil ki ādem kendüsin bilmez tamām
Men ‘aref terkībini söyler müdām

64 Bilse tafşilin cihānuñ ser-be-ser
Ḳudret-i Şāni‘den añlardı eşer

65 Oldı āteş emrüñile gülsitān
Taşdan oldı nāḳa-i Şāliḥ ‘āyān

66 Yollar attuñ bahre çün girdi Kelīm
Atduñ ammā kavm-i Fir'avna caḥīm

67 Emrūñile eyledi iḥyā Mesīh
Añma abraş oldu meshinden şaḥīḥ

68 Eyledün Yūsuf'da izhār-ı cemāl
Virdüñ andan pīr-i Ken'āna melāl

69 Ḥazret-i Dāvūd'a virdüñ şavt-ı ḥūb
Kūhsārı kılduñ aña sīne-kūb

70 Eyledüñ bādı Süleymāna muṭī'
Cümle ḥalka Aḥmedi kılduñ şefī'

**Na't-ı Seyyidü'l-Mürselīn ve Ḥāteme'n-Nebiyyīn
Şalātu'llāhi ve teslīmātü 'aleyhi ve 'aleyhim ecma'ın**

71 Yā Ḥabība'llāh yā ḥayre'l-verā
Na'tüñ el-Maḥmūd ente'l-Muştafā

72 Yā Celīle'l-ḡadr yā ḥayre'l-'ibād
Yā şefī'a'l-ḥalk fī yevmi't-tenād

4b

73 Sensin ol maḥbūb-ı Rabbü'l-'ālemīn
Kim yüzüñdür şem'-i cem'-i mürselīn

74 Enbiyā hep saña 'uşşāk oldılar
Ümmetüñ olmağa müştāk oldılar

- 75 Vaḥy-i Rabbānīde oldılar qarīn
Anlar añlarlar senüñ şānuñ hemīn
- 76 Şānuñ idrāk itmez illā enbiyā
Vāşıl olmaz ol maḳāma evliyā
- 77 Pūye kılmaz ol yola fikr-i ‘avām
Belki fehmi itmez o yüzden bes kelām
- 78 Leng olur ‘akl eylemez artuḳ ḥırām
Tīg-i ğayret eyler anı ihtirām
- 79 Vehm ü idrāk olmaz aña hem-‘inān
Lāl olur ol ḳurbı vaşf itmez zebān
- 80 Enbiyādur ol maḳāmātı bilen
Aşfiyādır ol kerāmātı bilen

Temşil

- 81 Leyle-i mi‘ācda ḥayre’l-beşer
Eyledi çünkü semāvāta güzzer
- 82 Uğradı altıncı göge ol Resūl
Anda itmişdi Kelīmu’llāh nüzūl
- 83 Andan idicek ‘urūc ol şāh-ı dīn
Ağladı Mūsā Kelīmu’llāh hemīn
- 84 Dökdi ḥasret yaşın ol ğayretlü şāh
Ḳıldı āhı leyl-i mi‘rācı siyāh
- 85 Gözleri yaşı aḳup encüm-mişāl

- Bedr iken cismini ğam itdi hilāl
- 86 Didi benden soñra geldi bu cüvān
Līk oldı server-i peygamberān
- 87 Cümle ümmetden çoğ ola ümmeti
Çoğ ide Hāḡ ümmetine raḡmeti
- 88 Bir gün aşḡābı didiler yā Resūl
Bir du‘ā itseñ iderdi Hāḡ ḡabūl
- 89 Saña da virse Süleymān milkini
Vahş ü ṭayr ü cinn ü insān mülkini
- 90 Hoş tebessümle buyurdu ol Ḥabīb
Baña andan çok verübdür ol Mucīb
- 91 Ḥüsn-i Yūsufda olan ḡālātı hep
Cem‘ idüpdür anda Mevlā ḡıl ṭaleb
- 92 Kendüsi buyurdu ki ben ercaḡam
Ḥūb idi Yūsuf velī ben emlaḡam
- 93 Cümledir gūyā Ḥabīb-i Kibriyā
Müfredātı oldu anuñ enbiyā
- 94 Maḡzen-i esrār-ı Sübhānīdür ol
Maṭla‘-ı envār-ı Yezdānīdür ol
- 95 Sen mu‘īn ol bize yā Ḥayre’l-beşer
İrmeye tā keyd-i şeyṭāndan zarar

5b

- 96 Bunca maḥlūkātı ol Rabbü'l-enām
İḥtirā' itdi senüñçün ey hümām
- 97 Bā'ış oldun çün ḥayāt-ı 'āleme
Bā'ış ol luṭf it necāt-ı ādeme
- 98 Luṭf umar senden 'uṣātı ümmetüñ
Saña rācī'dür necātı ümmetüñ
- 99 Bir bölük 'acizlerüz bī-çäreler
Bir bölük mücrimlerüz āväreler
- 100 Nefsümüz sāzına raḳḳāş olmuşuz
Ma'şiyet baḥrına ğavvāş olmuşuz
- 101 Rāh-ı imānı bize kıldın 'ayān
Müntehāsıdır anuñ bāğ-ı cinān
- 102 Pīşvāmuzsun o yola ey Ḥabīb
Saña uyanlar olur aña ḳarīb
- 103 Yok kemālātına ḥadd ü intihā
Her kemāl itmişdir aña intimā
- 104 Milletidür cümle milletden şerīf
Ümmetidür cümle ümmetden şerīf
- 105 Ümmetinüñ eşrefi aşḥābıdır
Burc-ı dīnüñ her biri meh-tābıdır
- 106 Cümlesinden ekmeli Şiddīḳdur
İttifāḳıdır bu söz taḥḳīḳdur

Na't-ı Emīrū'l-Mü'minīn

Ebī Bekr eş- Şiddīk Raḍıyallāhu 'Anh

6a

107 Ol durur aşhābı şıdkuñ serveri
Muştafādan soñra dīnūñ reh-beri

108 Ol Ḥabībullāha yār-ı ğār olan
Anda zaḥm-ı ef'ıye şabbār olan

109 İsm-i Şiddīka ol oldı mā-şadaḳ
Cümleden bu nāma ol oldı eḫaḳ

110 Buldı bu nāmıle evvel iştiḥār
Enbiyā içinde üç şāḥib-vakār

111 Evvel İdrīs ü ikincisi Ḥalīl
Şālişi Yūsufdur ol şāh-ı cemīl

112 Anlaruñla böyle hem-nām olduğı
Aña bu veḫile ikrām olduğı

113 Besdür anlayana k'ol yār-i 'atīḳ
Cümleden olmışdı taḳdīme ḫaḳīḳ

114 Mā-şadaḳdur hem ḫalīfe ismine
Düşdi bu ism evvel anuñ kısmına

115 Bu daḫı evvelde mürsel ismidür
Ḥazret-i Dāvūd u Ādem resmidür

116 Ümmet içinde ḫalīfe evvelā

Aña dinilmişdür itme imtirā

- 117 Didi aña ol Ḥabīb-i Kirdigār
Bir beşāret var saña ey yār-i ġār
- 118 Bir tecellī ide Raḥmān-ı Raḥīm
Cümle ḥalk için ‘umūman ol Kerīm
- 119 Saña ide müstaḳil Rabbü’l-enām
Bir tecellī kim aña irmez ‘avām
- 120 Hem buyurdı yine faḥrū’l-mürselīn
Eyledüm çün aña ben iẓhār-ı dīn
- 121 Bī-tevaḳḳuf itdi taşdıḳ ol nebī
Didi gerçeksün nebī bildüm seni
- 122 Ğayrılar elbette bir cüz’ī zamān
İtdiler bunda tereddüd bī-gümān

6b

- 123 Nice ta‘zīm eylemişdür anı Ḥaḳ
Şāniyeşneyni iz hümā fi’l-ġāri bak
- 124 Bizden olsun rūḥına dā’im revān
Tuḥfe-i rıdvānile biñ kāruvān

Na‘t-i Emīrū’l-Mü’mīnīn

‘Ömer el-Fārūḳ Raḍiyallahu Te‘ālā ‘Anh

- 125 Aña şānī oldı Fārūḳ-ı cihān
‘Adl içinde oldı aña hem-‘inān

- 126 Ol ‘Ömer kim aña şāh-ı enbiyā
Böyle didi ol re’īs-i aşfiyā
- 127 Gelmesem ben sen gelirdüñ yā ‘Ömer
Halka sen Mürsel olurduñ yā ‘Ömer
- 128 Hem buyurdi kim şırāt üzre revān
Evvel uğrayan ‘Ömerdür bī-gümān
- 129 Geldi çün İslāma ol sultān-ı dīn
Muştafāya geldi Cibrīl-i Emīn
- 130 Bile yanınca melā’ik bī-şumār
Tehniyet gevherlerin kıldı nişār
- 131 Gördi mektūbını nil oldu revān
Bildi ‘adlin zulm u cevır oldu nihān
- 132 Oldı ‘adliyle memālik üstüvār
Oldı inşāfiyla ‘ālem ber-ķarār
- 133 Şām’a geldi çünki ol merd-i güzīn
Didiler ki yā Emīre’l-mü’mīnīn
- 134 Raḥşabīn olduñ sen a’dāya ķarīb
Tā olasın çeşm-i küffāre mehīb
- 135 Āsumāna baķdı didi ol ‘azīz
‘İzzeti bundan bilüñ aşḥāb siz
- 136 Ğayrıdan ‘izzet recā iden olur
Mübtelā vü ‘āciz ü muḥtāc u ḥor

7a

137 Şöyle gitdi nâkaşından inmedi
Ol getürdükleri ata binmedi

Na't-ı Emîre'l-Mü'minîn

'Osmân-ı Zî'n-nûreyn Radıyallâhu Te'âlâ 'Anh

138 Ma'den-i hilm ü hayâ vü 'aql ü dîn
Hâzret-i 'Osmân 'Affân-ı Emîn

139 Andan istihyâ iderdi Muşafâ
Ehl-i beyti dirleridi serverâ

140 Ğayrıdan böyle hicâb itmezsiñüz
Çok bu deñlü ihticâb itmezsiñüz

141 Dirler idi nice itmeyem hicâb
Utanur andan melekler ey aşhâb

142 Aña zamîn olmışidi hem Resûl
Kim ola cennetde bir qaşır içre ol

143 Kızlarile anda sâkin olalar
Devlet ü ikbâl ü sermed bulalar

144 Hem buyurmuşdu Resûl-i ins ü cân
Her kime 'Osmân ola maḥbûb u cân

145 Anı maḥbûb ide Allâhu Kerîm
Sevduğıyçün anı ol Ḥayy u 'Alîm

146 Kim ki anı sevmeye bu'z eyleye

Aña lāyık olmayanı söyleye

7b

147 Sevmez anı ol ilāhe'l-‘ālemīn
Meskeni nār-ı caḥīm olur hemīn

148 Nāzil olurdu gehī vahy-i İlāh
Ḥāzır iken anda Zī'n-nūreyn-i şāh

149 Aḥmede ta'līm iderdi Cebre'ıl
Şol kelāmı kim buyurdu Celıl

150 İşidüp aña dutardı yüzini
Yazdururdu Cebre'ılüñ sözini

151 Kātib-i vahy idi ol 'ālī-nejād
Şöyle timişlerdi aña i'timād

Na't-i Emīrū'l-Mü'minīn

'Aliyyü'l-Murtaẓā Raḍiyallāhu 'Anh

152 Ḥaydar-ı Kerrār imāmü'l-müttaḳīn
İbn-i 'amm-i Muştafā şāh-ı güzīn

153 Bāb-ı şehir-i 'ilm ü ḥikmet kân-ı cūd
Pīşvā-yı ehl-i tevḥīd ü şühūd

154 Reh-ber-i rāh-ı ḥaḳīḳat şāh-ı dīn
Ḳuṭb-ı aḳṭāb-ı hüda nūr-ı yakīn

155 Muḳtedā-yı zümre-i ehl-i 'ulūm
Vāris-i 'ilm-i Nebī kân-ı fūhūm

156 Şaf-der-i ejder-fiken şîr-i Hudā
Žayġam-ı leşker-şiken bebr-i veġā

157 Hāzret-i Bū Bekr-i Şiddîk-i cihān
İtdiler andan rivāyet pes revān

158 Didi bir gün hālvetine ol emīn
Bendesiyle olmuşdı hem-nişīn

8a

159 Nā-gehānī didiler geldi ‘Alī
Muntaẓırdur izne ol merd-i velī

160 Virdi izni tā gele ol pūr-hüner
Döndi baña didi ol hayrū’l-beşer

161 Yā Ebā Bekr ol kişi kim cümleden
Sevgülüdür bana bilgil anı sen

162 Ol ‘Alī dūr kim ola yevmü’l-hisāb
Desti destümde olınca fetḥ-i bāb

163 Ola her menzilde yanumca benüm
Sevmeyenler anı oldu düşmenüm

164 Fāṭıma bir gün şikāyet eyledi
Fakrını aña hikāyet eyledi

165 Didi aña ol Resūl-i pāk-dīn
Buña şükr eyle yūri ey dūr-bīn

166 Eyledi Hāḫ kullarından ıstıfā
İki kul kim yokdur anlara bahā

- 167 Vālideñ oldı biri zevcũñ biri
Tırma şükr it ol şikāyetden berī
- 168 Bunlaruñ vaşfına yoǵdur intihā
İdemez kimse bu maẓmũnı edā
- 169 Var recāmuz k'ide Rabbũ'l-'ālemīn
Buñlarun mihrin bize hışn-ı haşīn
- 170 Ĥubb-ı aşhāb-ı kirām-ı Muştafa
Umarız ki olmaya bizden cüdā
- 171 Her birünũñ rũhına ola mūdām
Nice rıdvān u taḥiyyāt u selām

8b

**Medḥ-i Pādişāh-ı A'zam Ḥākān-ı
Mu'azzam Vāris-i Mülk-i Süleymān
Ḥazret-i Sultān Murād bin Selīm Ḥan
Ḥalledallāhu Ḥilāfeteh**

- 172 İdelüm şıdk ile her şubḥ u mesā
Pādişāh-ı dīn-i İslāma du'ā
- 173 Ḥāmī-i şer'-i Ḥudā sultān-ı dīn
Şāh-ı 'ālem luṭf-ı Rabbũ'l-'ālemīn
- 174 Ḥüsrev-i vālā-güher 'ālī-neseb
Şehriyār-ı Rūm u sultān-ı 'Arab
- 175 Ma'den-i faẓl u hüner deryā-yı cūd

Menba‘-ı ‘ilm ü ‘amel lutf-ı Vedūd

- 176 Şāh-ı nīk-aḥter şüreyyā-menzilet
Ḥān-ı ḥātem cūd-ı kisrā-ma‘dilet
- 177 Reh-rev-i rāh-ı ḥaḳīḳat ehl-i dād
Şāh-ı ‘ālī-nesl ü şāh-ı şāh-zād
- 178 Şāh-ı encüm-leşker ü deryā-ḥaşem
Şāhib-i şemşir ü hem ehl-i ḳalem
- 179 Ḳāṭı‘-ı a‘nāk-ı ehl-i şūr u şer
Rāfı‘-ı a‘lām ü rāyāt-ı zafer
- 180 Mihr-i eflāk-i şeref ‘ālī-nijād
Şāh-ı ‘ālem Ḥazret-i Sultān Murād
- 181 ‘Aks-i tīgi düşse bahre ḳan ider
Nār-ı hışmı ‘ālemi sūzān ider
- 182 Tīgine rām oldılar gerden-keşān
Bendesinüñ bendesidür Ḳahramān
- 9a 183 Zāl-i Rüstem ḳullarında bī-ḥisāb
Ḥidmetinde var nice Efrāsiyāb
- 184 Ḥüsrev-i gītīsītān-ı şarḳ u ğarb
Şāh-ı kişver-gir ü Sām-ı darb u ḥarb
- 185 Pür-şadā raḥş-i süheylingen felek
Pür-cerāḥat sümm-i esbinden semek

186 ahrı hem  n leyle-i deyc r-ı am
G ster r a‘d ya il m-i ‘adem

187 Lufıdur g y  nes m-i  ub gh h
C n baı lar m rdeye b -i tib h

188 Re k ider keffine ebr-i d r-fe  n
Med  okur t  ine t  -i ahram n

189 Devletinde   yled r emn   em n
T fl  ilt r mektebe   r-i ji  n

190 G sfend ile y r r gurg u peleng
  r   bebr ile gezer  h  v  zeng

191  ol adar ı l ha g sterdi rev c
 b ile  te  id pd r imtiz c

192 Ba tı y r u t li‘i g t sit n
Ebr-i keff  ‘ leme gevher fe  n

193 T li‘in  ol de nl  sa‘d itmi  H d 
S yesine iltic  eyler h m 

194 Ebr-i c d  ya sa h ke zer biter
Seng-i h r larda hep gevher biter

195 K n  ıldı c d u i s n  h r b
Ba r-ı a   r lu fına nisbet ser b

9b

196 Eyles n devr-i mur d nca felek
S yles n ‘adlin feleklerde melek

197 Dünyeler tırdukça tırsun devleti
Her nefes olsun ziyāde şevketi

198 ‘Adl-ü inşāfin Hudā kılsın mezīd
Eylesin sâ‘āt ü eyyāmın mezīd

199 Eylesün ābā vü ecdādın kerīm
Cennet-i firdevs-i a‘lāda muķīm

200 Cümle aḥbābın o ferd-i bī-zevāl
Eyleye iki cihānda ber-kemāl

Ḥiṭāb-ı ‘Umūm³⁷ Der-Beyān-ı Sebeb-i Nazm-ı Kitāb

201 Diñle ey kân-ı sa‘ādet gevheri
Burc-ı eflāk-i siyādet aḥteri

202 Gel berü ey merdüm-i kāmīl-‘ayār
Tut kulaķ kim eyleyem dürlər nişār

203 Cān-ı kāmīl teşne-i ‘irfān olur
Kālb-i cāhil tālib-i buṭlān olur

204 Dil ki tıydı luṭf-ı Bārīden eşer
Olmadı ol cehl-i ṭıḡyāna maķar

205 Ma‘rifet kesbinde olur bī-ķarār
Şoḥbet-i nā-dānı itmez iḥtiyār

206 Ma‘rifet bir baḥrdür kevşer gibi

³⁷ Metinde ‘Umūm Ḥiṭāb şeklinde yazılmıştı, doğrusu Ḥiṭāb-ı ‘Umūm’ dur.

Diller aña teşne mähiler gibi

207 Ma‘rifet bārān-ı nīsānī mişāl
Hāk-i pāyin gibi kalb-i ehl-i hāl

10a

208 Baħrden mähīye irişmez melāl
Hāke bārān düşmese bulmaz kemāl

209 Teşnedür bārāna gerçi tīre-hāk
Teşnedür bārān da hāke olma şāk

210 Hāk ider bārāna gerçi iştiyāk
Hākile bārān daħi ister telāk

211 Teşne eydür āh āb olsa baña
Āb dir teşne erişsem ben saña

212 Tālib-i ‘irfān olana ma‘rifet
Nāzil olur muttaşıl bārān-şıfat

213 Bī-tekellüf nazmına itme nazār
Ta‘n u teşnī‘ itmeden eyle hāzer

214 Gevher-i kār-ı şerī‘atdūr kamu
Pertev-i nūr-ı hākīkatdūr kamu

215 Her biri bir şem‘-i cem‘-i hāldür
Nūr-ı ‘irfānile māl-ā-māldür

216 Gözle her beytinde ma‘nā meyvesin
Añla her harfinde şāhid şīvesin

10b

- 217 Oldı her beyti dıraht-ı meyve-dār
Kim ola üstünde envā'-ı şimār
- 218 Her meşeldür sāye-veş rāhat resān
Mīvedür her nuşh u pendı bī-gümān
- 219 Sāyesine her kim ide ilticā
Mīvesinde tā bula berg u nevā
- 220 Nāzım andan şöyle itmişdür recā
Kim ide rūhı içün anuñ du'ā
- 221 Tā ola nār-ı lehad pūr-nūr aña
Ol harāb ābād ola ma'mūr aña
- 222 Aça Hāq kabrine cennet revzenin
Nār-ı dūzaḥdan ḥalāş ide tenin
- 223 Naẓm u te'līfe budur çünkü sebeb
Bu sebebdür çekmege bunca ta'ab
- 224 Özdemiroğlu o ġāzī-yi güzīn
Hem seḥī vü hem şücā' re'y-i razīn
- 225 Cāmi'-i 'izzu şeref u ehl-i vaḳār
'Aşrımızda şimdi şāḥib- zū'l-fikār
- 226 Oldu ya'ni Murtezānın pey-revı
Şer'i ezherde şaḥābe reh-revī
- 227 Hāzret-i 'Oşmān ġāzī bu'l- ḥayā
Her işinde bī-murād u bī-riyā

- 228 Bî-rîyâ teklîfî eyledi bana
Kim Hüdâ envârı göster bu yana
- 229 Dimegin birkaç cüz envâr-ı fakîr
Emrile eyledim taḥrîr-i teysîr
- 230 Dört beş on gün içre eyledüm tamam
Evc-i ma'nâda çoğ ittüm ihtimam
- 231 Gerçi nazmında anıñ yok çok şafâ
Ma'nîsinde bulalar ehl-i vefâ
- 232 Nazmla yokdur o deñlü ülfetim
Olmamışdır aña çokluk rağbetim
- 233 Lîk şol sözler kim itdüm intiḥâb
Her birisini yazupdur bir kitâb

11a

- 234 Yazmadım hiç iḥtirâ'ât-ı 'avâm
Şol sözi yazdım k'ola vezni tamam
- 235 Hem sekiz nûr üzre tertîb eyledüm
Terk edüb taṭvîli tehzîb eyledüm
- 236 Çünkü zihne virdi envâr-ı zîyâ
Dediler nāmına Envârü'l-Hüdâ
- 237 Ma'rifet ehli olana Zeyniyâ
Edelüm da'mâ keder ḥuz mâ şafâ

En-Nûru'l-Evvel Fi'l-Ḥavf

238 Hıvf-ı hıkdır kevkeb-i nŭr-i Hŭdā
Hıvf-ı hıkdır rehber-i rāh-ı Hŭdā

239 Hışyetullāhdır kişiyeh-nŭmā
Oldurur ehl-i sŭlŭke pişvā

240 Oldı hıvf ile recā ey pāk zāt
Cennete uęmaęęŭn iki kıanat

241 Hıvfı taędŭm itdi ammā evliya
Lŭk yanında gerek anuñ recā

242 Bir kıanādile uęulmaz bŭ-gŭmān
Biri daēi itmeyince iętirān

243 Bŭyle yazmışdır Ebŭ'l-Leyş Fakŭh
Ol sa'ādet ehli ol şeyh-i nebŭh

244 Hıķ Resŭlŭnden rivāyet bŭyledŭr
Fahr-i 'ālemden hikāyet bŭyledŭr

245 Emr-i Mevlā ile hergŭn beş melek
Nāzil olur yeryŭzŭne etme şek

11b

246 Mekke şehrine biri eyler nŭzul
Birisi eyler Medŭne'ye kıufŭl

247 Biri Beytŭ'l- Maędis' e olur revān
Birisi eyler meķābirde meķān

248 ęar-sŭlarda biri eyler kıarār

Ehl-i sūka nuşh ider dellāl vār

249 Nāzil olan Mekke' ye der ey enam
Vācibāta kim ki göstermez kıyām

250 Raḥmetinden taşradır Mevlānıñ ol
Aldanupdur mekrine şeytānıñ ol

251 Dir Medīne'ye nüzul iden melek
Sünnet ihyasına sa'y itmek gerek

252 Kim ki terk ide resūlūñ sünnetin
Bulmaz ol kimse şefā'at devletin

253 Beyt-i Maḳdis'de biri edüb nidā
Der ki mü'minler ḳabūl etmez Hüdā

254 Tā'atin anuñ ki kesbīdir ḥarām
Tā'ate her nice gösterse kıyām

255 Ol ki etmişdür ḳubūr içre nüzūl
Çāğırup ehl-i ḳubūra söyler ol

256 Ḳaldı mı sizde taḥassür ey kirām
Ya nedāmetle tefekkür ey kirām

257 İdeler vardır nedāmet ey melek
Her nīce dirsən ḡarāmet ey melek

258 Şol deme kim ḡafletile geçdi ol
Lehv u la'b ü şehvetile geçdi ol

- 259 ̤asretüz biz ehl-i ̤ā'ate ̤atı
Şöyle müştākız cemā'ate ̤atı
- 260 İşleri dā'im 'ibādet anlaruñ
Zikr ü tesbīḥ ü tilāvet anlaruñ
- 261 Meclis-i 'ilme müdāvimler durur
Ḥalka-i zikre mülāzımlar durur
- 262 Enbiyā ervāḥına anlar müdām
Her dem eyler şalavatile selām
- 263 Dillerinde dā'im istiğfārdır
Her nefesde tövbeler tekrārdır
- 264 Bizde yokdur aña ̤udret n'idelüm
Mümkün olmaz geçdi fırsat n'idelüm

Temşil

- 265 Ravzu'l-aḥbār içre geldi bu ḥaber
Oldu bir 'ābid meger kim muḥtaẓar
- 266 Gördiler anda te'essüf aşdıķā
Didiler biz böyle etmezdik recā
- 267 Didi dünyāya degüldür ḥasretim
Dār-ı uḥrāya degüldür ḥarḫatim
- 268 Dārü'l-aḥzān ve meşā'ibdir cihān
Aña meyl eyler mi ṭab'i kārđān

12b

269 Lık şol günler ki şā'im olmadım
Gıceler kim anda qā'im olmadım

270 Daği şol demler ki ğaflet eyledüm
Zıkr i haqda fevt-i fırsat eyledüm

271 Añadur bu nālîşim bu hasretüm
Añadur bu ızdırābum hayretüm

272 Çarsûlarda biri tudub mekân
Pend idüpdür halka kim ey merdümân

273 Şaķınun vardur Hüdā'nın saṭveti
Ya'nî kahıyla 'azābı şiddeti

274 Saṭvetinden havf idün kılsun deva
Yarasına tā ki maġbūn olmaya

275 Tevbe birle ya'ni 'işıyān yāresin
Eyleyüb ıslāḥ kılsun çāresin

276 Tañrı terġīb itdi cennātı seyre
Aña yol gösterdi tā'ati size

277 İtmedüñüz aña aṣlā raġbeti
İtmediñüz ānıñcün tā'ati

278 Sizi tahvîf içün ol şāh-ı kadîr
Kudretinden itdi icād- ı sa'îr

279 Gelmedi andan size aṣlā hirās
Cürmüñüz bî-hadd ḥaṭāñuz bî-kıyās

280 Olmasa sizde ricāl-i ḥāṣi'ın
Olmasa yāḥud ṣiğār-ı rāz'ın

281 Yā behāyim olmasa idi eger
Nāzil olurdu 'azāb idün ḥazer

Ḥiṭāb-ı Nefs-i İnsānī

282 Aç gözüñ ey nefis ḡafletden uyan
'Aqlıñı cem' eyle fikr et bir zamān

13a

283 Yol uzakdur anda var çok müşkilāt
Biñde bir cāndur bulan ancak necāt

284 Ādeme didi Ḥüdā -yı zü'l minen
Çıksun evlādundan ehl-i nāz olan

285 Didi Ādem Yā İlāhe'l 'Ālemīn
Bilmezem bildir baña ānı hemīn

286 Didi her biñde birini cennete
Ḡayrısını cümle dār-ı miḥnete

287 Yā ilāhī māsivā ḥubbun gider
Ḳalbimizden tā bulavuz nūr-ı fer

288 Düşmeyüb şehevāta ḥar gibi müdām
Āḥiret emrinde vergil ihtimām

289 Ḥisset-i dünyāyı fehm etdür bize
Ḳalbimiz tā ma'rifet nurun seze

290 Almamışdır kimse dünyādan murād
Bu sözüm haqdır buna yoqdur ‘inād

291 Şenliginüñ müntehāsı ğam durur
Zehr-i tiryākinde hem müdgām durur

292 Diñle bizden öñ gelenler hālını
Nīce qodı gitdi cāh ü malını

293 Qanı ol şāhān-ı ‘ālī-mertebe
Qanı ol hayl ü haşem ol kevkebe

294 Kimine sağ iken irişdi zevāl
Devletine irdi nā-gāh infi‘āl

295 Kimi terk idüb biraqdı tāt u taht
Düşmenine qaldı cümle raht u baht

13b

296 Ādem oġlānı bilür bunları hep
Hubb u dünyā gitmez andan bu ‘aceb

Hikāyet

297 Geldi bir sultāna bir zibā qadeh
Oldı qalbi anuñile pür feraḥ

298 Dürr-i yektādan yunulmuşdu o cām
Dürlü cevherle muraşsa’dı tamām

299 Yoġıdı ‘ālemde hīç aña nazır
Aña meftūn oldu ol şāḥib-serīr

300 Dā'imā gitmezdi yanından anuñ
Sevgüsi çıkmazdı cānından anuñ

301 Var idi yanında ol şāhın meger
Bir ḥakīm-i pūr-ferāset mu'teber

302 Aña bir gün cevheri gösterdi mīr
Didi kim hīç buña ola mı nazīr

303 Böyle bir zībā kadeḥ gördüñ mi hīç
Buncalayın cevhere irdiñ mi hīç

304 Didi ol şāḥib-i ferāset ol ḥakīm
Ya muşībetdür bu ya faqr-ı 'azīm

305 Gerdiş-i eyyām ile bir gün eger
Şansa olur bir muşībet kıl nazar

306 Bir muşībet kim 'ilācı yok anuñ
Kimse bulmaz mişlini zīrā bunuñ

307 Żāyi' olup ya uğurlansa bu cām
İhtiyāc u faqr u miḥnetdür tamām

14a

308 Gelmedi şāha bu cām-ı cevherīn
Yoğ idi bu iki maḥzūr ey emīn

309 Bir gün āḥir irdi ol cāme şikest
Çındı şaha guşşadan enguşt dest

310 Şöyle gam-nāk oldu aña şehriyār

Çeşmine teng oldu hep dār u diyār

311 Salṭanatdan mün‘azil oldu emīr
Nice demler qaldı ḥālī ol serīr

312 Didi kim geldi sözüñ ey merd-i dīn
Baña mihnet oldu cām-ı cevherīn

313 Böyledir esbāb-ı dünyā ser be ser
Māl u evlād u meta‘ u esb u ḥar

Ḥikāyet

314 Şāhibü'l- İḥyā imām-ı mu‘teber
Nakl ider ‘Abdü’l‘aziz oğlu ‘Ömer

315 Ol ‘Ömer kim şāh idi şûretde ol
Bī- bedel dervīş idi sīretde ol

316 ‘Adlile Fāruḳ-ı şānī idi ol
İstiḳāmet mülküne bulmuşıdı yol

317 Bir gün aña geldi bir şeyḫ-i kebīr
Çehresi nūrāni çün şem‘i münīr

318 ‘İlmile meşhur āfāk-ı cihān
Zühdile ma‘rûf-ı kerhī zamān

319 Didi baña nuşḥ u pend it ey emīn
Tā ḥuzūr-ı ḥaḳda olmayam ḥazīn

14b

320 Didi şeyḫ aña ki bilgil yā ‘Ömer

Ādeme varınca fikr itsen eger

321 Kimse yok ābādan illā öldiler
Her ne kim eyledilerse buldılar

322 İşidüb ağladı itdi iltimās
Kim ide bir dahī pend ol ḥaḳ-şinās

323 Didi aña yā Emīre'l-Mü'minīn
Bir ḳonakdır menziliñ nāra hemīn

324 Nārla dünya arasında dahī
Bir ḳonacak yer bulunmaz ey ahī

325 Diñleyüb ānı o merd-i rāh-ı ḥaḳ
Düşdi uşşı gitdi ol āgāh-ı ḥaḳ

326 Böyle der Ḳur'an'da ol Ḥayyü Eḥad
Mü'mine olur naşihatden meded

327 **Ḳāle'llāhu Te'ālā: vezekkir**
Feinne'z-zikrā tenfe'u'l mü'minīn³⁸

328 Va'z u tezkiriñ olur nef'i 'ayān
Mü'min olan kimselerde bī gümān

329 Mü'min olmayana te'sīr eylemez
Taşda bārān ḳatresi yer eylemez

330 Nār-ı dūzaḥ ḥavfin ey Rabbü'l Enām

³⁸ Zâriyât 51/55, *Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt mü'minlere fayda verir.* Metinde âyet yazılırken fe harfiyle yazılmıştır, doğrusu vav olacaktır.

Qalbimizde maḥkūm it her şubḥ u şām

**Ḥuzūr-u Ḥabībullah'da Ḥazret-i Cebrā'īl-i
Emīn 'Aleyhume's-şalātu
Ve'sselām Evşāf-ı caḥīmī beyān etdügidür**

15a

- 331 Didi Cebrā'īl'e bir gün Muştafā
Dūzaḥıñ aḥvālını vaşf it baña
- 332 Didi Cebrā'īl aña kim yā Ḥabīb
Anı çün ḥalk itdi Ḥallāk-ı Mucīb
- 333 Qazdı emrullāhile biñ yıl tamam
Oldı qazmaqdan ser ā ser la'l-fām
- 334 Qazdı biñ yıl daḥī merd-i sa'īd
Aḥmer iken oldu qazmaqdan sefīd
- 335 Qazdı biñ yıl daḥī nārile caḥīm
Esved oldu cümle çün leyl ü behīm
- 336 Yalın vü cemresi virmez ziyā
Mazlūm u muvaḥḥişdir ey bedr-i dūcā
- 337 Anuñ adıçün ki ba's itdi seni
Vaḥy ü ilhāma emīn itdi beni
- 338 Ehl-i nārıñ giydigi kaftanlaruñ
Biri gelseydi cihāna anlaruñ
- 339 Qoḥusu çirkinlikden ey emīn
Fāsīd olup āsmānile zemīn

15b

340 Cümle zî rûha erişdi memāt
Kimsede qalmazdı āşār-ı hayāt

341 Yā Nebīyallāh anıñ zencīriniñ
Bir zerā‘ın kesselerdi biriniñ

342 Qosalar anı büyük tağ üstine
Eridi qonmuş gibi yāğ üstine

343 Didi qatıncı yere varınca çağ
İde ol kūh-ı ‘azīmi iki şağ

344 İtseler bir şahsa mağribde ‘azāb
Ya ne maşrıqda olan bī- irtiyāb

345 Yā Muḥammed ka‘rıdır anuñ ba‘id
İçilen şudur ḥamīmiyle şadīd

346 Yedi qapusu var anuñ bī-ḥilāf
Cem‘ olup mücrimler anda şāf şāf

347 Her birine girer anıñ bir farīq
Olur anda nār-ı dūzaḥla ḥarīq

348 Biri birinden aşāğı her qapu
Yetmiş yıllık yol olmuşdur kamu

349 İssilükde her biriniñ rütbeti
Yetmiş artuqdur birinden şiddeti

350 Cem‘ ola çün qapulara mücrimīn

Karşulayalar zebāniler hemīn

351 Ellerinde var kāmunuñ silsile
Silsile yanınca aġlālī bile

352 Kāfiriñ aġzına şokarlar anı
Maḳ‘adundan çıka hem ol bir yanı

353 Şol elin boynuna maḥkūm bir keyde
Şaġ elini görünce san‘at ide

354 Şoka gögsünden baġrında çıka
Yaş yerine gözlerden kan aḳa

355 Her biri me‘nūs ola şeytanla
Nice yüz biñ ḥasret ü fermanla

356 Şordı Cebrā‘īl'e Faḥr-ı Enbiyā
Ol ḳapularda ‘aceb kimler ola

16a

357 Didi esfelde münāfıḳlar olur
Ol nifāḳ içinde fāyıḳlar olur

358 Hāviyedür ismi anuñ ey Ḥabīb
Şaḳlasın ḳullarını andan mucīb

359 Üsti yanında olurlar müşrikin
İsmidir anuñ cehīm ey dürr-i bīn

360 Bāb-ı şālişde olurlar şā‘ibīn
İsmidir anuñ seḳar ey māh-cebīn

- 361 Ola dördüncüde iblis-i la'în
Bile yanınca cunūd-u müfsidîn
- 362 İsmidir anuñ ey..... Muştafa
Şaklasın mü'minleri andan Hüdā
- 363 Ola beşinci yehūd ile talu
Gire altıncıya Naşrānī kamu
- 364 Didi Cibrīl'e Resūl-ü zü'l-Celāl
Ya yedinci menzile kim ola hāl
- 365 Didi şorma yā Muḥammed anı sen
İstemezin anı şerḥ etmegi ben
- 366 İtdi ibrām aña Faḥr-ı Kā'ināt
Didi kim aña giriserdir 'uşāt
- 367 Ol kebā'ir işleyenler Yā Resūl
İdeler yedinci kapuya nuzūl
- 368 Onlar anlardır ki idüp ma'siyet
Tövbesiz etmişdi 'azm-i āḥiret
- 369 İşidüb ağladı faḥrū'l- Mürselīn
Ağladı yanınca Cibrīl-i Emīn
- 16b 370 Bunu taḥkīk eylemişlerdir ricāl
Girye lāzımdır olana anda hāl
- 371 Girye olmaz keşret-i 'işyāndan
Bil ki olur vefret 'irfāndan

Temşil

- 372 Hażret-i Dāvūd-ı Tā'ī ol 'azīz
Uğradı bir kabre ol ehl-i temīz
- 373 Gördi bir hātun ider firķatle āh
Dūd-i āhı 'ālemi etmiş siyāh
- 374 Nūha idüb ider ey ferzendi men
Toprağ içre neyler ol nāzik beden
- 375 Ol güneş çehreñ tağayyür buldı mı
Kāmetiñ servī tekessür buldı mı
- 376 Ol siyeh mūyiñ perīşān oldu mı
Dürr-i dişiñ kabır içre ğaltān oldu mı
- 377 Şoldı mı āyā ol ra'nā güllerin
Münfa'il midir 'aceb sünbüllerin
- 378 Gül gibi haddün turāba düşdi mi
Dūdlar her yüzden aña üşdi mi
- 379 Na'ra atdı işidüb Dāvud anı
Eyledi bu kışşalar bī hūd anı
- 380 Nāzır ol bu riķkat-i merdāne sen
Riķkatile gel berū meydāne sen

Mev'ize-i Hasene

17a

- 381 Sözü'm diñle benim kardaş unutmā hālet-i nez'ī
Gidersin bu yola yoldaş unutmā hālet-i nez'ī
- 382 Vedā' idüb ahibbāya gidersin dār-ı 'uqbāya
İken meyl itme dünyāya unutmā hālet-i nez'ī
- 383 Kānı ābā vü ecdādıñ kani aşhāb u evlādıñ
Seniñde kalısar adın unutmā hālet-i nez'ī
- 384 Bu fānī dāra aldanma vefāsız yāre aldanma
Şakın mekkāre aldanma unutmā hālet-i nez'ī
- 385 Gider Zeynī hevā fikrin düşür kalbe Hüdā fikrin
Bu derde kıl devā fikrin unutmā hālet-i nez'ī

Temşil

- 386 Hāzret-i Firḳad o Şāh-ı evliya
Cem' olup yanında bir gün aşfiyā
- 387 Şordılar aña Benī İsrāil'i
Cānile oldılar anuñ sā'ilī
- 388 Kim o kavm içre olurmış bī-gümān
Nice hāletler ki vaşf etmez zebān
- 389 Tūr-i sīn ṭab'a riyāzātlar ġarīb
Gırre-i nefse siyāsetler 'acīb
- 390 Cū'u şamt u ḫalvet u 'uzlet gibi

Terk-i hāb u ‘izzet ü şöhret gibi

391 Didi mesmu‘dur ey kavm i kirām
Cem‘ olup beş yüz kız oğlanlar benām

392 Cümlesiniñ yūñden idi cāmesi
Ağ idi Mevlā katında nāmesi

17b

393 Köhnelerle cümlesi dervīş-veş
Cānların Mevlāya idüp pīş-keş

394 Beyt-i Muḫaddes içinde cem‘ oldılar
Nār-ı ‘aşka yanmağa şem‘ oldılar

395 Bāğ-ı Firdevsī biraz zıkr itdiler
Anda ḥaḳḳıñ lūtfunu fıkr itdiler

396 Her biriniñ şadrı buldı inşirāḥ
Dil ḳapularına geldi iftitāḥ

397 Döndiler zıkr itdiler nīrānı hem
Düşdiler ḥavfa añub ‘iṣyānı hem

398 Ḥavf-ı Haḳ te’şīr idüben ‘ākıbet
İtdiler ol demde ‘azm-i āḫiret

399 Cümlesine ol gün iriṣdi memāt
Cümlesi bir demde itdiler vefāt

400 ‘İbret al bunlardan ey cān-ı peder
Añlayana bunda bī-ḥaddır ‘iber

Ġazel-i Bī-Bedel-i ‘İbret-Engīz

- 401 Yaş yerine kan akıtsun çeşm-i giryānum meded
Göklere çıksun bu gamdan āh u efgānım meded
- 402 Tutmadı semt-i şalāhı nefsi-şūm-i bī edeb
Vay eger ‘afv olmazsa cürm ü ‘iṣyānım meded
- 403 Yā ilāhī derdimiñ dermānı dergāhıñdadır
Derdi çok bir hasteyim luṭf eyle dermānım meded
- 404 Māsivā ḥubbin gider ḳalbimden ey Ḥayy u Kerīm
Saña döndür yüzümi luṭf eyle sulṭānım meded
- 405 Zeyniyā bu nefsi-ḳālīm pāy-māl itdi beni
Himmet itsünler baña yārān u iḥvānım meded

18a

Tetimme-i Ḥikāyet

- 406 Menzilinden çıkmadı faḥr-i enām
Söylemedi kimse aṣlā kelām
- 407 Ḥalkile ḳılub namāzını hemān
Ḥalvetine ṭoḡru olurdı revān
- 408 Ağladı üç gün tazarru’ eyledi
Ümmetiñ oddan ḥalāşın diledi
- 409 Geldi Şiddīḳ taḳī virdi selām
Didi yol var mı eyā faḥr-i enam
- 410 Gelmedi aṣlā ḥaber döndi gerū

Ağlayurak meskenine tutdu rû

411 Geldi kapuya ‘Ömer virdi selām
Zāhir olmadı içerden bir kelām

412 Döndi gitdi maḥrûm u melûl
Geldi ‘Oṣmān daḥī didi Yā Resûl

413 Girmege bize icāzet ola mı
Gün yüziñ görmege fırsat ola mı

414 Gitdi ‘Oṣmān gelmedi gördi ḥaber
Geldi Selmān didi yā ḥayrû’l beşer

415 Gelmedi Selmāna da aṣlā cevāb
Döndi gitdi guṣṣadan ḥālī ḥarāb

416 Fāṭimā geldi iriṣdi ‘ākıbet
Didiler kim geldi ol ḥūrī şıfat

18b

417 Secdeden başını kaldırdı Resûl
Didi açuñ kapuyı gelsün betûl

418 Geldi gördi Fāṭimā ol māh-cebîn
Giryeden dönmüş hilāle ol emîn

419 Ruḥları virdine gelmiş ıṣfırār
Kāmeti servine düşmüş inkisār

420 Didi ne oldu bu ḥüznün mûcibi
Bize lutf et anı bildir bize Yā Nebî

- 421 Didi geldi baña Cibrîl-i Emîn
Bir haber virdi beni kıldı ğamîn
- 422 Ümmetim ‘aşîlerinden bir farîk
Nâr-ı dūzahta olurlarmış ħarîk
- 423 Didi ey Maĥbûb-u Rabbu’l- ‘Âlemîn
Nice girür nâra ħavm-i mücrimîn
- 424 Didi süreler yaluñuz anları
Ėoşmayalar anlara şeytanları
- 425 Mâlik’e bu veçhile çün varalar
Diye Mâlik bunlara idüb naẓar
- 426 Görmedim ben böyle ħavm-i eşkiyâ
Kim yüzi evvelki gibi âĝ ola
- 427 Gözleri ezraĥ degül kâfır gibi
Bunlara ħaĥ luţfile nâzır gibi
- 428 Bunlar olmamış şeyâţine ħarîn
Bunlar olmazlar ‘azâbile mehîn
- 429 Mâlik ide bunlara ey eşkiyâ
Kimsiñüz siz baña eydün evvelâ
- 19a 430 Ağlaşuben diyeler kim Ey Kerîm
İnmiş idi bize Ėur’ân-ı ‘Azîm
- 431 Mâlik ide indi Ėur’ân Aĥmed’e
Nâzil oldu ol Rasûl-i Emcede

- 432 Çün Rasûlüñ ismini güş ideler
Çağrışup deryâ gibi cüş ideler
- 433 Diyeler bizüz Muḥammed ümmeti
Milletimizdir ol şāhuñ milleti
- 434 Diye Mālik bildiñüz Qur'ân'ı siz
Ya nice işlediñüz 'isyānı siz
- 435 Size zācır olmadı mı ol kelām
Nice ahmaqlarsız ey kavm-ı li'ām
- 436 Çünkü bunlar ideler nāre nazar
Mālik'e bī-ḥadd-i tazarru' ideler
- 437 Bize mühlet vir biz ağlayalım
Nār-ı ğamla sīnemiz tağlayalım
- 438 Ağlamakdan yol yol ola yüzleri
Yaş döküb kan akıda gözleri
- 439 Diye Mālik anlara bu giryeler
Hoş idi dünyāda olsaydı eger
- 440 Havf-ı Hāk'dan ağlasañız anda ger
Size irmezdi cehennemden zarar
- 441 Emr ide Mālik zebāniler gele
Bunları alub ceḥīm üzre şala
- 442 Çağrışalar cümlesi tevḥīd ile

Ḥaḳḳı taḳdīs ideler temcīd ile

19b

- 443 İřüdüb anı ceḥīm ide rucū'
Atmaya bunları yakmağa řurū'
- 444 Mālik ider bunları tut ey ceḥīm
Müstahaḳdır nāra bu ḳavm-i la'īm
- 445 Böyledir emr-i Ḥüdā ey lem yezel
Kim olasın bunlara cāy u maḥal
- 446 Pes tuta bunları nār-ı ibrām ile
Her birine yapıřa iḳdām ile
- 447 Kiminüñ ayaklarından tuta ol
Kimisinüñ dizlerine bula yol
- 448 Kiminüñ tā boynuna vara leheb
Ḳaşd ide tā ki ihāta ide heb
- 449 Diye Mālik yüzlerin yakma řaḳın
Secde etmişdir Ḥüdā'ya ol cebīñ
- 450 Yakma ekbādın ḳıluban ey leheb
Şavm içün çekmiş dürür bunlar ta'ab
- 451 Çağrıřalar anda yā Ḥannān deyū
İdeler feryādı yā Mennān deyū
- 452 Emr-i Ḥaḳ çünki bula yirin tamām
Cibrīle vahy ide Rabbü'l Enām

- 453 Kim nedür ‘āsīlerüñ hāli ‘aceb
Nārile qāl oldılar mı çün zeheb
- 454 Diye sen a’lemsin Ey Rabb-i Kerīm
Nice olur bir cān-ı kavīle yeri ceḥīm
- 455 Diye var gör ḥālin anlaruñ revān
Tutub emri Cebrā’īl’i ḥurde-dān

20a

- 456 ‘Azm ide nāra gelüb ide nüzül
Mālikiñ durduğı yere gele ol
- 457 Vasat-ı nār içre gör ānı emīn
Nārdan minberde olmuşdı mekīn
- 458 Çün göre Cibrīli Mālīk nā-gehān
Kalka ta’zīm eyleye ol pehlevān
- 459 İde ḥidmet n’oldı ey peyk-i ilāh
Kim bu dār-ı mihnete uğradı rāh
- 460 İde kim neyler ‘uşāt-ı mü’minīn
Diye Mālīk şorma anlaruñ ḡamīn
- 461 Tenlerin yandırdı nār-ı bī-emān
Yüzleri yürekleri qaldı hemān
- 462 Sīnelerde berķ urur nūr-ı yaķīn
Canı yokdur nār aña ola yaķīn
- 463 Mālīk’e emr ide Cibrīl-i emīn
Örtüsin ref’ eyleyegil nārın hemīñ

20b

- 464 Çün göre Cibrîli kavm-ı mücrimîn
Eydiler hüsnine yüz biñ âferin
- 465 Diyeler bu ‘abd-i kâmil kim ola
Kim bu deñlü ahsen-şûret bula
- 466 Görmedük biz böyle bir hûb-ı cihân
Olmaya bir böyle maḥûb-ı cihân
- 467 Şerḥ ide Cebrâ’îl’i Mâlik hemîn
Kim bu der ol ‘abd-i zî’l- ‘arş-i mekîn
- 468 Bu melekdür Aḥmed’e vahy indüren
Seyr-i isrâda burâka bindiren
- 469 İşüdüb ism-i Resûl-i ‘âşiyân
İdeler ḥasretle feryâd ü figân
- 470 Diyeler luṭf eyle mevlâ ḥaḳḳıçün
Ol maḳâm-ı kurb-ı ednâ ḥaḳḳıçün
- 471 Bizden irişdir Rasûle çok selâm
Hem beyân it ḥâlimiz ey nîk-nâm
- 472 Çün gele Ḥaḳ ḥazretine Cebrâ’îl
Soñra andan ḥâlî olur Rabb-i Celîl
- 473 İde yâ Rabbi itdiler benden recâ
Kim selâm iletdüm ḥabîbiñden yaña
- 474 Şiddet-i aḥvâlin anlarıñ hemân

Eyleyem bir bir habībüne beyān

475 Hāzret-i Cibrīle emr ide Hūdā
Bu kelāmı tā ki eyleye edā

476 ‘Azm ide Cibrīl cennetden yaña
Göre kim cennetde şāh-ı Enbiyā

477 Oturur bir hayme içre ol Resūl
Halk olunmuşdur dürr-i beyzādan ol

478 Var anıñ dört biñ muraşşa’ kapusu
Hāliş altūnile olmuş yapusu

479 Didi aña ey Şefī’al müznibīn
Fahır-i cümle enbiyā vü mürselīn

480 Ümmetiñ ‘aşīleri itdi selām
Hem sipāriş kıldılar böyle kelām

481 Yağdı yandırdı bizi nār-ı caḥīm
Eylesün bize şefā’at ol kerīm

21a

482 İşüdüp ānı Resū-i ins ü cān
‘Arş-ı Raḥmāndan yaña ola revān

483 Secde idüb ide Hākka bir şenā
Ol şenāyı kimse kılmamış ola

484 Bu yire Mevlā aña kim Ey Resūl
Ne muradıñ var ise etdüm kabūl

485 Diye ‘āṣī ümmetim Yā Ze’l- Celāl
Oldılar nār-ı ceḥīm içinde ḳāl

486 Vardı emriñ yerine ey bī zevāl
Umarım luṭfuñdan iriše nevāl

487 Raḥmet ide Ḥazret-i Rabbü’l Enām
Ehl-i tevḥīdi çıkaralar tamām

488 Cümlesin cennete alup gideler
Küfr ü şirk idenleri terk ideler

489 Ānı görücek diyeler müşrikīn
Keşķī bizde olaydık müslimīn

**Ḳāle’llāhu Te’ālā: Rubemā yeveddü’llezīne
Keferū lev kānū müslimīn**

490 Nef’ini imānuñ anda göreler
Ḥasret elin birbirine uralar

491 Zerre deñlū bizde de olsa eger
Olmaz idi yerimiz çāh- seḳar

492 Yā ilāhī dāim et imānumız
Cānımızla ḳāim et imānumız

493 Bir ‘aṭādur çün bize itdūñ naşīb
Ḥāfız ol şeyṭandan Ey Rabb-i Mucīb

- 494 ul ne deñlũ eylese adan recā
Nice ez'āfin verir anuñ ũdā
- 495 azret-i Mũsā bin 'İmrān ol Kelīm
Vādiler iinde ol řāh-ı Kerīm
- 496 Oldılar āteř recāsıyla revān
Buldılar nũr-ı nũbũvvetden niřān
- 497 Giydiler anda nũbũvvet il'atin
Gördiler anda risālet řā'atin
- 498 Anda virildi yed-i beyzā aña
Anda oldu hem 'ařāsı ejderhā
- 499 Luřfuna yokdur nihāyet ey lařif
Lıke bilmez ānı bu avm-i řa'ıf

ikāyet

- 500 Vardısa fi'l cũmle idrāk ü temyĩz
Diñlegil ařhāb-ı kehfi ey 'azĩz
- 501 Ma'rifetden bĩ-aber cũhhāl idi
Bār-ı 'iřyān ekmege ammāl idi
- 502 Gemiřidi gũnleri 'iřyānile
Kũfr iinde her nefes tuęyānile
- 503 Cānile bir kez didiler Rabbenā

Min ledünke rahmeten heyyi' lenā³⁹

504 İlticā itdiler anlar hāzrete
Vāşıl oldılar bu deñlü 'izzete

22a

505 Kim yaturken gār içinde bī-ḥaber
Şağa şola bunları taḳlīb ider

**Ḳāle'llāhu Te'ālā:Ve nuḳallibuhum
Zāte'l-yemīni ve zāte'ş-şimāl⁴⁰**

506 Tā ki tūl-i dehrile ey pūr-hüner
Ḥāḳdan anlara irmeye zarar

507 Anlara şol deñlü ikrām eyledi
Seyyid-i kevneyne ilhām eyledi

508 Didi kim görseñ eger anları sen
Ḥavf ile memlū olur cān u ten

**Ḳāle'llāhu Te'ālā: Lev'it-ṭala'te 'aleyhim levelleyte
Minhüm firāran velemūli'te minhüm ru'bā⁴¹**

509 Görseñ anları dönerdiñ sen gerū
Varabilmezdiñ bir adım ilerū

510 Ol gürūha gör bu deñlü 'izzeti
Nice virdi anlara bu heybeti

³⁹ Kehf 18/10, Rabbimiz! Bize katından rahmet gönder ve bize içinde bulunduğumuz durumdan bir çıkış yolu göster!

⁴⁰ Kehf 18/18 Onları sağa sola çeviriyorduk

⁴¹ Kehf 18/18 (Devamı) Eğer onların durumlarına muttali olsa idin dönüp onlardan kaçardın ve gördüklerin yüzünden için korku ile dolardı.

511 Kim Resül-ü muhterem fahrü'l-enām
Havf idüb anlardan ide ihtişām

Hikāyet

512 Bir zamānile Mu'āviye meger
Ġazve içün itmişdi Rūma sefer

513 Uğradı ol kehfe yolu evvel zamān
Bildı anı çekti ol demde 'inān

514 Ġārı açsunlar deyü emr eyledi
Bunlarıñ hālını görmek diledi

22b

515 İbn 'Abbās anda hāzırdı meger
Didi bu olmayacak fikri gider

516 Server-i evlād Ādem-i Muştafā
Şems-i 'izzet mäh-ı burc-ı ıştıfā

517 Anı Hāk men' itdi bundan ey emīr
Tutmasun qalbiñde bu endişe yīr

518 Diñlemedi ānı iqdām eyledi
Kullarından ba'zı ibrām eyledi

519 Kim varub anları bir bir göreler
Taşrada olanlara bildüreler

520 Çünkü ġāra oldılar anlar revān
Ġārdan bir yel zuhūr itdi hemān

521 Bunları yakub kül itdi ser-be-ser
Mümkün olmadı ki ideler nazar

522 Anlara göre itdügiçün iktidā
Övündi Kıtımīri kitābında Hüdā

523 Bir nice def'a kitabında ānı
Añdı lutfundan nazar kıl ol ğani

524 Şakladı anlarla dünyāda ānı
Koyısar Firdevse 'uqbāda ānı

525 Böyle ihsanlardan oldu āña
Diyeyim bir bir kulak tut sen baña

526 Ehl-i tevḥīdiñ izin tutmuş idi
Bir iki adım bile gitmiş idi

527 Ehl-i tevḥīd idi anlar şübhesiz
Tutmamışlardı daḡī tā'ate yüz

23a

528 Anlara böyle idecek ol Kerīm
Mü'mine nice ol fażl u 'azīm

529 Kim uzun 'ömri 'ibādetle geçe
Muttaşıl tevḥīd u tā'atle geçe

530 Kaşdı bu ola ki 'ömri olsa biñ
Nice biñ yüz biñi degül biñ kere biñ

531 Bir nefes olmaya tā'atden ba'id
Her nefesde göstere sa'y-i cedīd

- 532 Aña ne yüzden kerāmet vire ھاھا
Nice teşrif ü siyādet vire ھاھا
- 533 Yā ilāhī luţfuñuñ orānı yok
Raħmetiñ deryāsınıñ pāyānı yok
- 534 Sensün ol Mevlā-yı Raħmān ü Raħīm
Sensün ol elţāf-ı çok fażl ü ‘amīm

Ĥikāyet

- 535 Ol zamān kim ol Kelīmullāh-ı pāk
İstedı kim eydi Ķārūnı helāk
- 536 Binmiş idi haşmetiyle ol la‘īn
Sīnesī memlū idi kibr ile kīn
- 537 Nice dürlü zīnet ile ol pelīd
Geldi yanınca nice dīv ü merīd
- 538 Mā’ıl-i dünyā olanlar gördiler
Ĥasretile yüzlerini devirdiler
- 539 Didiler n’olaydı biz daħı heman
Böyle olaydık cihanda kāmran

23b

**Ķāle’llāhu Te‘ālā feħarace ‘alā ھاvmihī fī zīnetihī
Ķāle’llezīne yurīdūne’l ھاyāt**

**Ed-dünyā yā leyte lenā mişle mā Ḳārūnu innehū lezū
ḥazzin ‘aẓīm ⁴²**

- 540 Kām-rān olmak diler nefsi denī
Cāh-i dünyāyla gör ol gövdeni
- 541 Kām-rān olmaḳ dilerseñ ey sefīh
Gel fenā ehline kı1 kendüñ şebīh
- 542 Saltanat budur idersiñ i’tikād
İki ‘ālemde olursuñ ber-murād
- 543 Bende olan nefse suḷtān olmaz
Ḳul olan şehvete insān olmaz
- 544 Tāc ü taḥt1 terk idendir pādişāh
Cāh bulmaz etmeyenler terk-i cāh
- 545 Enbiyānıñ diñlesün aḥvālını
Evliyānıñ yoklasuñ a’mālını
- 546 Cümlesi tergīb-i terk-i cāh ider
Cümlesi nefsiñ ḥilāfına gider
- 547 Sende līkin muttaşıl efkār-ı cāh
Ġaflet itme vardır ol rāh içre cāh
- 548 Ol fikirden sen dönersin nāgehān
Şoñra olmaz sūd-mend-i āh u figān

⁴² Kasas 28/79, *Kārūn gösterişli bir şekilde kavminin karşısına çıkardı. Dünya hayatını arzulayanlar; Keşke Kārūn’a verilenin bir benzeri bize de verilseydi! Doğrusu o çok şanslı! derlerdi.*

549 Tālib-i dünyā olanlardan ‘ayān
Böyle söz kim şadır oldu ol zamān

550 Didi ‘ālimler ki ey kavm-i za‘īf
Ādem olmaz māl ü cāh ile şerīf

24a

551 ‘İzzet ü ref ‘et şevāb-ı haḳdadır
Sözlerüm diñle kitāb-ı haḳdadır

**Ḳāle’llāhu Te‘ālā ve ḳāle’l-lezīne ütū’l ‘ilme
Veyleküm şevābu’llahi ḥayrūn limen**

**Āmene ve ‘amile şāliḥan velā
Yulaḳḳāhā illa’ş-şābirūn [el-āyet]⁴³**

552 Geldi bu tarzıyla ol kelb-i le’īm
Huṭbe oḳurlardı Mūsā-yı Kelīm

553 ‘İd idi ādemle tolmuşdı cihān
Huṭbesinde didi ol rūḥ u revān

554 Haḳḳıñ emrin eyleñüz icrā mūdām
İçiñüzde olmasun fi’l-i ḥarām

555 Bir mücerred kişi kim ide zinā
Emr-i haḳḳ budur urasız yüz ‘aşā

556 Evli ise recm idüb ḳatlı idesiz
Haḳ buyurduğı tarīḳa gidesiz

⁴³ Kasas 28/80, Kendilerine ilim verilmiş olanlar ise şöyle derlerdi: “Yazıklar olsun size! İman edip iyi işler yapanlar için Allah’ın mükâfâtı daha üstündür. Ona da ancak sabredenler kavuşabilir.

24b

- 557 İřidüb bu kavli Kārūn-ı le'īm
İtdi ol sulţāna bühtān-ı 'aẓīm
- 558 Didi kim senden şudūr itdi zinā
Vācib olmuşdur ki saña recm ola
- 559 Rüşvetile buldılar bir 'avratı
K'ide Mūsā'dan gelüp ol şekveti
- 560 Hāzır oldu anda çün ol bāğiye
Dir Kelīmullāh aña ey tāğiye
- 561 Gel berū Allāh içün eyle beyān
N'oldu bā'ış-i iftirāya kıl 'ayān
- 562 Didi Kārūn itdi baña va'deler
Tā saña idem yanlış haber
- 563 İşüdüb Mūsā bunu itdi sücüd
Secdesinde didi yā Hayy u Vedūd
- 564 Bu la'īnile benim hālīm n'olur
Bu sefīh ile aḥvālīm n'olur
- 565 Hāḳ buyurdu yiri rām itdim saña
Her ne maḳsūduñsa teklīf it aña
- 566 Tūt didi Mūsā yire bir kez hemān
Dizlerine dek anı yutdu 'ayān
- 567 Bir daḫi tūt didi yire ol nebī
Beline varınca gitdi ol ğabī

568 Bir daḥi tut didi vardı boynuna
Bir daḥi tut didi aldı koynuna

569 Gitdi yere bindügi atı bile
Māl ü esbābıyla dārātı bile

Ḳāle'llāhu Te'ālā feḥasefnā bihī
Ve bidārihi'l erḡa femā kāne lehū

Men fī'etin yenşurūnrhū min dūni'llāhi
Ve mā kāne mine'l münteşirīn

570 Her birinde itdi Ḳārūn-ı la'īn
Nice dürlü lābe vü āh u enīn

571 Raḥmet itmedi aña hīç ol ġayūr
Didi ol demde 'ināyet idüp ġafūr

572 Yā ibn-i 'İmrān inneke lefazzu'n-ġalīz
Lem tekün ta'fūhu 'an zāke'l-lazīz

25a

573 Ḳad temennā minke 'afven lem tücib
Lev recā minnī reca'en lem yeḥib

574 Ya'nī ey Mūsā niçün raḥm itmedüñ
Merḥametiñ yollarına 'azm itmedün

575 Bir nefis benden recā itse eger
'İzzetim ḥaḳḳıçün eylerdim güzer

576 Emr iderdim ḥāke yutmaya ānı

Bir dahı ‘unf ile tutmaya ānı

Hikāyet

577 Naql ider ihyāda bir gün bir ‘azīz
Gördi bir t̄abūtu ol ehl-i temīz

578 Götürüp gelürler ānı dört kişi
Üçi erdir birisi ammā diři

579 Geldi hātunuñ yerine t̄urdu ol
K̄abre varınca bile götürdi ol

580 Çün namāzın kıldılar defn etdiler
Her biri işlü işüne girdiler

581 Şordu ol hātuna ol merd-i hūdā
Kim bu meyyit kimdir bildir baña

582 Didi oğlumdur bu meyyit ey kişi
Kemlik idi dār-ı dünyāda işi

583 Şan‘at olmuşdu muħanneşlik aña
Kendüyi tezyīn iderdi çün nisā

584 Ol sebebden meyyitine ey peder
K̄oñşulardan gelmedi illā üç er

25b

585 İşidüb ānı terahhüm eyledi
Oğluña haķ rahmet eylesün didi

586 Şefkatinden aña ol ‘ālī cenāb

Virdi hayli akçe altün ve şiyāb

587 Didi gördüm ol gīce bī-iştibāh
Bir kimesne geldi hemçün bedr-i māh

588 Aklar giymiş baña itdi şenā
Ben didim sen kimsin ey bedr-i dücā

589 Didi kim defn etdügün mücrim herīf
Bil ben idüm ānı ey şān-ı şerīf

590 İtdiler baña haķāretle nazar
Baña Haķdan rahmet imiş ol meger

591 Anlaruñ taḥķīri olmadı müfid
Hażret-i Mevlā beni kıldı sa'īd

592 Yā ilāhī raḥmetün vāsi' senün
Cümle ḥalka şefkatün şāyi' senün

593 Zerrece mihrün cihānı nūr ider
Göñlümüz vīrānesin ma'mūr ider

594 Bizi maḥrūm itme andan yā mu'īn
Dāimā luṭfuñ bize olsun ḳarīn

595 Cümle dillerde senün luṭfuñ revān
Luṭfuñ ile devr ider heft āsmān

596 Zerre zerre bu rüsūm u kâināt
Şemme şemme bu ruķūm u mümkināt

597 Maẓhār-ı āṣār-ı cūduñdur senüñ
Maṭla‘-ı nūr-u vücūduñdur senüñ

26a

En-Nūru’ş-Şānī Fi’t-Tevbe

598 Āb-ı tövbeyle yunur ḥarīñ günāhı
Āb-ı tövbeyle gider yüzden siyāh

599 Yā ilāhī çehremiz eyle sefid
Tevbemiz günden güne eyle cedid

600 Dir Rasūl-i Kibriyā ḥayrū’l- enām
Rūḥuna olsun şālātile selām

601 Tövbesine kulunuñ Rabb-i kerīm
Şād olur şol deñlū ey ‘aql-ı selīm

602 Bir kişi tenhā ıssızlukda ıalub
Yorulub bir yerde uykuva ıalub

603 Uyanup baksa yerinde atı yok
Āb u nānile yaragı yayı yok

604 Ḥayretinden bakup eṭrāfına ol
Görmese esbābını olsa melūl

605 ‘Āciz olup istemekden ‘ākıbet
Kosa başun toprağa meyyit-şıfat

606 Kaldurup başın girū kılsa nazar
Görse atı ile esbābı meger

- 607 Olmamış zāyi‘ yabāna gitmemiş
Hāzır anda hiç birisi yitmemiş
- 608 Nice şād olursa andan ol faķīr
Öyle şād olurmuş ol hayy ü kebīr
- 609 Tā’ib olan şanma kim gümrāh olur
Belki tā’ibler ḥabībullah olur

26b

**Ḳāle’llāhu Te’ālā innallāhe
Yuḥibbu’t-tevvābīne ve yuḥibbu’l Muteṭahhirīn⁴⁴**

Hikāyet

- 610 Cem’ olup bir nice düzd-i bī hüner
Kūfe ḥaccācını ġārat kaşd ider
- 611 Kūfeden var idi bir düzd-i deger
Bunları buldu görüb ol ber-nażar
- 612 Didi kim yok yere çekmek zaḥmeti
Ḳāfile basmaġa itmek niyyeti
- 613 Kūfede var bir faķīre pīre-zen
Şevheri a’mā durur bī mekr ü fen
- 614 Ḥacca gidenler ḳamusu mālını
Anda ḳodular bilün aḥvālını
- 615 Mal ise maḳşūduñuz varın aña
Alub andan viresiz ḥişsem baña

⁴⁴ Bakara 2/222, *Allah çok tövbe edenleri sever ve içi dışı temiz olanları sever.*

27a

- 616 Lîk nice varabilürsüz añā
Şöyle müşküldür ki olunmaz edā
- 617 Āhirü'l-emr ile tedbîr itdiler
Hırka-püş olup o yola gitdiler
- 618 Kisvet-i ehl-i şalāḥa girdiler
Şûret-i ehl-i felāḥa girdiler
- 619 Hâk budur böyle faẓîḥat olmaya
Buncılayın ehl-i nikbet olmaya
- 620 Cāme-i tezvîri egnine giye
Şûretin tebdîl idüp ḥalkı yiye
- 621 Kaḥbedür gūyā ki ḡāyet bed-likā
Giymiş egnine velî zerrin kabā
- 622 Cāmesine aldanup anuñ levend
Vaşlı ile olmag ister behre-mend
- 623 Vākıf olup ḥāline nefret ider
Her ne yerde añsalar la'net ider
- 624 Oldılar bu şûretile hoş revān
Pîre-zen gördü ki cem' - şūfiyān
- 625 Hürrem ü ḥandān olup ta'zîmle
Karşu geldi bunlara tekrîm ile
- 626 Her birisi kim çıkardı başmağın

Pīre-zen ābile yudı ayağın

627 Zevci yanına varub ol pīre-zen
Didi ihsān itdi bize zū'l-menān

628 Ziya'mız oldı bizüm dervişler
Hüb-sīret cümleñiñ endişeler

629 Her birisine Cüneyd ü Bāyezīd
Nice yıllar lāyık olursa mürīd

630 Geçdiler oturdular ādābile
Ben yudum ayaklarını ābile

631 Saña getirdim ben ānı ey 'azīz
Sür ol ābı gözlerüñe durma tīz

632 Bunlaruñ yüzi şuyuna ol habīr
Umarım kim eyleye seni başīr

633 'İtikādile ol ābı sürdü ol
Nice evvel kördi ise gördi ol

27b

634 Şükr idüb haqqa yire yüz urdılar
Ol harāmīler bu hāli gördiler

635 Nādim oldı cümlesi etdüğine
Şimdiye dek ol yola gıtdüğine

636 Cümlesi şıdkile idüb tövbeyi
Kaşd iderler cümle hacc ü Ka'beyi

- 637 Ka't idüb berr ü beyābānı hemān
Ka'be-i maḳṣūda oldılar revān
- 638 Geldiler çün Ka'be'ye bunlar yakīn
Didiler kim Yā İlāhe'l- 'Ālemīn
- 639 Yok liyākat bizde varmağa aña
Cürmümüz ma'lūmdur Yā Rabbi saña
- 640 İdelüm bārī ırāqlardan niyāz
Cürmümüzçün idelim söz ger ez
- 641 Ka'beye karşı turub u nālān u zār
Ağladılar derdile bī ihtiyār
- 642 Nāgehān İbn-i Mübārek ol 'azīz
Ka'beye 'azm itdi ol şahib-i temīz
- 643 Bulmadı yerinde Beytullāhı ol
Ḥayretünden baḳdı ol dem sağ u şol
- 644 Gördi Ka'be bu ḳabīs üzre turur
Bir bölük ḥalkı tavāf idüp yürür
- 645 Geldi bunlara yakın ol şāh-ı dīn
Didi kimlersüz siz ey ḳavm-i güzīn
- 646 Didiler kim bir bölük 'āşilerüz
Cem' olup 'işyānımızçün ağlaruz
- 28a 647 Didi āgāh olun ey merdān-ı ḥaḳ
Nice luṭf itmişdir ol Sultān-ı Ḥaḳ

- 648 Ka‘be gelmişdür tavāf içün sizi
Didi bunlar itme istihzā bizi
- 649 Didi bakıñ tã ki def‘ ola gümān
Bağdılar ol demde gördiler ‘ayān
- 650 Cümle bir yerden idüp feryād ü āh
Didiler ey luṭf u fazlı çok ilāh
- 651 Nice dem ‘iṣyān ü tuğyān eyledük
Bī nihāyet cürm ü noḳṣān eyledük
- 652 Şakladuñ ‘iṣyānımız mestūr idüb
Şimdi açdıñ tövbemiz meşhur idüb
- 653 Āh idüp teslīm-i rūḥ itdi ḳamu
Dār-ı luṭf-ı raḥmete gitdi ḳamu
- 654 Ḥaẓret-i İbn Mübārek Şāh-ı dīn
Ḥayretinden yāvī kıldı kendüzin
- 655 Gitdi tã bunlara tekfīn eyleye
Her biriçün ḳabri ta‘yīn eyleye
- 656 Geldi bunlardan nişānı bulmadı
Ne yire gitdiklerini bilmedi
- 657 Ḥayreti evvelkinden oldı füzūn
Geldi hātıfdan nidā-yı reh-nümūn
- 658 Bulımazsın etme anları ṭaleb

Sen degil bil ki melā'ik cümle hep

659 İsteyüben anları bulmadılar
Kanda gitdiklerini bilmediler

28b

660 Anlar irişdi maḳām-ı ḳurbete
Vāşıl oldılar mekân-ı 'izzete

661 Tövbeniñ ahvālını bildiñ tamam
Tövbeyi dilden ḳoma her şubḥ u şām

Hikāyet

662 Hażret-i Dāvūd'a vaḥy itdi Hudā
İtdi vaḥyinden bu mażmūnı edā

663 Didi yā Dāvūd müdebbirler eger
İntizārım anlara añlasalar

664 Bilseler anlara olan rıfḳımı
Ehl-i rüşd olduklarına şevḳimi

665 Şevḳden cümle olurlardı helāk
Anları 'aşkım iderdi bil ki çāk

666 Çünkü müdebbirlere ḥālim bu ola
Ya 'aceb muḳbillere luṭfum n'ola

667 Ḳul baña ḡāyetde muḥtāc oldığı
Bī-nevā vü müflis ü aç oldığı

668 Şol zamandır k'ide istignā baña
Ġālib olur ihtiyāc ol vaqt aña

669 Şol dem olur kul yanımda mu'teber
Tövbe idüb şıdkile baña döner

El-Nūru'r-Rābi' Fī Medhi'l-Cūd

670 Devlet oldur k'idesin ihsān-ı cūd
Olasın tā mazhar-ı luṭf-ı vedūd

29a

671 Kudret olmuşken hezeller idesin
Cūd u faẓl ı saña rehber idesin

672 Nāmıñ ola dünyada iyilikle yād
Rūḥuñ ola 'ālem-i berzaḥda şād

673 Yād idüb ihsānıñ ideler du'ā
Vāşıl ola rūḥuña dāim şenā

674 Her ne 'aybı olsa 'abdüñ bī gümān
Setr ider ānı seḥā-yı cāvidān

675 Diller anuñ medḥine olur revān
Canlar anuñ ḥubbına olur mekân

676 Bir elem gelse aña 'ālem yanar
Kudretince cümle def'ine kaçd ider

677 Halk içinde luṭfile meşhūr olur
Luṭfı her yerde anuñ mezkūr olur

678 Ğayra nef'i irgürmedin efzal-i 'amel
Yokdur itme bunda inkâr u cedel

Ķāle 'aleyhi's-Şalātü Ve's-Selām
Ħayrū'n-Nāsi men yenfe'un-Nās

Ħikāyet

679 Şöyle mervīdir Ħabību'llāhdan
Naql olunmuşdur bu qavl ol şahdan

680 Vārıdı şabıqda bir 'abd-i şaķī
Bātıla meyl etmiş unutmuş haķķı

681 İşi dāim zillet ü 'işyān idi
Şeyhi nefsi vü mürşīdi şeytān idi

29b

682 Mal-dār idi ziyāde ol sefih
Malda olmuşdu Ķārūn'a şebth

683 Sofrasın her gün alup oğlanları
Alup içinden irice nānları

684 Ħurdasın bir yere silkeler idi
Yenmeyüp yābāna dokerler idi

685 Ol zamanda varıdı bir 'ābid meger
'Ömrünü tā'ata qomışdı ol er

686 'Ömr odur kim geçe tā'atile ol
Ķul odur kim Ħaķķa tā'at ide bol

- 687 Ğayrısı anuñ hebādır ey ‘azīz
Añlamışlardır bunu ehl-i temīz
- 688 Ol kiři her ğün ğelüp bī-ihtīšām
Sofra silkindüsün alırdı tamām
- 689 Ānunile ‘ayş iderdi ol za‘īf
İntikāl idince dünyādan herīf
- 690 Çün herīf itdi cihandan intikāl
‘Ābid itdi ‘ayş içün ‘azm-i cibāl
- 691 Otcağızla şuyla itdi kifāf
İstemedi kimseden itdi ‘afāf
- 692 Hāķ su‘āl ide aña yevmü’l-cezā
Kimse lutf itdi mi dünyāda saña
- 693 Tā bugün sen de mükāfāt idesin
Anlara lutf u ‘ināyet idesin
- 694 Didi yok yā Rab baña hiçbir had
İtmemişdir dār-ı dünyāda meded
- 695 Didi Mevlā ya ne yerdüñ anda sen
Bilmezsiñ sen bilürüm anı ben
- 696 Kıl didi cem‘ idüb itmek parasın
Cū’un eylerdüm anuñla çāresin
- 697 Bir kuluñ vardı dünyāda senüñ
Sofrasın silkerdi kulları anuñ

30a

698 Kuvvetim olmuşdı benim ol hayre nân
İntikāl idince ol mîr-zamân

699 Ehl-i nâr olmuşdı ol cāhil meger
Aña gör Mevlā ne yüzden luṭf ider

700 Mālik'e emr ide Rabbü'l- 'ālemîn
Kim çıkar anı cehennemden hemîn

701 Çıka ammā ki kömür olmuş hemân
Nefret eyler şüretinden ins ü cān

702 Diye kim yâ Rab budur ol mübtelā
Bundan ermişdir baña berg ü nevā

703 Emr-i Hakk ile varup tuta elin
Tutalar ikisi de cennet yolun

704 İdeler bāğ-ı na'im içre karar
Enbiyā ile olalar hem-civār

Temşil

705 İtdi Mūsā-yı Kelīmu'llah recā
Ḥazret-i Mevlā'dan ol bedr-i ducā

706 Şol merâtib kim verildi Aḥmed'e
Baş olundu ol Rasûl-i emcede

30b

707 Kendüye vü ümmetine verdi hak
Kısmet itdi anlara Rabbü'l-Felaḳ

- 708 İstedi kim göstere aña ilāh
Bunı aña bildire ol pādişāh
- 709 Didi yā Mūsā yetişmez tāḳatiñ
Eylemez aña taḥammül ḳudretüñ
- 710 Ol menāzilden velī saña ‘ayān
İdeyim bir menzilet ey kār-dān
- 711 Ḥazret-i Mūsā'ya sözüñ āḫiri
Keşf olundu ol menāzilden biri
- 712 Bir nazar ḳıldı aña ol pūr hüner
‘Aḳlı oldu ḫayre vü zīr ü zeber
- 713 Az ḳaldı kim telef ide özün
Ġayretile cem’ ḳıldı kendözün
- 714 Didi Yā Rabbi bu ‘ālī menzile
Ol şerīf ümmet nice varabile
- 715 Didi Ḥaḳ anlarda vardır bir şıfat
Ol şıfat ehlinedir bu menzilet
- 716 Kim aña ıṣār dirler ey ḫaḳīm
Olmaya hiç böyle bir ḫalk-ı ‘azīm
- 717 Yā Nebī bir ḳul ki ‘ömründe hemān
Bir kez ıṣār itmiş ola bī-gümān
- 718 Ben ḫicābımdan aña etmem ‘azāb

Cennete girür o kulum bî-hisâb

Hikâyet

31a

719 Ol gece kin Faḥr-ı ‘âlem Muştafâ
Ḥazret-i Şiddîkile itdi serâ

720 Mekke'den ol gice hicret itdiler
Ṭaybe yoluna ‘azîmet itdiler

721 Didi kim yatar firâşında ‘aceb
Düşmenimdir cümle kâfir şimdi heb

722 Yatdı yerinde ‘Alî ol Şîr-i Ḥaḳ
Menzîl-i mihr oldu heman şîre yataḳ

723 Vahy idüb Allâh Rabbü’l- ‘Âlemîn
Ḥazret-i Cibrîle didi yâ emîn

724 Kardeş etdüm seni Mîkâ’ile ben
Kardeşimdir dersin aña şimdi sen

725 Ol da saña öyle dir bî-iştibâh
Bu söze lâzım degil aşlâ güvâh

726 Birñizüñ ‘ömrünü kıldum dirâz
Aña nisbetle birisi oldu âz

727 Kankıñuz işâre kâdir ‘ömrünü
‘Ömrüniñ ḥamsînî yâḥud ‘aşrînî

728 Didiler ikisi de Yâ Rabbenâ

İdemezüz kimseye ‘ömrü ‘atā

729 Vahy idüb Hāḡ bunlara bī-irtiyāb
Didi luṭfundan idüb bula ḡitāb

730 Yeryüzünde Muṣṭafā vü Mürtezā
Ḳardeṣ olmuṣlardır ey ehl-i semā

731 Olmayadıñuz ‘Alī’ye hem-‘inān
İtdi ḡardeṣine ol īṣār-ı cān

31b

732 Siz varıñ ḡıfṣ eyleyiñ a‘dādını
Ṣaḡlañuz esfelden a‘lādan ānı

733 Geldi başı ucuna anuñ Emīn
Ayaḡı ucuna Mikā’ıl hemīn

734 Ḥāzret-i Cibrīl derdi muttaşıl
Āfrīn ey pehlivān ṣīr-i dil

735 Saña beñzer kim ola ‘ālemde er
Hāḡ senüñle cümlemüze faḡr ider

736 Cümleñüñ ehline ol Rabbü’l-enām
İftihār eyler senüñle ey imām

737 Ol zamanda itdi bu āyeti nuzūl
Böyle buyurmuṣdur anı ol Rasūl

Ḳāle’llāhu Te’ālā ve mine’n-nāsi men yeṣrī nefsehū

İbtigā'e merzāti'llāhi vallāhu raūfun bi'l- 'ibād⁴⁵

- 738 Müflis itmez ādemi cūd u seḥā
Mal artar belki itdükçe 'aṭā

Hikāyet

- 739 Böyle buyurdi Fuḍayl⁴⁶ ol ṣāh-ı dīn
Rūḥına raḥmetler itsūn ol Mu'īn

- 740 Varıdı sābıkda bir müslim faḳīr
Faḳr ile aḥvālī olmuşdı 'asīr

- 741 İşler idi 'avratı ey nīk-nām
Bir keleb iplik me'āyişçün tamām

- 742 Ol keleb bir akçe eylerdi hemān
Ol bir akçeyle aluban iki nān

32a

- 743 Kuvvet idüb ol iki nānı bī-ḥilāf
Anuñile eylemişlerdi kifāf

- 744 Bir gün ol merd-i mübārek nīk-ḥū
İpligi bey' eyleyüb döndi girū

- 745 Gördi yolda iki şahş eyler cidāl
Geldi bunlara yakın itdi suāl

- 746 Kim nedür bu ceng ü ğavġādan murād
Lāyık olmaz mü'mīne lecc ü 'inād

⁴⁵ Bakara, 2/207, *İnsanlardan öylesi de vardır ki, kendisini Allah'ın hoşnutluğunu kazanmaya adanmıştır. Allah, kullarına çok şefkatlidir.*

⁴⁶ Ebû Ali el-Fudayl b. İyaz b. Mes'ûd et-Temîmî el-Yerbû (ö.187/803) Horasanlı sûfî

747 Didi biri bunda haqqım var benim
İstedüğimçün olubdur düşmenim

748 Didi haqqın anda ne miqdār ola
Didi kim bir akçedür derd ü belā

749 Virdi çün ol aqçeyi aña revān
Def' olub barışdılar anlar hemān

750 Ol gice geldi eve bī-zād u nān
'Avratına kışşayı kıldı 'ayān

751 Didi kim luṭf u hüdā olmuş Mu'īn
Şādır olmuş senden ol fi'li güzīn

752 Yatdı anlar ol gice bī-nān u kūt
Görünce luṭf itdi Hāyy u lā-yemūt

753 Ertesi bāzāra vardı girū ol
Bir balıkçı yanına uğradı yol

754 İlki bir balığa tebdīl idüb
Hānesine geldi ol ta'cīl idüb

755 Didi ıslāḥ it şunu tīz i inkār
Şiddet-i cū'iyle olduk dil-fikār

32b

756 Çünkü karnın yardılar anuñ hemīn
Zāhir oldı anda bir dürr-i şemīn

757 Şöyledir kim kimseler görmiş degil

Böyle bir derdin haberi veymiş değil

758 Kıymetin anuñ biza‘at itdiler
Anuñ ile çok ticâret itdiler

759 Hâşıl oldı anlara küll-i ğınā
Gitdi ol fakr u elem derd ü ‘anā

760 Eyle luṭfuñdan meded Rabb-i Mecīd
Eshiyānıñ müddeti ‘ömrīn medīd

761 Ehl-i cūd olsun cihanda müstedām
Dünyālar tırdukça tırsunlar kirām

762 Yā İlāhī Zeynī-yi bī-çāreyi
Haşr et ol kavmile bu āvāreyi

763 Kişi sevdügile kavuşur dir Nebī
Eshiyā sevmekden anuñ mezhebi

En-Nūru’l-Ḥāmis Fi’z-Zemmi’l-Ḥased

764 Ādem oldur ki ḥasedden pāk ola
Halk içinde dāimā ḥürmet bula

765 Eylemez kimse ḥasūde i‘tibār
Ḥor olur iller içinde ol ḥimār

766 Ḥayr şunmaz kimseye ol bed-güher
Şād olur illere irişir zarar

767 Ḥaḳḳıñ elṭāfına buḥl eyler müdām

Lā-cerem olur naşīb aña ğarām

33a

Temşil

768 Geldi şeytān-ı la'ın bed-güher
Kağdı Fir'avnuñ kapusını meger

769 Didi kimsin didi ey ahmağ la'ın
Ey reīs-i cāhilīn vü zāllīn

770 Tañrılık da'vāsın eylersin müdām
Tañrıyım ben deyū söylersin müdām

771 Ya niçün kimsin deyū şorduñ baña
Tañrı cahil mi olur ey bed-liqā

772 Didi Fir'avun ey la'ın bī-hüner
Var mı kimse senden vü benden beter

773 Didi halk içre ikimüzden beter
Varısa ancak hasūd ola meger

774 Başuma geldi hasedden bu belā
Āhir oldum iş bu derde mübtelā

775 Mü'min ü kāfir cihanda kim ki var
Baña eyler la'netī leyl ü nehār

Hikāyet

776 Şeyh Ğazālī rivāyet eyledi
Bunu ihyāda hikāyet eyledi

33b

- 777 Hâzret-i Mūsā'ya İblīs-i racīm
'Arz-ı hâl idüb didi kim Ey Kelīm
- 778 Ben de haḡ maḡlūkıyam ey pāk-ı dīn
Oldumise n'ola merdūd ü la'ın
- 779 Tövbe kılsam baña raḡmet eylese
Ben ḡulun ehl-i sa'âdet eylese
- 780 Haḡ kılmasın baña ol dest-gır
Tâ günāhum 'afv ide Ḥayy ü Ḳadır
- 781 Hâzret-i Mūsā münâcât eyledi
Haḡḡ'a iblis'in murādın söyledi
- 782 Haḡ buyurdu hâcetın ḡıldum ḡazâ
Oldu dergâhımda Maḡşūduñ revâ
- 783 Âdemiñ ḡabrine etsün secde ol
Hâzretümden tâ ola maḡbül ḡul
- 784 İşidüb bu ḡavli ol deyü merīd
Oldı ol eski ḡased-i fevr-i cedīd
- 785 Didi Mūsā'ya o şeytân-ı racīm
Mümneti'dir baña bu iş Ey Kelīm
- 786 Şaḡ iken ben aña secde itmedüm
Râh-ı teslīm ü rızâya ḡitmedüm
- 787 Hiç olur mu secde idem ḡabrine

Bağ la'înin kibrine bağ mekrine

788 Döndi Mūsā'ya didi kim yā Resūl
Çünkü etdün bu temennâyı kabûl

789 Üç sözüm vardır saña idem 'ayān
Hidmetünde eyleyem bir bir beyān

790 Biri bu kim her kaçan kılsıñ 'azab
Eyle yanımda beni ol dem taleb

791 Bil 'urûkda beni sen ol zamān
Dem yerine olurum anda revān

34a

792 Biri nā-maḥremle tenhā kalıcak
'Ayn-ı 'ibretle nazar kıl baña bağ

793 Girmişem araya tā iğvā idem
Kaşdum ol kim bir ḥadeş peydā idem

794 Biri küffār ile eylerken kıtāl
Eylerüm mü'minlere biñ mekr ü āl

795 Mālını evladını añup aña
İsterim ki uyduram anı baña

796 Ki şaķın bu üç mahaleden Ey Merīd
Tā ki yol bulmaya saña ol pelīd

Hikāyet

797 Hem buyurmuşlardır ihyāda imām
Eylesün haḳ aña Firdevsi maḳām

798 Bir kişi bir ehl-i ‘ilmiñ nāmını
İşidüb diñle anuñ iḳdāmını

799 Yidi yüz fersaḥ yere idüb sefer
‘Āḳıbet göñli muradına irer

800 Hıdmet idüb aña ider ey ḥakīm
Ḥazretinden bir murādım var ‘azīm

801 Gökden ağır nesne var mıdır ‘aceb
Bu sualiñ ḥallin eylerdi taleb

802 Var mı yerden [gök] cihanda ey ‘azīz
Luṭf idüb müşkülüm eyle temīz

803 Seng-i ḥārā gibi ‘ālemde şedīd
Var mı bildir baña ey merd-i sa‘īd

34b

804 Nārdan ıssı ola bir nesne hem
Var mı bildir baña ey ferruḥ-ḳadem

805 Zemherīr anı gibi bārid daḥı
Var mıdır baña beyān it ey aḥī

806 Var mıdır deryā gibi şāhib-i ğınā
Ya yetīm oĝlan gibi bir mübtelā

- 807 Didi ol kāmīl ‘ayār-pāk-rā
Gökden ağırdır kişiye iftirā
- 808 Olmaya bühtān gibi bār-ı girān
Aña ‘adl olmaz zemīn ü āsumān
- 809 Ol ki yerden vūs‘ati ola ziyāde
Hāqdır ol eyle bu söze i‘timād
- 810 Hāq gelmişdir bāṭıl anuñ zıddıdır
Tengnā-yı mihnetiñ ser-ḥaddidür
- 811 Qalbi insānī n’ola kānī’ derūn
Baḥrden ola ğināda ol füzūn
- 812 İhtiyācı olmaya deryā gibi
Qāf-ı ‘uzlet bekleye ‘anqā gibi
- 813 Qalb-i insānīde hırşla ḥased
Issıdır āteşden anda yok leded
- 814 Akrabā yanında ḥācet bitmemek
Maşlahat bitirmege sa’y itmemek
- 815 Zemherīr ayıne ğālibdir ‘ayān
Bir vaşf itmez zebān
- 816 Kalb-i kāfır ola ḥārdan qatı
Kim yaratmaz enbiyanın ḥücceti

‘Alā cebelin lera’eytehū

Hāṣi’an mutaṣaddi’an min ḥaṣyetillāh ⁴⁷

817 Hāl-i ğammāzun ola çün kim ‘ayān
Bir yetim oğlan gibi olur hemān

818 Müşkil olur ḥāl-i ğammāzın ḳat’i
İşitenler eyler aña la’neti

819 Kimse olmasın giriftār ol ğama
Düşmesün ‘ālemde kimse ol melteme

820 Bu sıfatlardan sen ey Rabb-i Mu’īn
Eyle luṭfuñ bize ḥıṣn-ı ḥaṣīn

821 Şakla andan cümlemüz faẓlıñla sen
Geçmesün boynumuza andan resen

822 Kimse ḥāsid görmedi mesrūr ola
Ḥānesi iller gibi ma’mūr ola

823 Diñle bir ḥāsid ḥerīfīñ ḥālını
Ol sefīhiñ n’oldu gör aḥvālını

Hikāyet

824 Hıdmetine vardı bir şāhiñ meger
Bir kimesne kār-dān u mu’teber

⁴⁷ Haşr, 59/21, Şayet biz bu Kur’an’ı bir dağın üzerine indirmiş olsaydık, onu Allah korkusundan titremiş ve paramparça olmuş görürdün.

35b

825 Karşusunda muttaşıl hâzırdı ol
Her ne kılsa şâh aña nâzırdı ol

826 Böyle dirdi dâ'imâ ol pür-hüner
Şâhın ahvâline kıldukda nazar

827 Eylük eyle eyülere dâimâ
Kem olana kemlügi besdür belâ

828 Bu idi vird-i zebânı gayrı yok
Bu sözi söylerdi dīvân içre çok

829 Buña itdiler muḳarrebler ḥased
Derledi bunu sulṭân red [etse mi]

830 'Ākıbet biri gelüp şâha hemân
Didi sizi zemm ider ol bir fulân

831 'Ağzı koḳar dir siziñçün ey emîr
Şimdi bu vaşfile oldıñuz şehîr

832 Söylemez kimse ḥicâbından saña
'Ākıbet teklîf itdiler baña

833 Şah didi bilsem sözüñ taḥkîḳini
Bu kelâmın eylseñ taşdıḳını

834 Didi bir gün da'vet itsün anı şâh
Yanına tâ keşf ola bî-iştibâh

835 Görsen ânı nice nefret gösterir
Ḳurb-u şâhdan nice zücret gösteri

36a

836 Ya nice burnun tutar ol bed-güher
Añlasın hâli şah şāhib-i nazar

837 Didi şāh var imdī biz anı bilem
Añı görünce ‘uķūbetler kılam

838 Çıkdı ol hāsīd o dem vardı aña
Didi hayli oldu gelmezsın baña

839 Gel berū bu gīce şoķbet idelūm
Şubķ olunca ‘ayş u ‘işret idelūm

840 Da‘vet itdi anı yüz tezvīrle
Hānesine geldi bu tedbīrle

841 Aña ihzār itdi dürlü ni‘meti
Yiñ deyü itdi ziyāde minnetī

842 Ekserī aşīñ şarmşaklı idi
Cümlesinden hātırı içün yidi

843 O gice geçdi şabāķ oldu yine
Şubķ-ı şādık şād olup güldü yine

844 Ğam gibi zulmet gidüb nūr oldu fāş
Kesbe meşğūl oldılar ehl-i me‘āş

845 Zulmet-i tīgile mihr-i tāk-dār
Şoydu gerdūn arkasından post var

846 Geldi ol şādık şāhın dīvānına
Başladı bülbul gibi destānına

847 Eylük eyle eyülere dāimā
Kem olana kemlügi pesdür belā

848 Didi şah aña berü gel ey emîn
Geldü ağzın tutarak şaha yakın

849 İrmeye tā şaha andan bûy-i sîr
Hışma geldi gördi ol hālî emîr

850 Lākin izhār etmedi şabr eyledi
Tez kalem kâğıd deyü emr eyledi

851 Yazdı bir hâşşına ol şāh-ı cihān
Kim saña vāsıl olunacak bu nişān

852 İleteni ta‘cîl idüp öldüresin
Cildine fevrî heman tıldurasın

36b

853 Yazulup ol nāme mühr vurdı aña
Ol siyāset-nāmeyi virdi aña

854 ‘Ādeti bu idi ol şāh-ı cihān
Kendü hattıyla yazınca bir nişān

855 Kime verilse o hatt-ı dil-güşā
Bî-nihāyet bahşîş olurdı aña

856 Aldı ol mektûbu ol şāf-ı derûn
Kaşr-ı şahdan oldu sür‘atle birûn

857 Taşrada buluşdı ol şāhşla ol

Didi n'oldu taşraya çıkmaya yol

858 Kışsayı bildürdü aña şiddik
Reşk oduyla oldu ol cāhil harik

859 Didi lutf it bunu ihsān it baña
Tā ölünce ideyim saña du‘ā

860 Ol kerīmü’ş-şān vü ol şāhib-i vefā
Eyledi ol nāme’i aña ‘atā

861 Zevk ü şevkile alub mektūbu ol
Toĝru ol hāşuñ evine tutdu yol

862 Kıldı ‘āmil çünkü mektūba nazar
Virdi mazmūnunda ol şahşa haber

863 Eyleyüp feryādı ol cāhil heman
Didi ğayrı kimsenüñdür bu nişān

864 Didi senden vāşıl oldu bu kitāb
‘Āmil olmazsam bunuñla olmaz şevāb

865 Yüzdürüb vü cildini anuñ bī-direng
Küll-i cihānı eyledi çeşmine teniñ

37a

866 Yüzdürüp cildini toldurdu şamān
Hidmet şāha anı itdi revān

867 Geldi ol şādık bu sözden bī-haber
Hidmetine tırdı ol ‘ālī-güher

- 868 Didi evvelki sözi ol ħurde-bīn
Şāh anı görüp ısırdı barmağın
- 869 Didi kanı n'eylediñ mektübı sen
Didi şaha eyleyüb bī-ħad minen
- 870 Benden ol mektübı aldı bir ħerīf
Doymadı ibrāma bu ‘abd-i za‘īf
- 871 Didi isnād eylemişsin sen baña
Kim benim ağzımda rīḥ ola
- 872 Baña ırgürdi anı ol bed-güher
Tā saña bu vechile bula zafer
- 873 Likin ağzın tutmağa neydi sebeb
Ḥāşıl oldu baña andan bu ğazab
- 874 Didi sīr ile konakladı beni
Tā ki iğzāb ide anuñla señi
- 875 Būy-i sīr irişmesün deyū saña
Varmadum yakın budur ħikmet aña
- 876 Añladı ol demde anı şehr-i yār
Kim düruğimiş ol sözler ne ki vār
- 877 Didi şāh aña ki gerçek söyledin
Sen o ħālī ancak ol vaqt eyledin
- 876 Var yerinde ħidmetinde kām ol
Eylük edüb dāimā iḥsān bul

37b

879 Kem olana kemlügen besdür hemîn
Ėayrılardan etmesün āh u enîn

En-Nūru's-Sādisü Fi Zemmi'l- 'Ucb

880 Böyle buyurmuşdur ol Faḥr-i Enām
Rūḥuna olsun şalātile selām

881 Şaḫınıñ 'ucb eylemeñ ey müslimîn
Kim helak oldu anuñla evvelîn

882 'Ucb edenler bulmadı aşlā necāt
Oldı āḫir mübtelā -yı seyyiāt

Ḳāle 'Aleyhi's-şalātü ve's-selām İyyāküm

Ve'l 'ucbe fe innehü yehlikü menkāne ḳabliküm ⁴⁸

883 Ṭā'ate 'ucb itdi iblīs-i la'în
Lā-cerem oldu re'īsü'l kāfirîn

884 Yidi biñ yıl eylemişdi ṭā'ati
Geçmemişdi ġaflet ile sâ'ati

885 Muḳtedā oldu semāvāt ehline
İttifāḳ itmişleridi faẓlına

886 Heb hebā oldu o ṭā'ati anuñ
Bunca biñ yıllıḳ 'ibādātı anuñ

⁴⁸ Hadīs-i Şerîf, *Kibir sizden öncekileri helâk ettiği gibi, sizi de helâk eder.*(Kaynaklarda tespit edilememiştir)

Hikāyet

887 Ādem itdi mülk-i cennātte ğurūr
‘Ākıbet ol melekden tīz oldu dūr

888 Götürüp tahtın yel olurdu revān
Cennetiñ tā vūs‘atin bile ‘ayān

38a

889 Göz yumub açınca ol bād-ı vezān
Nice biñ fersaḥ tolaşırdı hemān

890 Seyr idüp her laḥza biñ fersaḥ yeri
Ādemüñ emriyle dönerdi gerū

891 Oldı beş yüz yıl bu minvāl üzre ol
Müntehā-yı cennete bulmadı yol

892 Nısf-ı yevm olur bu beş yüz yıl tamām
Cennet eyyāmıyla ey faḥri’l-kirām

**Ḳāle’lāhu Te‘ālā; Ve inne yevmen ‘inde
Rabbike ke elfi senetin mimmā te‘iddūn⁴⁹**

893 Didi Ādem Yā İlāhī müste‘ān
Her nefes bir şūrete girūr cinān

894 Seyre imkān olmadı bu mülkü
Her bakışta gösterür bir şūreti

895 Didi ol sultān-ı ‘azz ü Kibriyā
Bir tarafdır görünen ancaḳ saña

⁴⁹ Hac, 22/47, Bilinmeli ki, rabbinin katındaki bir gün sizin saymakta olduklarınızın bin yılı gibidir.

896 Didi Yā Rabbi bu beş yüz yılda ben
Cenneti seyr etmedim mi cümleten

897 Didi beş yüz yıl dahı gezseñ eger
Cümlesin seyr etmege yokdur zafer

**Ḳāle'llāhu Te'ālā;ve izā ra'eyte
şemme ra'eyte na'īmen ve mülken kebīrā ⁵⁰**

898 Didi Ādem yā ilāhī Zū'l-Minen
Baña mı virdiñ bu cümle mülki sen

899 Heb saña virdüm didi ol Zū'l-Celāl
Kimse etmez bu huşūşa ḳıl ü ḳāl

38b

900 Mülküne 'ucb eyledi Ādem şafī
'Ucb olur insanda ġāyet de ḥafī

901 Şöyle maḥfīdir ki bilmez şāḥibi
'Ucba gelse her zekī olur ġabī

902 Çıkdı āḥir elden ol mülk ü kebīr
Menzil oldı aña dünyā-yı ḥaḳīr

903 Meskeni oldı anuñ bu ḥākdān
İki yüz yıl ağladı itdi fiġān

904 Didi Yā Rabbi baña sendendir meded
Böyle buyurdı aña ferd-i Şamed

⁵⁰ İnsan, 76/20, *Orada etrafa göz gezdirdiğinde benzersiz nimetler ve muhteşem bir saltanat görürsün.*

905 ‘Ucbile düşdüñ bu dār-ı miñnete
‘Özr kıl tā kim varasın cennete

906 Hāzret-i Ādem nedāmet eyledi
‘Özr idüb Hākka ‘ināyet eyledi

907 İtdi ‘özüni kabül ol pādīshāh
Cennet olısar yeri bī-iştibāh

Hikāyet

908 Kuvvete ‘ucb itdi Cibrīl-i Emīn
Gitdi kuvvet kaldı mağmūm u hāzīn

909 Çünkü Hākdan aña irişdi hitāb
Kavm-i Lūt eyleye tā ki ‘azāb

910 Geldi Cibrīl-i Emīn indi yire
Urdu yüz ferseng yirden dā’ire

911 Götürüb çıkdı göge ol kıt’a
Çāk-ı tohūm ‘arzdan ol buķ’a

39a

912 Bir yıllık üzre kanadından hemān
Almış idi cümlesin ol pehlivān

913 Şöyle kaldırdı havāya ol kavī
Gögde işidildi segler ‘av ‘avı

914 Hāzret-i Cibrīl’e geldi bu hayāl
Kim nice kuvvetlüdür ol perr ü bāl

915 Tā ki yüz fersah yeri alup hemān
Eyleye bir demde ‘azm-i āsumān

916 Fi’l-ḥaḳīḳa böyle kuvvet olmaya
Böyle kudret böyle ‘ibret olmaya

917 Kuvvetin ḥaḳ vaṣf ider ol serveriñ
Āyetin diñle kitāb-ı enveruñ

**Ḳāle’llāhu Te’ālā; İnnehū le ḳavlu Rasūlin kerīm
Zī kuvvetin ‘inde zi’l ‘arṣi mekīn ⁵¹**

918 Bu ḥayālī çünki itdi Cebrāil
Eyledi aña ḥiṭābı ol Celīl

919 Kim çek altından ḳanadıñ ol yeriñ
Ḥikmetin seyr eyle Rabb-i Ekberiñ

920 Çekdi altından ḳanadını Emīn
İtmedi aṣlā taḥarrük ol zemīn

921 Tırduğı gibi tırup deprenmedi
Gūjeler içre şular ırğanmadı

922 Tırdı üç gün bu hevā üzre o ḥāl
Oldı Cibrīl-i Emīn’in ‘aḳlı çāk

923 Didi baḳma kuvvetine ey melek
Ḳudretim birle tırrur bu ne felek

⁵¹ Tekvîr, 81/19-20, *O Kur’an gerçekten değerli, güçlü ve arşın sahibi katında itibarlı bir elçinin sözüdür.*

39b

Qāle'llāhu Te'ālā:İnna'llāhe

Yümsikü's-semāvāti ve'l-arzi en tazulā

Vele'in zāletā in emsekehumā

Min eḥadin min ba'dih⁵²

924 Eyledi Cebra'ıl bî-ḥad āh u zār
Diledi dergāh-ı ḥaḳdan i'tizār

925 'Özrini anuñ ḳabül itdi İlāh
Ol ḥatālar 'afv idici pādişāh

926 Ka'be'i çün kıldı Ḥaḳ dārü'l-emān
Dāḥil olanlar aña ḳurtardı cān

Qāle'llāhu Te'ālā:Ve men deḥalehū kāne āminen⁵³

927 Hem anı taḥḥir ile emr eyledi
Ey Ḥalīlim anı pāk eyle didi

Qāle'llāhu Te'ālā:Ve ṭahhir beytiye

Li'tṭā'ifne ve'l-ḳāimīne ve'r-rukkei's-sücūd⁵⁴

928 Çünkü zāhir oldı hem dārü'l-emān
Ḳalbinde yer itdi bu ma'nā hemān

⁵² Fâtır,35/ 41, Gerçek şu ki Allah, koyduğu düzenden sapmamaları için gökleri ve yeri tutmaktadır. Şayet sapacak olsalar artık O'ndan başka hiç kimse onları tutamaz. Şüphesiz O Halim'dir, çok bağışlayıcıdır.

⁵³ Âl-i İmrân, 3/97, Oraya giren emniyette olur

⁵⁴ Hac Sûresi,22/26, İbrâhim'i Beytullah'ın bulunduğu yere yerleştirdiğimizde de şöyle demiştik: Bana hiçbir şeyi ortak koşma; tavaf edenler, kıyamda duranlar, rükûa ve secdeye varanlar için evimi tertemiz tut.

40a

929 Hîç benim gibi ola mı bir mekân
Kim vire emn ü tahâretten nişân

930 Ğayret-i Yezdâni gör ey pāk-zāt
İtdi anı mesken-i Lāt ü Menāt

931 Ma‘bed-i eşnām olup nice zemân
Nice yıl müşriklere oldu mekân

932 Aldı müşriklerden anı ol Rasûl
Cibrîle aşhâb aña itdi nuzûl

933 Anda olurdu Resûl ü ins ü cân
Kim Ebû Süfyân evin ide mekân

934 Ol ev olsun anlara dârü’l-emân
İtmesünler aña mü’mînler ziyân

**Ķāle ‘Aleyhi’ş-şalātü ve’s-selām;men deĥale
Dārā Ebī Süfyân fehüve eminü⁵⁵**

935 Ka‘benüñ her zerresi açup dehân
İtdiler Mevlāya nâliş ol zamân

936 Didi Mevlā Ka‘beye ‘özü eyle gel
Tā maţāf olmaĥa olasın maĥāl

937 ‘Ucb ile olduñ maĥāmıñdan ba‘îd
‘Özü kııl bulasın luţfum mezîd

Hikāyet

⁵⁵ Kim Ebû Süfyân’ın evine girerse o güven içindedir

938 Emr-i Hâkile çū halk oldu kalem
Geldi üktüb emri Mevlâdan o dem

939 Ya'nî yaz levh üstüne tut emrimi
Her ne ki varise hayr ü şerrimi

940 Didi Yâ Rab ne yazam buyur baña
Kâ'inâtı cümle yaz dendi aña

941 Cümle ahlâkı vü ezrâkı bile
Cümle âcâli vü âfâkı bile

Ğāle 'Aleyhi'ş-şelām: Evvele mā ħalağa'lāhū'l
Ğalem Fe ħāle lehū uktüb fecera
Bimā hüve kâinün ile'l ebed ⁵⁶

942 Tutdu fermānı kalem oldu revān
Ğalbine geldi bu ħālet bî-gümān

40b

943 Kim nedir bende bu 'ālî menzilet
Ğāhir oldu bende bunca maĥmedet

944 Ğısmet-i erzāk u tedbir-i umūr
Cümlesi benden ediserdür zuhūr

945 Aña ol sâ'at buyurdu ol mecîd
Kay kalemî ol levh yanından ba'îd

946 Bu ħitābı işidüb kıldı ħazer

⁵⁶ Peygamber Efendimiz (sav) buyurmuş, Allah önce kalemi yaratmış sonra ona yaz emri vermiştir. O da kıyamete kadar olanları yazmıştır.(Tirmizi, Kader 17)

Eyledi levha ıraklardan nazar

- 947 Gördi mektûbât-ı esrâr-ı kıdem
Yazılır levh üzre bî-‘avn-i kalem

**Ḳāle’llāhu Te’ālā: Yemhullāhü mā yeşā’u
Ve yüşbit ve ‘indehü ümmü’l-kitāb⁵⁷**

- 948 Terk idüb ‘ucb u kalem itdi hužu‘
Eyledi dergāh-ı Rahmān'a rücu‘

- 949 Eyledi ‘özrin kabûl ol pâdişāh
Raḥmet ü ğufrān u fazlı çok İlāh

- 950 Bildi anı kim kalem sehv eyledi
Ol huṭûṭı levhden maḥv eyledi

- 951 Gîrû emr itdi kalem oldu revān
Yazı her ne kim buyurdu müste‘ân

**Ḳāle ‘Aleyhi’ş-şalātü ve’s-selām:Ceffe’l kalemü
Bimā hüve kâinün ilā yevmi’l-ḳiyāme⁵⁸**

Hikāyet

- 952 Yūsuf-ı Ken‘ân o şiddîk-ı cihān
Mālikile oldu çün Mısır'a revān

41a

- 953 Ḳudüs'e uğradı giderken yolları

⁵⁷ Rad, 13/39, *Allah dilediğini siler, dilediğini de yerinde bırakır; ana kitap onun katındadır.*

⁵⁸ Hadis, *Kıyamet gününe kadar olacaklar hakkında kalem kurumuştur.* (Müsned, V, 317; Buhârî, “Ḳader”, 2; Ebû Dâvûd, “Sünnet)

Ḳudüs şāhına didiler ḳulları

954 Geldi şehre bir ‘aceb maḥbûb-ı cān
Ġamze-i fettānı āşub-ı cihān

955 Da‘vet itdi kārbanı ol emīr
Yūsufi gördi hemān oldu esīr

956 Gördü ardınca melāik-i ‘askerīn
Gördü farkında nübüvvet gevherīn

957 İtdi bī-had āña ta‘zīm ol emīr
Didi baña nuş u pend it ey ḥabīr

958 Didi ḳo eşnāmı ḳıl Ḥaḳḳ'a sücūd
Raḥmet etsün saña ki ol Ḥayy ü Vedūd

959 İtdi biñ cānile īmānı ḳabūl
Millet-i İbrāhīme itdi duḥūl

960 Çünki Mālik Ḳudüsden oldu revān
Mīrden ayrıldı rūḥ u revān

961 Ḳalmadı bī-çārede şabra mecāl
Eyledi ol mīr böyle bir ḥayāl

962 On iki biñ ādem itdi intiḥāb
Eyledi ol ḳārbān içün şitāb

963 Ḳaşdı bu kim ḥāh u nā-ḥāh
Ellerinden Yūsufi ala hemān

41b

- 964 Māl ü mülkü heb aña teslīm ide
Kendüsi hıdmet ʔarīķine gide
- 965 Gördi melik kim erişdi ol emīr
‘Askerile şanasın kim nerre şır
- 966 Mīrden ʔalbine düşdi bīm-i cān
Ditredi havfile ʔün berg-i hazān
- 967 Didi Yūsuf melik’e havf itme sen
Şaķlar andan bizi Rabb-i Zū’l-Minen
- 968 ‘Askeri mīre dönüb itdi nazar
Bir nazarla kim dilāverler yıkar
- 969 Bir tebessümle nazar kıldı o şāh
Cümle atdan düşdiler mīr ü sipāh
- 970 Hüsñ ü zāhirde degüldür bu eşer
Hüsñ ü bātındır ki oldı cilve-ger
- 971 Üç gün üç gice yatub medhūş-vār
Qaldılar meyyit-şifat bī-iḥtiyār
- 972 Yūsuf’a geldi bu hāletden gurūr
Görünce emr itdi Raḥmān-u gayūr
- 973 Geldi Cibrīl-i Emīn itdi ḥiṭāb
Didi bu fikriñ degil fikr-i şevāb
- 974 Qudretinden ol Hüdā-yı lem-yezel
Bir Medīne ḥaķ idübdür bī bedel

42a

- 975 Yārın anda konısar bu kār-bān
Görünce olur cihānda hüsñ ü ān
- 976 Adı ol şehrin ‘Arīş idi meger
Kār-bāna ertesi oldu mekar
- 977 Vār idi halkında bir hüsñ ü cemāl
Dillerile vaşf olunması muhāl
- 978 Yūsuf’uñ hüsñüne nisbet ekşerī
Ola yetmiş biñce hüsñ ü manzurī
- 979 İtmediler Yūsuf’a hiç iltifāt
Ruḥlarile itdiler ol şāhı māt
- 980 Ol ḥayāle Yūsuf itdi ‘itizār
Ağladı ol zillet içün itdi zār
- 981 ‘İtizārını kabūl itdi Hūdā
Hüsñ ü işrāk itdi çün şems-i zuḥā
- 982 Ol diyārıñ halkı düşdi pāyine
Secde kıldılar cemāl-i āyina

Faşl

- 983 Her ne deñlū bir kul itse ictihād
Ṭā‘atine itmek olmaz i‘timād
- 984 Luṭf-ı Hakkā ‘itimād itmek gerek
Tā hebā olmaya çekdügi emek

- 985 Her nefesde ni‘met-i Hāk bī-kıyās
Bende aña nice eyleye sipās
- 986 Nice biñ yıl eylese tã‘ati kıl
İdemez bir ni‘metiñ şükrini ol
- 987 Ni‘met-i dünyāya olmayan ‘adıl
Selsebıl ırmağına bulmaz sebıl

Hikāyet

- 988 Hāzret-i Cābir⁵⁹ rivāyet eyledi
Fāhr-i ‘Ālemden hikāyet eyledi
- 989 Didi geldi baña Cibrıl-i Emīn
Bir haber bildürdi ey yār-i güzīn

42b

- 990 Bir cebel halk itdi ol Rabbü’l-Enām
Tül-i ‘arzı otuz ‘arşındır tamām
- 991 Çevresi bir baħr-i bī-pāyān anuñ
Kıplamış eṭrāfını ‘ummān anuñ
- 992 Anda halk itdi o Mevlā bir bekār
Serd ü şīrīn ü laṭīf ü hoş-güvār
- 993 Anda bitdi bir dıraht-ı meyve-dār
Ol ağaç hergün verdi bir enār

⁵⁹ Ebû Abdillāh Cābir b. Abdillāh b. Amr b. Harām el-Ensārī (ö. 78/697). En çok hadis rivayet eden sahabelerden biri.

994 Anda bir ‘ābid yaratdı ol Hūdā
Pīşesi şavm ü şalāt ile du‘ā

995 Anda beş yüz yıl ‘ibādet eyledi
Cidd ü ihlāşile t̤ā‘at eyledi

996 Ol enārile geçindi anda ol
‘Āķibet buldı bisāt-i ķurba yol

997 İtdi Mevlādan ricā ol pāk-zāt
Murg-ı rūḥ açdıķda ‘uķbāya ķanāt

998 Secdede teslīm ide rūḥunı ol
Bulmaya dest-i tağayyūr aña yol

999 Haşr olunca cismi dura bī-ķuşūr
Secdeden ayrılmaya t̤ā nefha-i şūr

1000 İtdi da‘vātın ķabūl ol bī-zevāl
Secdesinde ķaldı şöyle ber-kemāl

1001 Böyle bulduk ‘ilm içinde ey ḥabīb
Rūz-i maḥşerde Rabb-i Mecīd

1002 Fazlīmle iletüñ ānı cennete
Lāyık olmuşdur civār-ı raḥmete

43a

1003 Didi ol ķul ben ‘ibādet eyledüm
Nice yüz yıl ḥaķķa t̤ā‘at eyledüm

1004 Pes nice oldu ‘ibādetim benüm

Heb hebā mı oldu t̄ā'atim benüm

1005 Emr ide ol ferd ü Raḥmān u Raḥīm
Ol keṣīrū'l-faẓl u elṭāf-ı 'amīm

1006 Tā ḥisāb oluna t̄ā'ati anuñ
O nice yüz yıl 'ibādeti anuñ

1007 Degmeye bir kez cihāna bakmağa
Emr ide ḥaḫ ānı nāra yaḫmağa

1008 Didi Yā Rab baña luṭf it rahmet it
Kendü faẓluñla mekānım cennet it

1009 Döndürüñ gelsün diye Mevlā ānı
Didi kim vār eyledi yokdan seni

1010 Saña beş yül yıl 'ibādet ḳudretin
Bunca eyyām içre t̄ā'at ḳudretin

1011 Kim virübdür diye Allāh u Raḥīm
Didi ḳul sen virdüñ Ey Rabb-i Kerīm

1012 Didi ol acı deñizde tatlı şü
Kim içirdük andan eylerdiñ vuẓu'

1013 Secdede ḳabẓ eyle rūḥum deyü sen
İstedüñ luṭfumdan itdim ānı ben

1014 Cümlesi hep raḥmetimdendi benüm
Saña bunlar şefkatimdendi benüm

- 1015 Cennete girmek dahî anuñla bil
Tā‘atıñ aña ümīdiñ luṭfa kııl

43b

En-Nūru’s-Sābi’ Fi’r-Rıfķ ü Fi’l-Kelām

- 1016 Variken ‘ālemde rıfķ u iltiyām
Söylemez ‘āķil ḥuṣūnetle kelām
- 1017 Mümkün iken dāimā ḥüsn ü ḥiṭāb
Lāyık olmaz ‘unfile vermek cevāb
- 1018 Rıfķla ḥāşıl olur nice murād
‘Unf idenler ekşer olur nā-murād
- 1019 Rıfķla ḥāşıl olur dilde ḥuzūr
Rıfķla ziynet bulur cümle umūr
- 1020 Rıfķla tutmak gerek cümle işi
Rıfķla bulur murādātın kişi
- 1021 Rıfķdan maḥrūm olanlar dir Resūl
Cümleden maḥrumdur eyle ḳabūl
- 1022 Yazdı tefsīrinde Şems-i İşfahān⁶⁰
Bir ḥaber kim ideyim saña beyān
- 1023 Ḥazret-i İshāķ çün pīr oldılar
Vaķt-i mevt irişdigini bildiler

⁶⁰ (Ö.750/ 1349) İlhanlı hükümdarı Olcaytu Han devrinde yaşamış, *Envârü’l- Hakaki’r-Rabbâniyye* adlı tefsirin sahibi. Eş’âri kelamcısı ve Şâfi fakihî. (Demirci, Muhsin, *Türkiye Diyânet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 22, 2000, 509- 510)

44a

- 1024 İki oğlu varidi ol serveriñ
Hüsniye ‘aynları mihr-i enveriñ
- 1025 Bir ‘Ayş ü biri Ya’küb idi
İkisi de birbirinden hūb idi
- 1026 ‘Ayş'a didi Hāzret-i İshāq-ı pīr
Var getür qurbāna bir kebş-i kebīr
- 1027 Saña qurbānıñ ‘aķībince hemān
Bir du‘ā idīm olasın kāmūrān
- 1028 ‘Ayş candan tıtdı fermān-ı peder
Gitdi kebşe gör nedir hüküm ü kader
- 1029 Anası Ya’küb'a cān itdi hemān
Bir bir itdi aña aķvālī beyān
- 1030 Didi Ya’küb'a yūri sen şābık ol
Ol du‘ā-yı müstecāba layık ol
- 1031 Vālide Ya’küb'u ‘ıtma’ eyledi
Buldı qurbānı vū esrā’ eyledi
- 1032 Pirliginden çeşmi İshāq’ıñ meger
Za’file qalmışdı bī-nūr-ı fer
- 1033 Hems idüb şavtin didi ey şāh-ı dīn
Geldi qurbānıñ du‘ā eyle hemīn
- 1034 ‘Ayş’ı añlayup anı itdi du‘ā
Didi Hāq nesliñde kılsun enbiyā

44b

- 1035 Bundan alur ehl olan yüz bin sebağ
Kim nice sâbık durur taqđır-i hağ
- 1036 Kul ider tedbır egerçi dürüşür
Lık taqđır andan evvel irüşür
- 1037 Fi'l-hağıka da'veti oldu kabul
Anuñ evlādından oldu çok resul
- 1038 'Ays neslinden nebı ancak hemān
Hażret-i Eyyub oldu pehlevān
- 1039 Çünkü 'Ays buldı haaber bu ma'niden
Eyledi Ya'kub'a kaşd ol şır-i ner
- 1040 Terk idüp Ken'an'ı Ya'kub hażın
Tayısı yānına 'azm itdi hemīn
- 1041 Tayısınıñ iki kıızı varidi
İkisi de müntehā dildār idi
- 1042 Hażret-i Ya'kub'a virdi anları
İtdi aña hem nice ihsānları
- 1043 Anlaruñ şer'inde var idi meger
İki kız kardeşi cem' itmek bir er
- 1044 Kaldı anda nice şehir ü nice 'ām
Oldı ol kızlardan evlād-ı kirām

1045 Şāb⁶¹ olup her biri kuvvet buldılar
Cümle halk içinde raġbet buldılar

1046 Hāzret-i Ya'kūb'a kār itdi firāk
Mesken-i me'lūfe itdi iştīyāk

1047 Yādına geldi qadīm-i āşiyān
Oldı evlādile Ken'ān'a revān

1048 Dār-ı ġurbetde kişi şāh olmadan
Hidmetinde mihrile māh olmadan

1049 Yegdir olmağ kendü yerinde gedā
Āç u muhtāc u faķır u bī-nevā

1050 El'iyāz ol ki ola yerinde şerīf
Dār-ı ġurbetde ola hūr u zāif

1051 Şaklaġıl Ey Pādişāh-ı Zü'l-Minen
Bu belādan kullarıñ luţf eyle sen

45a

1052 Mübtelā olanları eyle halāş
Vir bu mihnetlerden anlara menāş

1053 Raġmetüñ ahrāya maġşūş olmadı
Şefkatün 'uqbāya maġşūş olmadı

1054 Lafz-ı raġmet hāmil idi tev'emān
İsm-i Raġmān ü Raġīm oldı 'ayān

1055 Birsin dünyāya rahmet eyledüñ

⁶¹ Kabile, oymak manasına gelen *şa'b* olması gerekir.

Birsin ‘uqbāya rahmet eyledüñ

1056 Baħr-i rahmet atresinden Yā Mu‘īn
Hıřse-dār olmak diler alb-i ĥazīn

1057 Yā ilāhī lufuñ it bize arīn
Raħmetiñden ıl bize hışn-ı ĥařīn

1058 ünkü Ya‘ūb Ken‘ān'a oldu revān
Didi evlādına ol řāh-ı cihān

1059 Benden evvel siz varıñ sür‘at idüñ
‘Ammuñuz ‘Ays'a varup ĥidmet idüñ

1060 Kimsüñüz deyü size itdükde söz
Diyesiz ki uluñ oğullarıyuz

1061 Geldiler Ken‘ān'a ün ol serverān
Bunları ‘Ays işidüb geldi hemān

1062 Didi kimlersüz didiler yā emīr
uluñ oğullarıyız birkaç faır

1063 Bildi bunları birāder-zādedür
Nice ul her biri server-zādedür

1064 Gitdi albinden amu ol kibr ü kīn
Oldı anuñ yirine řefat mekīn

45b

1065 İtdi Ya‘ūbile külli ittiĥād
Ülfeti günden güne oldu ziyād

1066 Rāzī olmadı ki gine gideler
Mülk-i Ken'ân'ı yine terk ideler

1067 İltiyām ile belālar ref' olur
İltiyām iden sa'ādetler bulur

1068 Gāh olur söz mūcib-i hūsrān olur
Gāh olur ki bā'ış-i ihsān olur

Hikāyet

1069 Şeyh Kirmānī Buhārī şārihi⁶²
Naql idübdür bu kelām-ı vāzılı

1070 Bir gün ol 'adlile meşhūr-ı cihān
Ya'ni Kistrā-yı 'Acem Nūşīn-revān⁶³

1071 Seyr iderken 'askeriyle ol emīr
Gördi bir bāğ içre bir fertüt pīr

1072 Bir nice zeytūn nihālini 'ayān
Degmege zahmet çeker ol nā-tüvān

1073 Geldi Nūşirevān'a bu hālet 'aceb
Didi āhīr pīre nedür bu ta'b

1074 Geç virür zeytūn yemişi ey peder
Buña zahmet çekme yok yere gider

⁶² Şemseddin Kirmānī(Ö.786/ 1384) , Buhārī şārihi, muhaddis ve fakih. Evinin damından düşmesi sonucunda ayağı sakat alan Kirmānī birçok defa hacca gitmiş, son haccından dönerken Mina da vefat etmiştir. (Ünal, İsmail Hakkı, *Türkiye Diyānet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 26, 2002, 65-66)

⁶³ Sāsānī hükümdarı (531-579)

46a

1075 Didi Nūşirevān'a ol dānende pīr
Dikdi eller biz yedük devletlu mīr

1076 Biz dahı ğayrılar içün idelüm
Atalar gittügi yola gidelüm

1077 Zehi didi işidicek Nūşirevān
Ya'nī aḥsentü āferīn ey ḥurde-dān

1078 'Ādetiydi ol emīr-i mu'teber
Zehī dise bir kimse sözine eger

1079 Dört biñ akçe baḥş olurdu aña
Fevr-i pīre itdiler anı 'aṭā

1080 Didi pīr aña ki ey şāḥib-i naẓar
Geç virdi meyveyi gerçi şecer

1081 Himmet -bālā ki ki olmağın ẓarīn
Dikdügüm sâ'at yemiş virdi hemīn

1082 Zehī didi aña yine Nūşirevān
İtdiler evvelki iḥsānı revān

1083 Pir-i dānā didi ey kân-ı kerem
Bir kelāmım var anı da söylerem

1084 Yılda bir kerre virür eşcār heb
Meyveyi bu iki virdügi 'aceb

1085 İşüdüb zehi didi Nūşirevān aña
Vāşıl oldu pīre evvelki 'aṭā

1086 Didi Nūşirevān atın oldı revān
Didi sözile bu pīr-i nükte-dān

1087 Mālımızdan bizde kıomaz ħabbei
Bil ki ‘uryān eyler alup cūbbei

1088 Luṭf-ı Ḥaḳdır ādeme ħüsn i edā
Aña māildir kıamu şāh u gedā

1089 Līk bitmez degme kānda ol güher
Zāhir olmaz degme cānda ol hüner

46b

En-Nūru’ş-Şāmin Fī-Fazīleti Zikrullāhi Teālā

1090 Ḥazret-i Mūsā münācāt eyledi
Şıdķ u iḥlās ile Ḥaḳdan diledi

1091 Tā ki aña bildüre ol Zü’l-celāl
Bir ‘amel kim ide aña iştigāl

1092 Aña telķīn itdi tevḥīd-i ilāh
Bu olısdur ‘ibāda şāh-ı rāh

1093 Didi Mūsā aña Yā Rabbe’l-enām
Kullarıñ heb bunı iderler müdām

1094 Didi tekrār ol ilāhe’l- ‘alemīn
Kul illā Allāh’a meşğul ol hemīn

1095 Didi yā Rabbi baña maḥşuş olsa ol
Ḥāşıl itsem anuñile saña yol

1096 Didi Yā Mūsā semāvātum tamām
Anda olan cümle sükkân-ı kirām

1097 Heb yedi kat yerler ey ‘abd-i kelīm
Anlaruñ içindeki halk-ı ‘azīm

1098 Bir terāzū keffesinde olsalar
Ol birinde olsa tevḥīdim eger

1099 Bunlara rāciḥ gelür tevḥīd-i pāk
Ey Kelīm olma bu ma’nide çü şak

Hikāyet

1100 Bunu Tefsir-i Kebīrinde yazar
Faḥr Rāzī⁶⁴ ol ‘azīz-i mu’teber

47a

1101 Bir mürīd itdi şikāyet şeyhine
Hālını itdi hikāyet şeyhine

1102 Vesveseyle dil helāk oldu didi
Sīne bu derdile çāk oldu didi

1103 Sen nice def’ itdiñ ey kāmīl anı
Baña yol göster ḥalāş eyle beni

1104 Bu sözi gūş idüb ol şeyḥ-i ferīd
Dir cevābında ki ey kāmīl mürīd

⁶⁴ Fahreddin er- Rāzī, Kelām, felsefe, tefsir ve usûl-i fıkıh alanlarına dair çalışmalarıyla tanınan Eş’arî âlimi. *Mefâtihu’l-ğayb* isimli tefsirin yazarıdır. (Yavuz, Yusuf Şevki, *Türkiye Diyânet vakfı islam Ansiklopedisi*, 12, 1995, 89- 95))

1105 On yıl oldum ben demirci bil ‘ayān
Cāme-şūy oldum hem on yıl bī-gümān

1106 Dağı on yıl olmuşum derbān ben
Tā bu derde eyledüm dermān ben

1107 Didi bunu diñleyüb merd-i yakīn
Görmedük biz sizde bu hālīñ birin

1108 Didi kim ço şūreti ma‘nāya baķ
‘Ālem-i ma‘nādadur esrār-ı Hāk

1109 Kālb-i insani demürdür ma‘nīde
Girmeyince yumşamaz āhen oda

1110 Nār-ı havfile anı on yıl tamām
Şöyle kızdırdım ki oldu baña rām

1111 On yıl anı ğusl idüb edüb ednāsdan
Ser-be-ser pāk eyledüm vesvāsdan

1112 Seyf-i ilallāhile bevvāb var
On yıl etdüm dīl kapusunda karar

1113 Girmeye tā kālbe ħubb u māsivā
Çıkmağa hem taşraya ħubb-i ħüdā

47b

Mev‘īze vü İrşād

1114 Ger tālīb iseñ ey dīl sür ‘aşķla tevħīdī
Şıdķile teveccüh kıl sür ‘aşķla tevħīdī

1115 B lb l gibi k l zar  seyr eyle bu g lz r 
Gel g r g l-i bi-h r  s r ‘a  la tev  di

1116 Dilden gider a y r  tev  de d   r k r 
G r ma la‘  env r  s r ‘a  la tev  di

1117 C y n-  can n s   her soh ete c ns  
Ser-b z  cih n s   s r ‘a  la tev  di

1118 Zeyn   z  n  h   it g l gibi ya an     it
Ser-menzil  efl  k it s r ‘a  la tev  di

1119     le tev  di s r ey merd-i d n
H ne-i  albi ves visden    n

1120 C y e     olmad   alb-i be er
Dey  yol virme s r andan    ar

1121 Gelse  albe ma‘  yet fikri hem n
Bil ki geldi  apuya dey  la‘ n

1122 Ba la tev  de  af yile hem n
Ta la t  z mre-i  ey  niy n

1123 L k-i ta‘  mile me    l ol a  a
T  ki ta‘  m eyleye mevl  sa  a

H k yet

1124 Bi r-i H f ‘den rivayet itdiler
Ehl-i diller h    h k yet itdiler

1125 Bir varağda gördi Bismillāh var
 Qaldurup yerden anı ol nām-dār

1126 Misk ü ‘birle mu’atṭar eyledi
 ‘İzzet ü ahvālın muḳarreb eyledi

1127 Gördi rüyāda iriṣdi bir nidā
 Bir nidā kim menba’ı nūr-i hüdā

1128 İsmime çün böyle ‘izzet eyledüñ
 Aña bu vechile rağbet eyledüñ

1129 İsmiñi dünyāda vü ‘uḳbāda hem
 Halk içinde şöyle merğüb eyleyem

1130 Ey esīr-i ‘izzet ü zıkr-i cemīl
 Saña yol gösterdi ol ḥayy ü celīl

1131 Devlet-i dārına vāṣıl olmağa
 Hem bisāt-ı ‘izzete yol bulmağa

1132 ‘İzzet-i esmā ḥaḳdır ṣāh-ı rāh
 Bunda yokdur hiç reyḃ u iṣṭibāh

Ḥikāyet

1133 Ḥazret-i Cābirden⁶⁵ ey ‘aḳlı tamām
 Rāviler naql itdi bir ṣūrīn kelām

1134 Didi ol Faḥr-i Cihān bir gün aña

⁶⁵ Cābir b. Abdullah. Amr. Harām el-Ensārî (ö.78/697) En çok hadis rivāyet eden sahabelerden.

Geldi Cebrā'ıl haber verdi baña

1135 Yā Muḥammed baña ḥaḳ rûz-i cezā
İde luṭfundan bu vechile edā

1136 Diye yā Cibrīl niçün ḳavm-i filān
Ehl-i nār içinde tutmuşdur mekân

48b

1137 Ben diyem Yā Rabbi bulmadık aña
Bir ‘amel kim bā’iş-i cennet ola

1138 Diye ol Sultān-ı Raḥmān u Raḥīm
Ol ḥaṭālar setr idücü ol Kerīm

1139 Gerçi işi ol ḳuluñ ‘işyān idi
Līk-i zikri dine de Ḥannān idi

1140 Ben işitdüm dār-ı dünyāda anı
İsmi Mennān ile añardı beni

1141 Var mı benden ḡayrı Mennān ey melek
Bir daḡī ola mı Ḥannān ey melek

1142 Var getür emrümle anı cennete
Lāyık olmuşdur o ḳulum raḥmete

1143 Bunda bulsun bu risāle ihtimām
Zikr ü Mevlā ile ḥatm olsun kelām

1144 Şoñ nefesde ol Hudā-yı Müste‘ān
Eylesün zikrin bize vird-i zebān

- 1145 Dār-ı dünyādan idecek intikāl
Dār-ı ‘ukbāya idecek irtiḥāl
- 1146 Zıkrini kılsun bize yār-i refīk
Fikrini kılsun bize zād-ı tarīk
- 1147 Bilmek istersen eger tārīh-i sāl
Tut kulaḳ benden yaña ey hoş-ḥiṣāl
- 1148 Onu zamm eyle toḳuz yüz toḳsana
Tā ki ma’lūm ola saña ol sene
- 1149 Şehr-i Şevvālde olubdur bu tamām
Ḥaḳḳa çok ḥamd ü Rasūlüne selām

[50a]

Acem

- 1 Sübhānallāhi el’-Alīm el-‘Allām yā Mevlā
Sübhānallāhi el-Kelīm zi’l-Enām yā Mevlā
- 2 El-Ḳuddūs es-Selām el-Mü’mīn el-Müheymin el-‘Azīz lā yenām
Merḥaban merhaban merhaban yā şehre’l-ḳıyām
Elveda’ elveda’ elveda’ yā şehre’l-kirām
- 3-Sübbūhun ḳuddūs yā ze’l-Cūdī ve’l-iḥsān

Pencgāh

- 4-Sübhāne’l-Meliki’l Ḥannān
Sübhāne’l-Meliki’l-Mennān
5--Sübhāne’l-Meliki’d-Deyyān
El-Ḥannān el-Mennān Es-Sultān El-Ġufrān

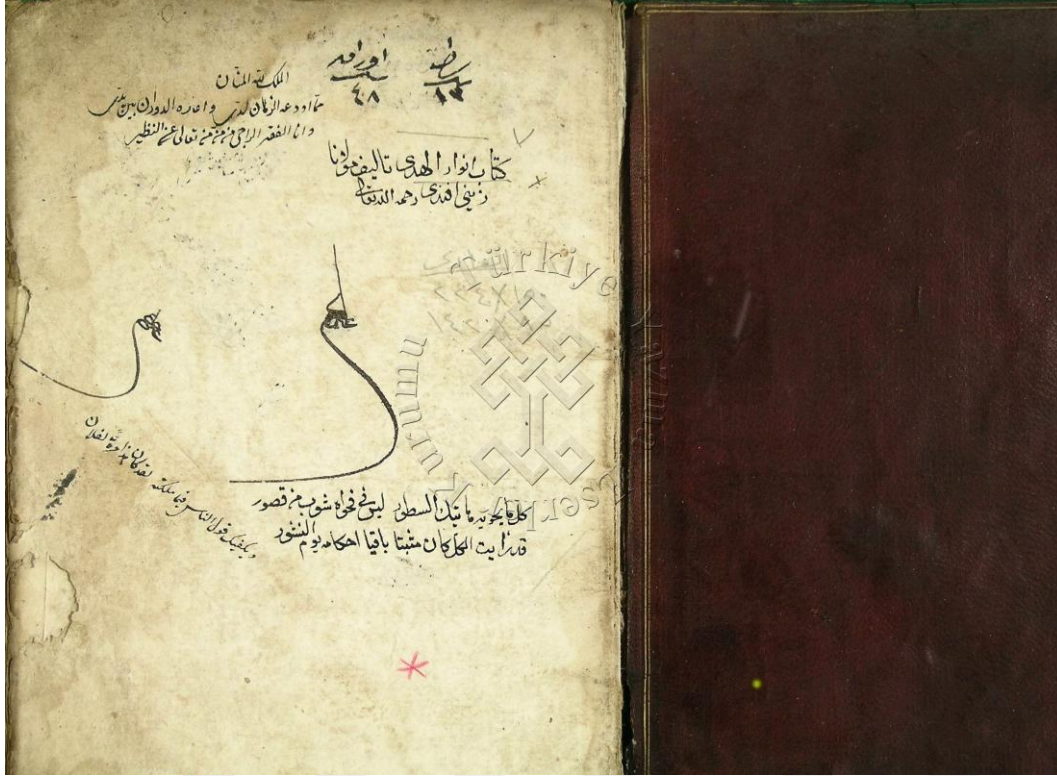
- 6- ‘Üstur ‘uyūbenā vaġfir zūnūbenā
Ṭahhir kulūbenā Sübbūhun Ḳuddūsün
- 7-Rabbenā ve Rabbü’l melāiketi ve’r-rızvān
- 8-Elvedā’ ey mäh-ı taban elvedā’
Elvedā’ ey nūr-i yezdān elvedā’
- 9-Elvedā’ ey mihr-i raḡşān elvedā’
Elvedā’ ey şehr-i ġufrān elvedā’
- 10-Elvedā’ ey āfitāb-ı şer’ ü dīn
Elvedā’ ey vahy-i Rabbü’l- ‘alemīn
- 11- ‘Āleme hem rahmet-i raḡmān idüñ
Elvedā’ ey şehr-i ġufrān elvedā’
- 12-Çün bizi terk eyledin ey pāk-māh
Eyleye kim günde yüz biñ dürlü āh
- 13- hoşnūd olmuş ola ol ilah
Elvedā’ ey şehr-i ümmet el-vedā’

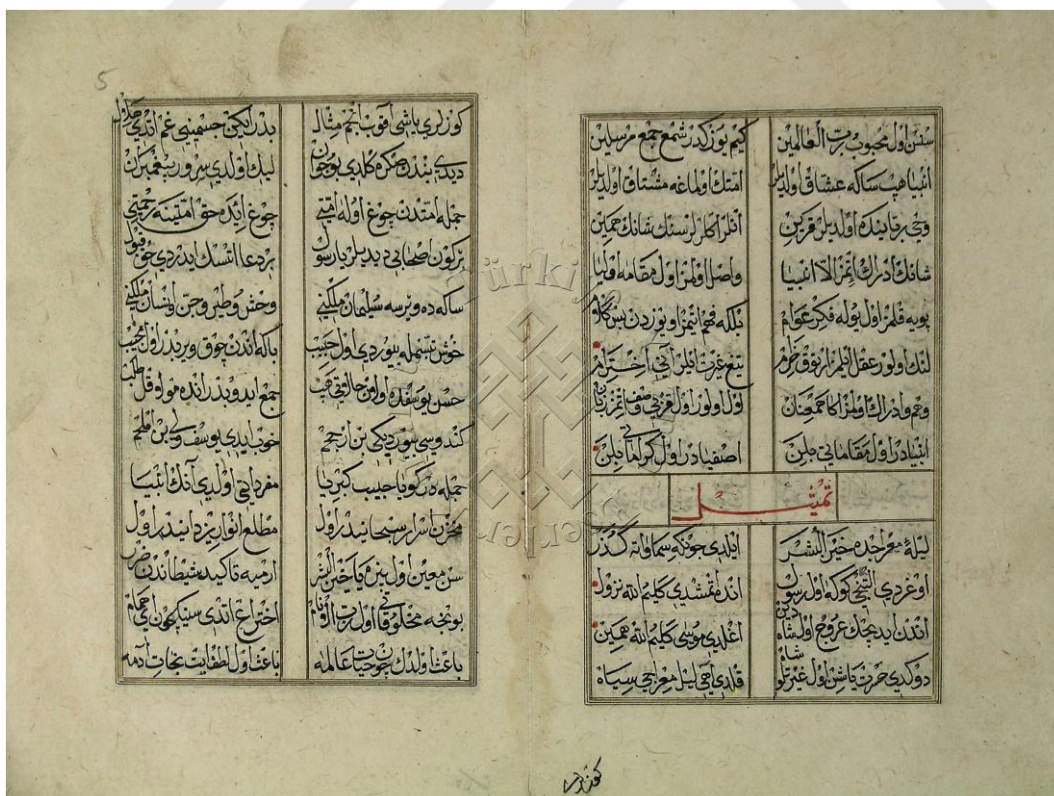
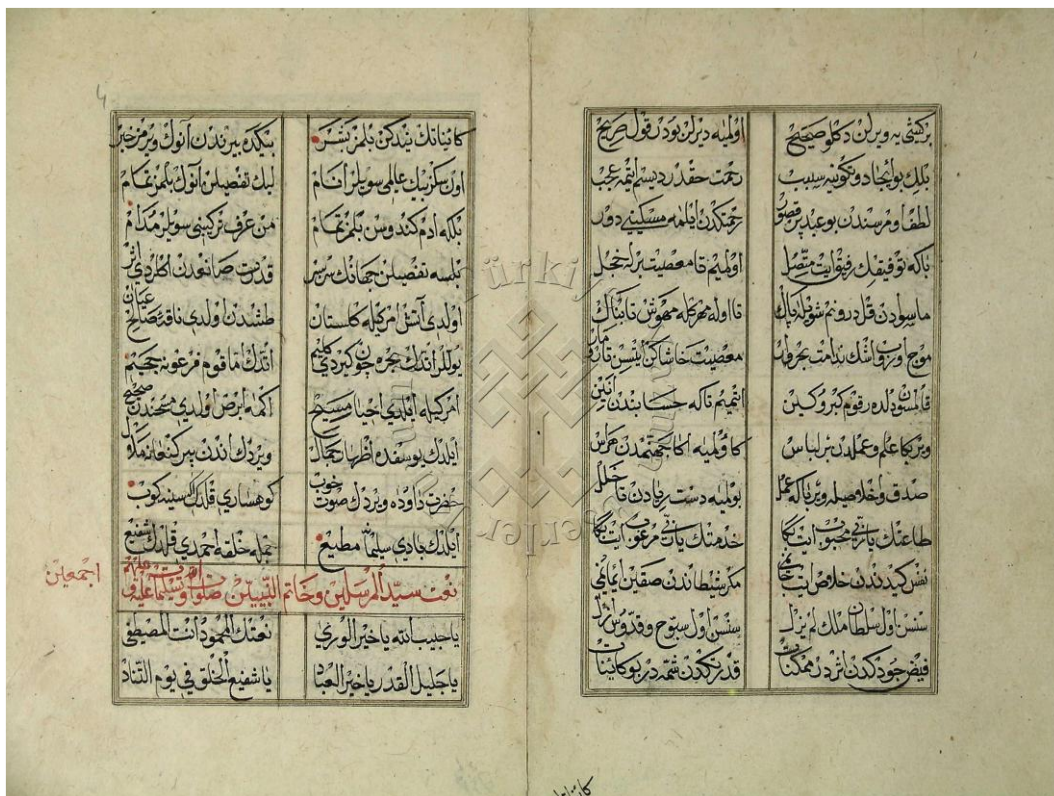
Kaynaklar

- Atâyî, Nev'izâde, *Hadâiku'l-Hakâ'ik Fî Tekmileti's-Şakâ'ik*. (D. Örs, Dü.), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2017
- Çelebi, Kınalızâde Hasan, *Tezkiretü's-Şu'arâ*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi, 2008.
- Dilçin, Cem, *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1983
- İpşirli, Mehmet, *Osmanlı İlmiyesi*. İstanbul: Kronik Kitap, 2021
- Kaplan, Mehmet, *Hikaye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005
- Kılıç, Mahmud, Erol, *Tasavvufa Giriş*, İstanbul: Sûfi Kitap, 2022
- Kubbealtı Lugati*. (tarih yok). <https://lugatim.com/s/M%C3%9CL%C3%82ZIM> adresinden alındı
- Kur'ân-ı Kerîm Açıklamalı Meâli*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2015
- Schimmel, Annemaria, *Sayıların Gizemi*. İstanbul: Kabalcı, 1998
- Süreyya, Mehmet , *Sicill-i Osmânî*. İstanbul: Kültür Bakanlığı, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1996
- Tura, Mehmet Nusret ,*O'nun Güzel İsimleri*. (M. E. Kılıç, Çev.) İstanbul: İnsan Yayınları, 2016
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (tarih yok).
- Yeniterzi, Emine,)Metin Şerhiyle İlgili Görüşler. *I. Eski Türk Edebiyatı Kollogyumu*, 1992
- Yeniterzi, Emine, *Divan Şiirinde Na't*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993
- Yeniterzi, Emine, *Behiştî'nin heşt Behişt Mesnevîsi*. İstanbul: Kitabevi, 2001

Ekler

Ek 1: Envârü'l- Hüdâ, yazma nüshalarının resimleri

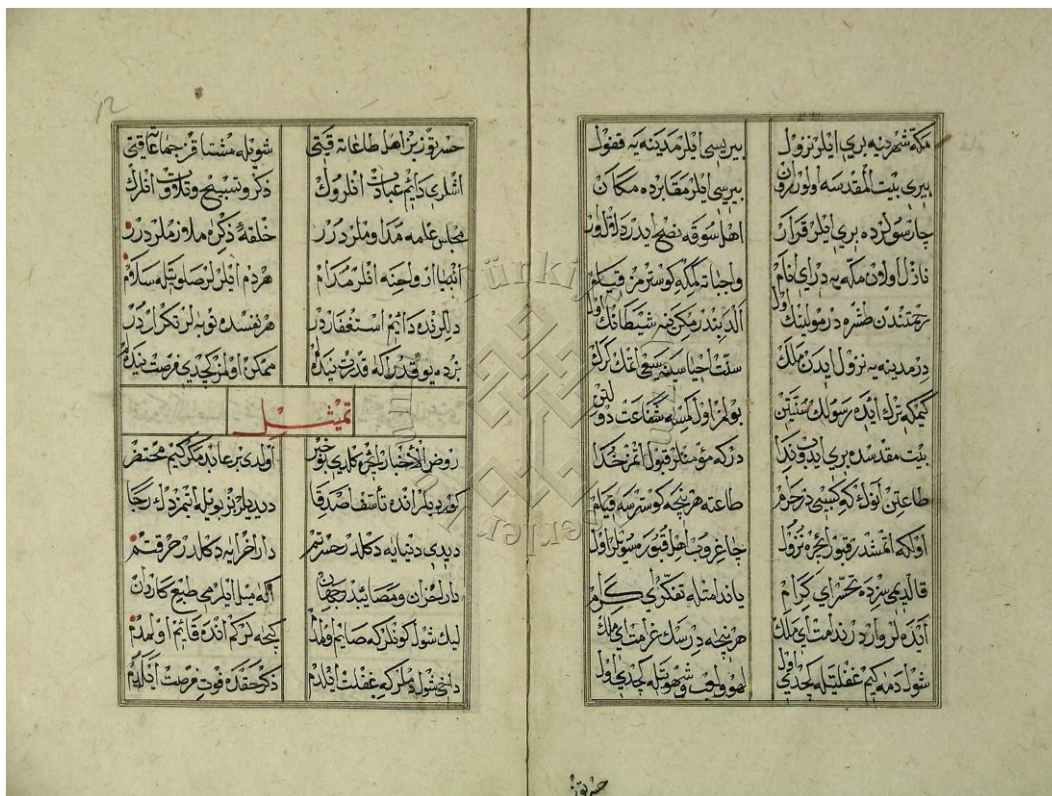
المفا ومسندن عسكاً امتك
 بزولك عاجز من زانك لـ
 معصيت جبري عوف وانش
 متبراسيد لك فاعجن
 ساله اوئيل ولول فاعجب
 هكك الاشهد لك انما
 المتيد رجمه لمتك نيف
 بزودك مبري مختل ودر
 انفا قيد ريسو رتحق
الي بكر الصديق رضي الله
 مصطفىه من كرم دينك موري
 اذن رجم افندي صبا لون
 جملده بونامه ولدي محمد

بولدی بونا میله اولاشترتار
اولادریں ولکیتی جی خلیل
اولا کله بونله عسار اولدی
بیردر لایکایا کاولا رعیتی
ما صدقارم خلیفه ائمه
بورجی اولان من اولامیدر
اغتاجنه خلیفه اولالا
دیدک اکل اول حبیب کردک
برنجی ایلن حمان رحیم
ساکالین مستقار ایلان
هم بیوردی نه غزل ایلکین
بی وقت ایلد قندیل اولانی
غیر الله رحیمی زکام

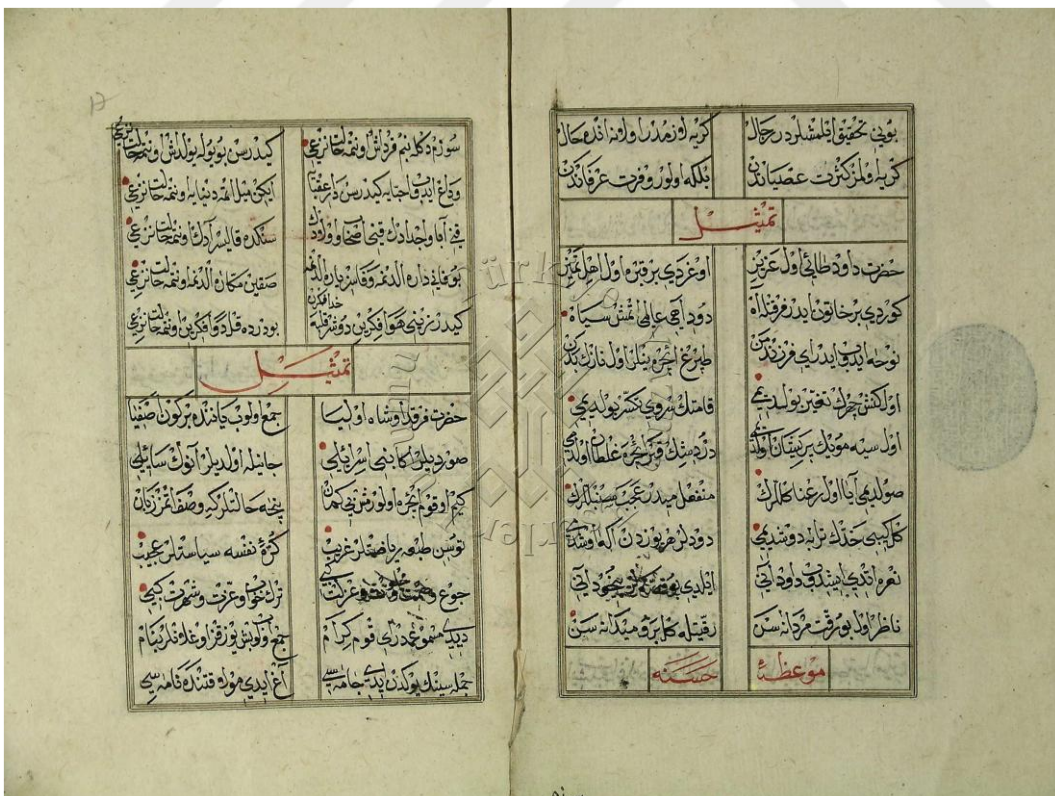
ثانياً اثبتنا اذ همك في العار
 تخلف رسول الله بك كارون
 بعث امير المؤمنين علياً روقاً رضي الله تعالى عنه
 اذ كان في اولي فاروق بن جحش
 اول عزمك اكه شام انبيا
 حكيم بن مسعود في اعامر
 ميمون بن مهران اول روق
 حكيم بن مسعود اول سلطان
 بيله بانجحه ملاؤك بيشما
 كوردي كوشيني اول اديب
 اولد عذله ممالك اسوار
 شامه كلدي جوكه اول روق
 رستم بن اولد كوشيني

[illegible]

التور الثاني	قول نذركم و اقله حقدن حقت بوجن بن عمران اول كليم اول ديل آتش جاسيه روان كيدل اذن نبوت خلهن اذن و بديك د بيشا اكا لطفك بوقدن نر اتي لطفك	في الترتيب	نجه اصغافن و بركه حقا و اول نهرن اول سا و كرم بولديك نوري بوقدن نيشان كور بيل اذن رسالت طلعتن اذن اولدي حقه عصا اذها ليكه فلكل نري بوجن ضعيف
حكاية	واجسه في الجمل اذرك و بيز معرفدن نري حقه حلال ايد كجسدك كوردي عصا اذها سايه كورن د بيل كورن انجا اذ بيل اقل حقت	حكاية	دكل كل اصحاب نري حقه بار عصيان كجمله حلال ايد كز نجه نري حقه حلال ايد من لدن كورن حقه حلال ايد واصل اولديك نري بوجن ضعيف

ابن عباس اذن حقه حلال ايد سر اول اذ ادم مصطف ليحق منع اذن بوقدن نري و كجمله نري اقل كورن كيم و ارب نري بوقدن نري جوكه غان اولديك نري بوقدن بوقدن نري بوقدن نري اقل نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري	حكاية	اندر بوقدن ايد بوقدن اول كورن كيم او زون نري حقه حلال ايد قصدي بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري	د بوقدن نري بوقدن نري نري حقه حلال ايد بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري
بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري	بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري	بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري	بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري بوقدن نري

غمان

٢٢٨

12

شکر آید و حقیقت نورانی
 نادر اولدی جلای آید
 جلای صادق اید و نوبه
 قطع اید و رویا با امکان
 خلد چون کعبه به نظر نقیب
 یوق یافت زده و ضاع کما
 ابله با بار افا زدن یکان
 کعبه در مشروط و روانه
 فاکهان از بمباران و اعتراف
 بولیمین ربیب الهی اول
 کورجی کعبه قیس و اول
 کتای بولون نقیب اول و اول
 دیدیکیم برونک تا صحرای

اول حلیل بولای کورجیک
 شمرده دکن اول و کندن
 قصدا اید و جلجلی کعبه
 کعبه مقصوده اول کورجیک
 دیدیکیم باله العالمین
 جرمن معلوم دکن کورجیک
 جرمنو چون ایدن اول کورجیک
 اغلا یلار ز کعبه خنیکان
 کعبه عزیزی اول و احسان
 حیرتدن برونک اول و صانع
 برونک خلق موافق اید و نور
 دیدیکیم کماله صحرای قورجیک
 جمع اولوب عین انوار

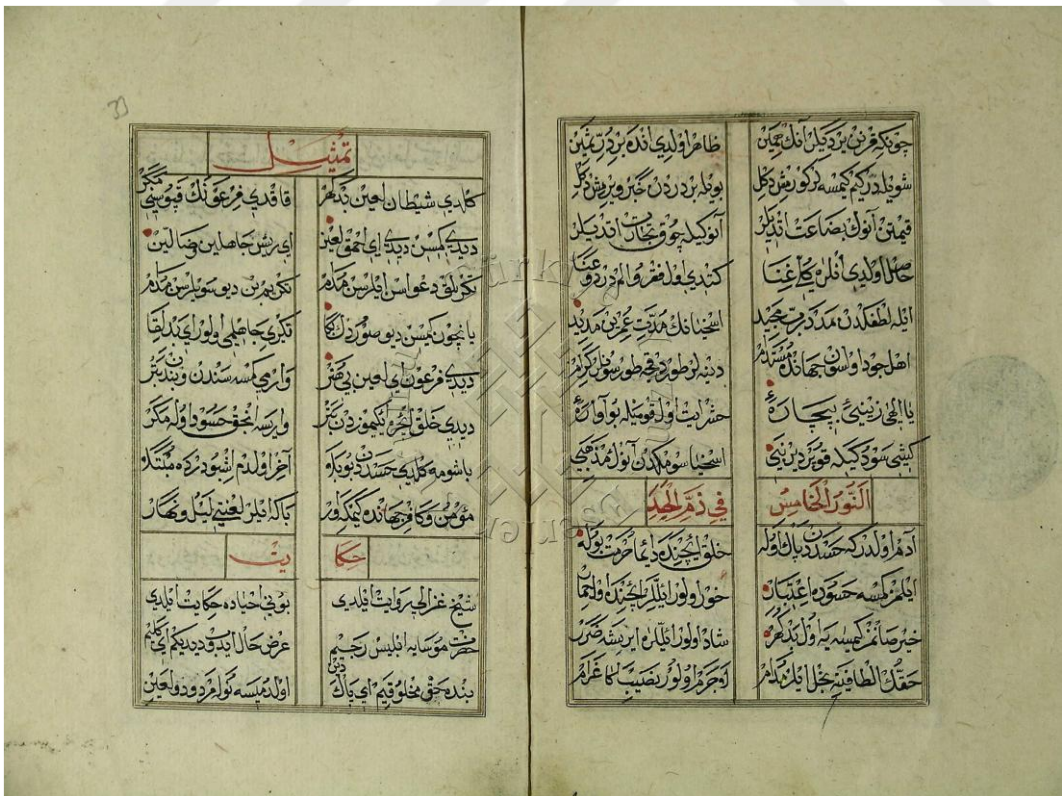
فأولاد الرب يهدي مقام فهدت توبة كل حبيب فلكل حماد فأولاد الرب يهدي مقام فهدت توبة كل حبيب فلكل حماد	فأولاد الرب يهدي مقام فهدت توبة كل حبيب فلكل حماد فأولاد الرب يهدي مقام فهدت توبة كل حبيب فلكل حماد
فأولاد الرب يهدي مقام فهدت توبة كل حبيب فلكل حماد فأولاد الرب يهدي مقام فهدت توبة كل حبيب فلكل حماد	فأولاد الرب يهدي مقام فهدت توبة كل حبيب فلكل حماد فأولاد الرب يهدي مقام فهدت توبة كل حبيب فلكل حماد

مالداران ديگر نيكه اول سفيه
 سفر ميروند الوب و غلغلان
 غره و سين برين سلكل رايد
 اول زمانه واري زيادتر
 غرا و زكريا حايه اول
 غريسي انك حيداري ميغز
 اول كيش ميروند كچه ميغز
 اول كيش عشق دروي اول
 چو حريف ديدي حيا دن
 او بغير اصول ديدي
 حه سوال اين كه بولم
 فامو كن سندن مكاتل
 ديه نو واري با كچه
 مالدار اولدي نيكه اول سفيه
 سفر ميروند الوب و غلغلان
 غره و سين برين سلكل رايد
 اول زمانه واري زيادتر
 غرا و زكريا حايه اول
 غريسي انك حيداري ميغز
 اول كيش ميروند كچه ميغز
 اول كيش عشق دروي اول
 چو حريف ديدي حيا دن
 او بغير اصول ديدي
 حه سوال اين كه بولم
 فامو كن سندن مكاتل
 ديه نو واري با كچه

كند و نه و لغت و ویرای حق
 استدیکیم کوسن که اله
 دیدی کامیوشن شوق طاقان
 اولمانا لدن و طسما عینا
 خشم مویشی سوزان افری
 بر نرفر فدی که دل بر مصر
 از فدی که نلک دیک و نلک
 دیدی کارینی بوعلی مرثله
 دیدی حق اله و ویرای حق
 کیم که ایثار نرلای حکیم
 یابن بر قول که عزمه همتا
 بن بجا بردن که اغم عتد

ممتد فدی فلن من العلق
 بوی که کالدور اول کوشه
 الیه که نحر اول فک
 ایدن بر نرلای کاردن
 کشف اولدی اولمانا لدن
 عقی اولدی جبر ویر ویر
 ندریک جمع فدی کند و نلک
 اول شرف لغت نلک و نلک
 اول صفت لغت و نلک و نلک
 اولدی جمع و نلک و نلک
 بر کد ایشال لغت اولدی همان
 حجة کورو و نلک و نلک

تن
 حکا

توبه غلبه کاکه حجت ایلسته
 حق کلبیس بنگ اولر سنان
 حقیقه موسامنا ایلر
 حق بوردی حاجت قالد
 آدمک قیر ناسون بچک اول
 ایشد قایوقوب اولر یوز
 ددی موسای و شیطان دیم
 صانع الکن بر که سخل اولد
 جیح و لوری سچک ایلد قیر
 و دزدیم و یی دزدیم کاس
 اوج سونم ولرد سکا ایلد
 بیری یوز عجن قلسل غضب
 یلر اولر کاکه حجت ایلر

بن فوین اهل سدا ایلسته
 کاکه نام حقو ان چی قالد
 حقه ایلبلن مردن سو قالد
 اولدی دکه اعل مقه و کلد
 حق مردن قاولر مقول قول
 اولدی اول سچک حقو کلد
 منتعد کاکه حقو ای کلم
 راه سایم و رکهار کسم
 باق لعلن ککر یوق مکنه
 چو ککر اندوک یوقنا قول
 خدمت ککه ایلیم بر بر کک
 ایلر یالکن حجت اولد حلق
 دم برته اولر مردن رک

بهری فاعله ضمها فالجی
 کومش و لایه فاعل ایدم
 بچو کما یدلک من قس
 ما یلی و لایه فاعل اکا
 کج صقین بواج حلدن
 حکا
 حذب و مشد و لایه فاعل
 برنجی فاعل کما فاعلی
 کیدکی و فاعل برنج و لایه فاعل
 خدمت اید و لایه فاعل
 کوکد و فاعل و لایه فاعل
 و برنجی و لایه فاعل
 سنک و لایه فاعل

عین و غیره نظر فلان کافر
قصیده اولکم بر حائنه بید
ایلمد و مؤمنین و بدیل مکر و
اسیر کرد و ایدم بر آنجا
تا کیول بولایه ساک و اید
قصیده
اجلسن علی الکمر و بر حائنه
ایشید بکمل آنرا فانی
عاقبت کوی مریده آن
خبر کرد بر نه موانع
بوسو لاک حلق و ناری طلب
لفظ اید بوسو لاک علی
و بر کلام رکاع هر سوره

وایچه بدرد کارکاری غرض قد
 و امید بکار کبیا است ایچی
 کایتم و امان کچی برکت
 کو کتک از غرض کچی ایچی
 که عدل و امر بین و است
 حقد زول و ناموس و افتخار
 تنگدای حیدر کسک دین
 جردن و له غدا و اول فزون
 قاف غرض بخله عفا کچی
 اسید نشدن اندر موقلد
 مصلحت بیرون کسک سیغ اتمان
 بزبوند و کصفا نشدن
 کیم بر امانت کچی

[illegible]

والفرار على حبل الرابطة
 مؤرخية ائمة
 برزيم وغان على اولي
 ائمة فخر ائمة اعني
 وسمون علمه اول ائمة
 ائمة المفاك من حسن
 كجور بونوز اذن
 خاني ائمة في
 اول سمن اول ك
 مؤرخية
 برزيم كاران وموت
 مؤرخية شاه الكانادر
 شاه اول قار

کم اوله نملکلی کس درهیمین
 غیر دیردن اغسسون اولون
التور السادس فی ذم العجب
 بویکه دیورشدکی اولغز انا
 روحته اولسون صاهیلکاه
 صاقک عجب اقلماک ای سلیان
 کیم هلاک اولدی اکل اولان
 عجب اولدی اولدی اولدی سست
 اولدی اولدی اولدی سست
قاله الصلوة ولسنة ايام العجب فانه يهلل من كان قدامه
 طاعة عجب اولدی ایلین
 اصره اولدی کس اکلان
 بیدی بیدیل ایلدی عجب
 کچمشدی غمیل ساعی
 مقتدا اولدی عجب اهلین
 انصاف اقلدی ایلدی فضلین
 صبحا اولدی عجب اکلان
 بویکه بیلک عباد اکلان
حکا
 ادم اقلدی اکلان عجب
 کوروب کوروب اولدی
بیت
 عاقبت اولمکلر بوز اولدی
 جنتک قاسعانی بیلدی

کوروب ایلجه اول بادوزن
 بخریلک فتنه طوافه دیکن
 سیرلیدق صراط بیک فتنه
 اولدی بن یوزیل بومول اول
 نصف بوم اولور بومول اول
قال الله تعالى وان يومئذ يهلك كل كافر سميا خفيا
 دبدی ادم باهی اکلان
 سیر اکلان اولدی بویکه
 دبدی اول سلطان عز و کرام
 دبدی اکلان بومول اولان
 دبدی بن یوزیل کوروب اولان
قال الله تعالى ورايت ثم لم ينصت لهما فکبر
 دبدی اکلان بوزل بومول اکلان
 اکلان بومول بومول اولان

ملکنه عجب اولدی ادم صبی
 شونل عجب دیرک بومول
 جنتک اکلان اولدی اکلان
 سست اولدی اولدی بومول
 دبدی اکلان بومول اکلان
 عجب دوشدن بومول اکلان
 سست ادم اکلان اکلان
 اکلان عجب بومول اولان
حکا
 قور عجب اکلان بومول
 بومول اکلان اکلان
 اکلان بومول اکلان
 کوروب جنتک اکلان
بیت
 کندی قور اکلان بومول
 قور اکلان اکلان
 اکلان بومول اکلان
 کوروب جنتک اکلان

برکات اکلان بومول اکلان
 شونل اکلان بومول اکلان
 جنتک اکلان بومول اکلان
 اکلان بومول اکلان
 قور اکلان بومول اکلان
قال الله تعالى انه لقوا رسولهم وکذبوه فکرمهم
 بومول اکلان بومول اکلان
 جنتک اکلان بومول اکلان
 اکلان بومول اکلان
 قور اکلان بومول اکلان
 کوروب جنتک اکلان

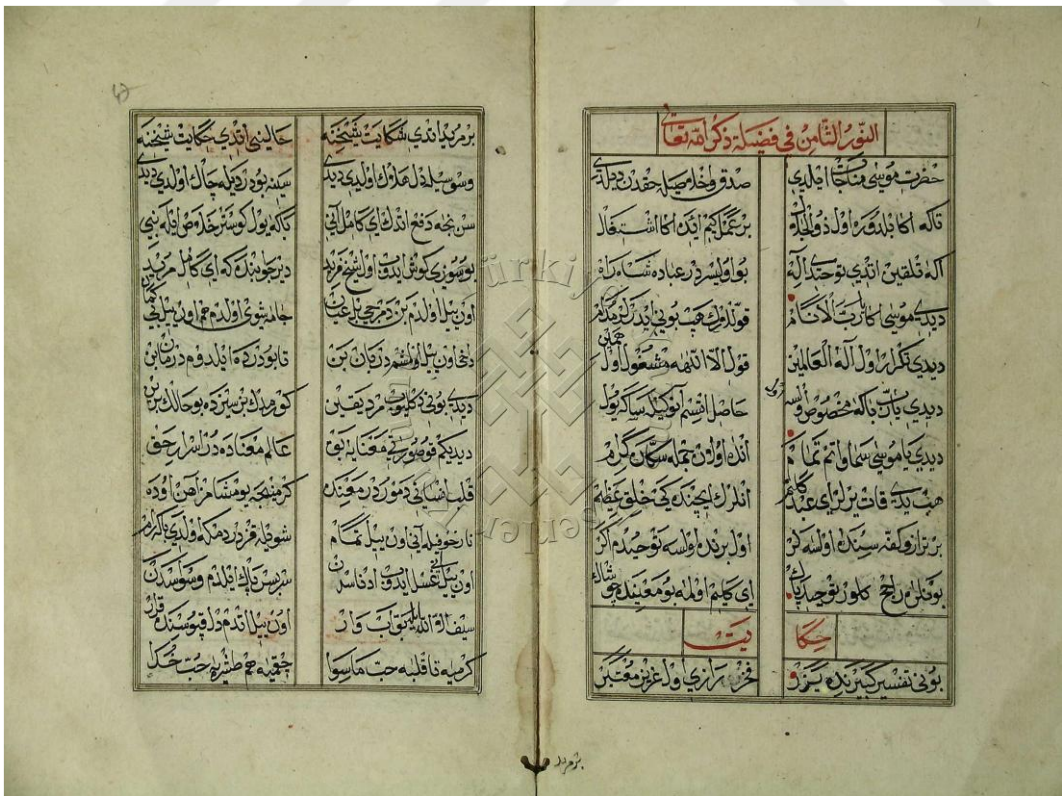
قال الله تعالى ان الله يسر السبل والارض ان تروا
 ولان نزلت ان امسككم من احسن بين
 اذلي كنز علي حدة وركب
 عذري انك قول اذلي له
 كعبه چون قايدي وركب
 قال الله تعالى ومن دخله كان امسا
 حملي نصير لم اقل
 قال الله تعالى ومن دخله كان امسا
 سوره طه اولي كنز علي حدة وركب
 جهم نهي كنز علي حدة وركب
 غيوت نهي كنز علي حدة وركب
 معبد صنام اولي كنز علي حدة وركب
 اذلي كنز علي حدة وركب

اذه اولي كنز علي حدة وركب
 اول اولي كنز علي حدة وركب
 قال الله تعالى ومن دخله كان امسا
 كعبه چون قايدي وركب
 عذري انك قول اذلي له
 كعبه چون قايدي وركب
 قال الله تعالى ومن دخله كان امسا
 حملي نصير لم اقل
 قال الله تعالى ومن دخله كان امسا
 سوره طه اولي كنز علي حدة وركب
 جهم نهي كنز علي حدة وركب
 غيوت نهي كنز علي حدة وركب
 معبد صنام اولي كنز علي حدة وركب
 اذلي كنز علي حدة وركب

اذه اولي كنز علي حدة وركب
 اول اولي كنز علي حدة وركب
 قال الله تعالى ومن دخله كان امسا
 كعبه چون قايدي وركب
 عذري انك قول اذلي له
 كعبه چون قايدي وركب
 قال الله تعالى ومن دخله كان امسا
 حملي نصير لم اقل
 قال الله تعالى ومن دخله كان امسا
 سوره طه اولي كنز علي حدة وركب
 جهم نهي كنز علي حدة وركب
 غيوت نهي كنز علي حدة وركب
 معبد صنام اولي كنز علي حدة وركب
 اذلي كنز علي حدة وركب

اذه اولي كنز علي حدة وركب
 اول اولي كنز علي حدة وركب
 قال الله تعالى ومن دخله كان امسا
 كعبه چون قايدي وركب
 عذري انك قول اذلي له
 كعبه چون قايدي وركب
 قال الله تعالى ومن دخله كان امسا
 حملي نصير لم اقل
 قال الله تعالى ومن دخله كان امسا
 سوره طه اولي كنز علي حدة وركب
 جهم نهي كنز علي حدة وركب
 غيوت نهي كنز علي حدة وركب
 معبد صنام اولي كنز علي حدة وركب
 اذلي كنز علي حدة وركب

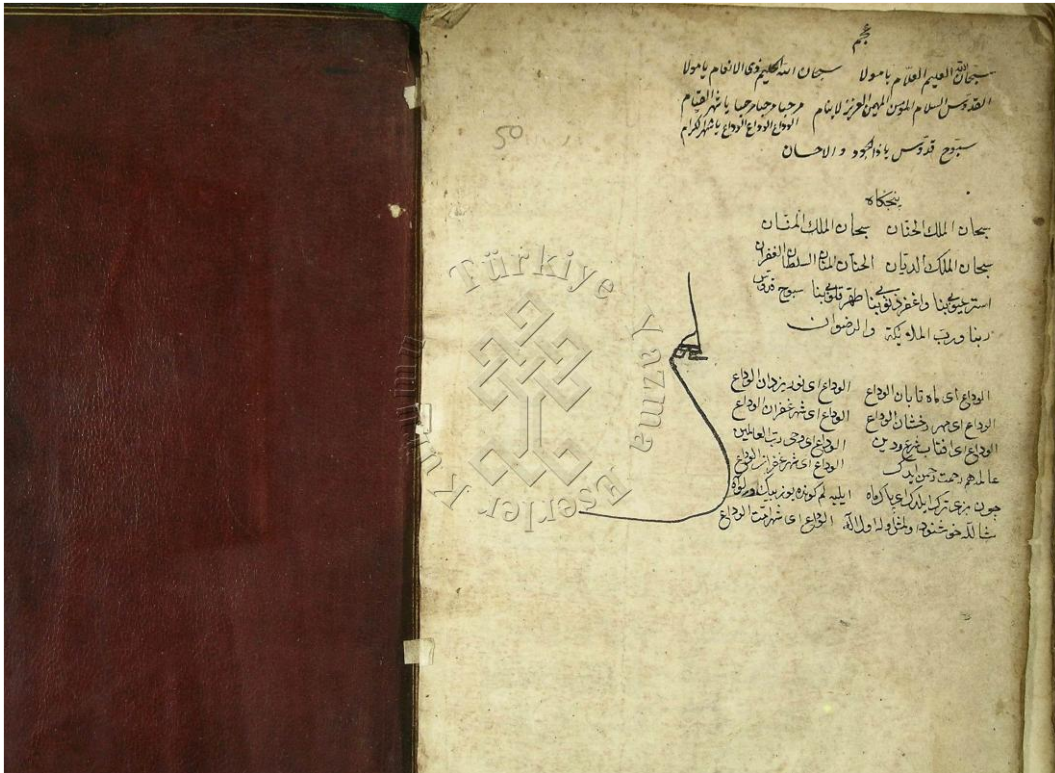

مَوْعِظَةٌ خَطَابُ الْمَلِكِ الْحَزَنِيِّ سُوَيْشَةَ بَلَاكِ قَارِي سَمِئَةَ بُوغَزَلْ فَلَنْ يَكْدُرْ لَهَا يَوْمَ تَحْدِثُ جَوْادَ خَالِدٍ مَرْحُومًا زَيْنُ الْوَحْشِ كَالْبَيْتِ الْكَلْبِيِّ قَالِ صَدِيقُ تَوْحِيدِ سَوْدِي مَرْدِينِ جَاوِزُ أَمْدَادِ طَوْدِي قَلْبُ بَشَرِ كَلَسَ قَلْبُهُ مَعْصِيَتِ فِكْرِ عَيْنِ بَشَرِهِ فَوَيْحَانِ غَفَايَا هِمَا لَيْكِهِ حَقِيقَتُهُ مَشْغُولُ أَوَّلِ الْكَامِ	وَارِثُكَ خَالِدُ تَوْحِيدِ سُوَيْشَةَ كُلُو كَوْنُكُمْ خَاوِسُورُ عَشْفَلْ كُوْرَطْعُ لَوْنِي سُوَيْشَةَ سَوْدَانِ خَالِدِ سُوَيْشَةَ سَوْدَانُ وَارِثُ لَوْنِي عَشْفَلْ خَانَةُ قَلْبِي وَصَاوِدُكِ صِقَانِ يَوْمَ مَوْلِي مَرْحُومِشْ أَنْزَلْ خَفَرِ بَيْنَهُ كَلَامِي قَالُوْ يَوْمَ عَيْنِ طَاعَتُهُ أَرْضُ شَيْطَانِكِ قَالَهُ تَعْظِيمُ أَفِيلَهُ مَوْلَى سَكَا
حِكَا بَشَرِ حَافِظِ كُنْ رَوَايَةُ أَفِيلُ	تَيْسَ أَهْلُ الدَّرْجِ حَيَاتِي أَفِيلُ

زو فیک کوردی بسم الله و
 مشک غزل معطر ایلد
 کوردی قیاده ایشیق بیل
 انیمه جون یول غزل ایلد
 ایشیق دینده و عفا دمه
 ای غزل غزل و کیمه
 دوله اولموش ایلد
 غزل غزل و کیمه
 حاکم
 زو فیک کوردی بسم الله و
 مشک غزل معطر ایلد
 کوردی قیاده ایشیق بیل
 انیمه جون یول غزل ایلد
 ایشیق دینده و عفا دمه
 ای غزل غزل و کیمه
 دوله اولموش ایلد
 غزل غزل و کیمه

ابن دبره را زنی خواند حق اما
 دینه اوله سلطان حسن ^{بن} دبره
 کرپه ایلی و اوله عقیان ^{ایلی}
 بن ایشتندم دار بناده ای
 و ایچبدن غیرمکن ایچک
 واراکورمکن ایچک
 وونک بولسورسک اختتام
 صولوفسند اوله خاسمعا
 داریدار اوله یچک انقال
 دکریمه قاسون بنان فریق
 بلک اسرک کران خاسک
 او بی ضم ایله صولور ^{فیش}
 شمر ^{شمر} اوله رومک
 حقه چوق مردوس ^{شمر} سکر

بسم الله العليم القدير
الحمد لله الذي جعلنا من
الانسان العبد المذنب
سبحه قدوس باهتدود والاحسان

بسم الله العليم القدير
الحمد لله الذي جعلنا من
الانسان العبد المذنب
سبحه قدوس باهتدود والاحسان

الوداع اي ماه تاربان الوداع
الوداع اي شهر رمضان الوداع
الوداع اي ايامنا الوداع
الوداع اي شهرنا الوداع
الوداع اي شهرنا الوداع
الوداع اي شهرنا الوداع
الوداع اي شهرنا الوداع
الوداع اي شهرنا الوداع

Ek 3 : Bilimsel Etik Sayfası

Bilimsel Etik Sayfası

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kâtibzâde Zeynelâbidin (Zeynî Efendi)’ nin Envârü’l- Hüdâ İsimli Eserinin Çeviri ve İncelemesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynaklarda gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

07/03/2025

Şeyda ÖZKAN